

Liken

nyegãaŋ Yesu maama maŋ

Nelmuoyamma

Like nuŋgu saa waa Yesu *pɔpuɔrbiemba-na, ŋga fuo wuɔraaya baa Pol ba ta ba waŋ Diiloŋ-nelma-i (File. 24). U yaa bi nyegãaŋ Yesu pɔpuɔrbiemba maacemma sebe-i. Yesuŋ siire ce mamaŋ hiere, u wuɔraaya yuure ma yaaŋga-i aa suɔ nyegẽŋ-ma. U sebe-i-na, u pigãaŋ wuɔ Yesu yaa *Koŋkortieŋo-i. U juɔ duɔ ji kor *Yuifubaa-ba-i baa *nieraamba-i hiere ãmbabalma nammu-na. U waaŋ Yesu nelnyulmuŋ-kũŋgu-i boi u sebe-i-na. Wuɔ nuɔmba maama dɔlnu Yesu-i, nawalaamba hujarre ko-yo, baa jaamba-i baa sũntaamba-i hiere.

U duɔŋ u sebe-i baa *Nsãa-Batise hommaŋ-kũŋgu ka cor baa Yesu hommaŋ-kũŋgu (sap. 1-2). Ku huɔŋgu-na, u piiye Nsãa-Batiseŋ *baatiseŋ Yesu-i dumaa baa *Sitãniŋ taa u taara u guɔl u gbeini-i dumaa *hĩekuraaŋgu-na (sap. 3.1-4.13). Kufaŋgu huɔŋgu-na, u suɔ dii u nuŋgu-i Yesu nuŋ-ãndaŋgu-na baa u ãncemma-na *Galile-i-na (sap. 4.14-9.50). Yesuŋ taa dumaa Galile-i-na kã *Yerusalemu-i-na, u nuŋgu hii-ku. U waaŋ nelma boi u sebe-i-na, a ne da banamba nunci saa hi-ma (sap. 9.51-19.27).

U piraan u sebe-i baa mamaŋ daa Yesu-i Yerusalemu-i-na. Wuɔ ba gbuu-yo *daaŋ-nu ko-yo, Diiloŋo yaŋ-ba aa sire-yuɔ. Kufaŋgu huɔŋgu yaa nuɔ-i uŋ nyugãaŋ kã Tuɔŋo wulaa (sap. 19-24).

Like piiye uŋ nyegãaŋ u sebe-i yuŋgu maŋ nuɔ-i

¹ Tofil, mi ninsontieŋ nuɔ, Yesuŋ siire ce nelma maŋ i hɔlma-na, nuɔmba boi duɔŋ ta ba nyegẽŋ-ma. ² Bamaŋ

waa da-ma baa ba yufelle dii ma domma-na, aa ce ma wataamba, baŋ waan-ma baa-ye dumaa, nuamba bi nyegãan-ma dumɛi. ³ Ku'i ciɛ, mɛi fɛrɛ-i, mi bi sire wuɔra yuure-mɛi fafamma a ne maŋ ciɛ dumaa. Miŋ juɔ suɔ ma yaanŋa-i, mi da ku saaya mi gbura-mɛi nyegẽŋ-ma hã-ni ⁴ ŋ da ŋ suɔ wuɔ baŋ waan mamaŋ baa-ni u maama-na coima sī.

Dɔrpɔpuɔrbiloŋo caraaya Sakari-i

⁵ *Erɔdiŋ waa nellentesinni-na huɔngu maŋ nuɔ-i *Yude-i-na, *Diilojigãntieŋo naŋo waa Abiya baamba-na, ba taa ba bī-yo Sakari. U ciɛŋo waa *Aarɔ̄ hãayɛlŋo; ba taa ba bī-yo Elisabeti. ⁶ Sakari-i baa u ciɛŋo-i baa naa vii baa Diiloŋo-i. Ba taa ba nu u nuŋgu-i aa ta ba wuɔ u hūmelle-i fafamma. ⁷ Ŋga Elisabeti waa cɛnyeiŋo, a ce ba ji vãa ba hãi-i-na hiere ba saa da biloŋo baa ba-naa.

⁸ Yiingu naŋgu-na, Sakari wuɔ suur *Diilodubuɔ-i-na tuɔ ce u maacemma-i, bafamba yiingu'i waa. ⁹ Ku waa da ku bibirre hi bamaŋ, ba hiel nelduɔ suur ka ce mamaŋ dii cemma. Yiin daaku-na, baa hiel Sakari yaa suur ka dii wusūnaŋo-i. ¹⁰ Nuɔŋ baa yiera gõŋgũɔngu-na ta ba cãrã Diiloŋo-i. ¹¹ Sakari juɔ'a u ne da Itieŋo *dɔrpɔpuɔrbiloŋo naŋo-i u caaŋ-nu. Dɔrpɔpuɔrbiloŋo waa yiera wusūnaŋ-igãŋga nadien-na. ¹² Sakari holle gbuu pãŋ caar, u kũɔma ta ma nyɛŋ. ¹³ Dɔrpɔpuɔrbiloŋo cira: «Sakari, baa yaŋ korma da-ni. Niŋ cãrãŋ kumaŋ Diiloŋo wulaa, u ka hã-ni baa-ku. Ŋ ciɛŋo ka ce kusũngu, a hoŋ naacombiloŋo. Duɔ hoŋ-yo, ŋ haa u yerre-i Nsãa. ¹⁴ U homma ka dɔlnu-niɛ aa fẽ ŋ huɔŋga-i ŋaa bige-i! Ku ka bi dɔlnu nuamba bɔi. ¹⁵ U ka waa nelbuɔ Diiloŋo wulaa. U siɛ ji tuɔ nyɔŋ kolma maŋ gbãa bel nelieŋo. *Diiloŋ-Yalle ka yu u huɔŋga-i aa u suɔ duɔ hoŋ. ¹⁶ U ka ce *Isirahel-baamba bɔi bir jo ba Tieŋo-i Diiloŋo wulaa. ¹⁷ U ka ce Diiloŋo maacemma-i baa *Eli huɔŋga temma, baa u himma bi temma a dii

bisālm̄ba-i baa ba bīncuōmba-i ba-naa nuō. Bamaŋ sa nuōŋ Diiloŋo nuŋgu-i, u ka ce ba ta ba nu-ku. U ka tigiŋ nuōmba hōmmu-i a ce ba ta ba niya Itieŋo jomma-i.»*

¹⁸ Sakari wuō cira: «Wuō baa mi cieŋo-i i vāa tī, de-i-na mi ce niē suō wuō ŋ waŋ ninsorŋo?»

¹⁹ Dōrpōpuōrbiloŋ wuō cira: «Ba bī-mi Gabiryel. Mii dii baa Diiloŋo-i u tuō puōr-mi. U yaa puōraa-mi wuō mi ji tūnu-niē baa neldōdōl daama-i. ²⁰ ŋga niŋ'a ŋ saa hūu mi nelma-i, ŋ ka ce bobo nuō, ŋ siē gbāa ta ŋ piiye a ji hi maŋ ka ce yiŋgu maŋ nuō-i. Miŋ waŋ-ma baa-ni duma, ma yiŋ da kuō hi, ma ka bi ce.»

²¹ Kuŋ cie dumaŋo-na, Sakari wuō vaaya dii huōŋga-na. A ne da nuōmba taa ba cie u helma-i gōŋgūōŋgu-na. Uŋ vaaya dumaŋo-na, kuō cu ba hōmmu-i. ²² Uŋ juō hel, u saa gbāa duō puur u nuŋgu-i piiye baa-ba; wuō naa u tuō piiye baa u nammu. Baa pāŋ suō wuō bīŋkūŋgu cie-yo dii dūŋ-huōŋga-na.

²³ Uŋ juō bāl u maacemma-i, wuō kūŋ. ²⁴ Yinni saa da, kusūŋgu yiēra u cieŋo-na. Wuō ce caamba ndii u sa hel, aa naa tuō piiye u huōŋ-na wuō: ²⁵ «Diiloŋo niē mi yaŋ-na; senserre maŋ taa di da-mi baa nuōmba-i, u hurii-de.»

Dōrpōpuōrbiloŋo caraaya Maari-i

²⁶ Caamba niediei ku huōŋgu-na, Diiloŋ wuō puōr *dōrpōpuōrbiloŋo-i† *Galile nelle nande-na ba bī-de Nasareti, ²⁷ bilonyōnyuroŋo naŋo wulaa ba bī-yo Maari. Baa naa bel-o dōrruŋ tī. U dōrŋo-i ba taa ba bī-yo Yosefu. U waa jāmatigi *Davidi hāyēlŋo.

²⁸ Dōrpōpuōrbiloŋo kā suur Maari wulaa aa naa cira: «Maari, gbuŋ fē ŋ huōŋga-i; Itieŋo cie baa-ni. U kuōnu u huōŋga-i baa-ni cor.» ²⁹ Nel daama cu Maari huōŋga-i,

* ^{1:17} Malaki (Malachie) 3.23-24 † ^{1:26} Dōrpōpuōrbiloŋ daayo-i ba bī-yo Gabiryel, niēŋ 1.19.

u tuo piiye u huon-na wuɔ: «Nel hama-i temma-i du-mandɛ-i?»

³⁰ Dɔrpɔpuɔrbilono gbɛ-yo wuɔ: «Diilonjo ciɛ baa-ni, baa yaŋ korma da-ni. ³¹ ŋ ka ce kusũŋgu a hoŋ naacombilono. Da ŋ hoŋ-yo, ŋ haa u yerre-i Yesu. ³² U ka waa nelbuɔ, ba ka ta ba bĩ-yo Dɔrwuono Biɛno. Diilonjo ka ce-yo fõŋgõtieno u haayienjo-i Davidi temma. ³³ U ka tĩɛna *Isirahel-baamba yuŋ-nu gbula, aa u fõŋgũɔ sa ji tĩ dede.»

³⁴ Maari wuɔ cira: «Muɔmi sa bi suɔ bibienjo yogo, ma ka ce niɛ gbãa ce?»

³⁵ Dɔrpɔpuɔrbilono gbɛ-yo wuɔ: «*Diilonj-Yalle ka jo ŋ wulaa, Dɔrwuono ka hã-ni ku fõŋgũɔ-i. Ku'i ciɛ miɛ niŋ ka hoŋ naacombilono maŋ, ba ka ta ba bĩ-yo Diilonj-Bienjo. ³⁶ ŋ daa na horono-i Elisabeti-i ke! Naacombilonj-kusũŋgu yieraaya-yuɔ; ŋ siɛ suɔ wuɔ u yaanga cãa. Baŋ taa ba gbɛ umaŋ wuɔ cɛnyɛiŋo, u caamba niediei yaa dei kuŋ yaraa-yo. ³⁷ Weima sa yar Diilonjo-i.»

³⁸ Maari wuɔ cira: «Mii dii Itienjo naŋ-na, u yaŋ ma ce ŋaa niŋ waŋj-ma dumaa.» Uŋ waŋj mafamma-i, dɔrpɔpuɔrbilono bir ta.

Maari kãa Elisabeti terienj-nu

³⁹ Yibienja faŋa-na, Maari wuɔ sire gbãana kã *Yude nelle nande-na duɔ ka ne Elisabeti-i. Nelle fande waa tãnniŋ. ⁴⁰ Uŋ kaa hi dii u gboluonju-i Sakari dumelle-na a jaal Elisabeti-i, ⁴¹ bilono pãŋ sagalla Elisabeti kusũŋgu-na. *Diilonj-Yalle pãŋ yu Elisabeti huonja-i. ⁴² U tuo piiye baa Maari-i da gbagaga wuɔ: «Diilonjo ciɛ baa-ni a yaŋ caamba-i hiere, aa bi ce baa bilono maŋ ŋ kusũŋgu-na.» ⁴³ Aa cira: «Mi Tienjo nyu waa hie ji har meɪ temma-i mi wulaa? ⁴⁴ Miŋ nuɔ ŋ jaaluŋgu-i, ku gbuu dɔlnu bilono-i mi kusũŋgu-na; u sagalla. ⁴⁵ Itienj uŋ puɔraa ba ji waŋ mamaŋ baa-ni, niŋ hũyãa-ma wuɔ ma ka ce, naŋ yuŋgu dolaa.»

⁴⁶ Maari wuɔ bi pãŋ doŋ tuɔ hãl wuɔ:

«Mei gbu mi jaal Itierjo yaa mi huɔŋga-na.

⁴⁷ Diiloŋo maŋ kuraaŋ-miŋ,
mi huɔŋga gbuu fɛ̃ baa-yo da hĩninni!

⁴⁸ U nie u maacembiloŋo yaaŋ-na.

Coima saa fa, a doŋ fiefie-i-na, nuɔmbaŋ sireŋ ba jo dumaa,
ba ka cira mi yuŋgu dɔlaa.

⁴⁹ Itierjo cie baa-mi cor.

U fafaŋgu temma si dii.

⁵⁰ Bamaŋ kãalãayãŋ-yuɔ, u ka tuɔ ce baa-ba baŋ sireŋ ba
cu ba-naa dumaa.

⁵¹ U cie bemma;
u duɔnya bombolmantaamba-i.

⁵² U hũyãa fɔŋgũo-i fɔŋgɔtaamba wulaa
aa ce nawalaamba da yuŋgu.

⁵³ Nyulmuŋ waa bamaŋ nuɔ-i, u hãa ba wuo ye,
aa bir waamba-i u saa hã-ba biŋkũŋgu.

⁵⁴ U juɔ ji kãyã *Isirahel-baamba-i.

U juɔ ji kor u cãarãamba-i.

U saa yaŋ u ânfaamma cemma-i

⁵⁵ *Abiramu-i-na baa u huɔŋ-baamba-na.

Uu naa pã nuŋgu faŋgu yaa baa i biŋcuɔmba-i.»

⁵⁶ Maariŋ kãa Elisabeti terieŋgu-na, u cie caamba siei
temma aa suɔ bir kũŋ.

Nsãa homma-i

⁵⁷ Elisabeti kusũŋguŋ juɔ vãa, wuɔ bɔrɔ naacombiloŋo.

⁵⁸ U caantaamba-i baa u huraamba nu-ma wuɔ u buɔra.
Kuɔ gbuu dɔlnu-bei wuɔ Diiloŋo firinu u huɔŋga-i baa-
yo. ⁵⁹ Yinni niehãi cor, niisie-i-yiŋgu-na, ba *jã biloŋo-i[‡]
aa haa tuoŋo yerre yaa yuɔ wuɔ Sakari. ⁶⁰ Nyuŋo yagar aa
cira: «I ka tie bi-yo Nsãa.»

[‡] 1:59 Buolmaŋ-sebɛ (Lévitique) 12.3

⁶¹ Baa cira: «Ba bĩ nan̄ dũŋ-wuon̄ hayo-i dumaan̄o-na?»
⁶² Aa yuu tuon̄o-i bobomma-na un̄ taaran̄ u haa yerre man̄
 u bien̄o-na. ⁶³ Tuon̄ wuɔ ce ba hã-yo yilaan̄gu. Un̄ hũyãa
 yilaan̄gu-i wuɔ nyegẽŋ wuɔ: «U yerre yaa Nsãa.» Kuɔ
 cu ba hom̄mu-i hiere. ⁶⁴ Terduon̄gu fan̄gu-na, u jumelle
 pãŋ firnu, wuɔ don̄ tuɔ piye aa tuɔ gbelien̄ Diilon̄o-i.
⁶⁵ Korma pãŋ bel ba nellen̄-baamba-i baa-yo. Yibien̄a
 fan̄a-na, nelma famma yaa waa *Yude nilien̄a fan̄a-na
 hiere. ⁶⁶ Diilon̄o naa silaa ce baa naacombilon̄ daayo-i cor,
 a ce uman̄ duɔ nu nel daama-i, kutien̄o tuɔ yuu u ferẽ wuɔ:
 «Aa naacombilon̄ daayo duɔ ji waa nie?»

Diilon̄o diyaa nalãan̄gu Sakari nun̄gu-na

⁶⁷ Terduon̄gu fan̄gu-na, *Diilon̄-Yalle pãŋ yu Sakari
 huon̄ga-i. Diilon̄ wuɔ dii nel daama-i u nun̄gu-na u tuɔ
 hãl-ma nalãan̄gu wuɔ:
⁶⁸ «Itien̄o gbẽ baa jaalun̄gu.
 *Isirahel-baamba Diilon̄o temma si dii.
 U juɔ ji kor u baamba-i.
⁶⁹ U hãa-ye ninson̄-kon̄kortien̄o.
 U hielaa-yo *Davidi hãayẽlmba-na.
 U hielaa-yo u cãarãŋo dũŋ-nu hã-ye.
⁷⁰ Wuɔ ciẽ u *pɔpɔwɔrbiemba wan̄ ma yaa dii ku huon̄gu-na
⁷¹ wuɔ u ka hũu-ye i bigãarãamba nammu-na.
⁷² Diilon̄o firiinu u huon̄ga-i baa i bĩncuamba-i.
 Un̄ pãa nun̄gu man̄ u *tobisinni-na, ku maama saa
 karaanu-yuɔ.
⁷³ U pãa nun̄gu fan̄gu yaa baa i bĩncoin̄o-i *Abiramu-i
⁷⁴ wuɔ u ka hũu-ye i bigãarãamba nyisenni-na
 aa ce i tie cãa u yaa-i aa korma baa ta ma da-ye.
⁷⁵ I ka waa nelfafaan̄ miẽ baa nelviin̄ miẽ yinni man̄ jon̄ a
 ji hi i kuliin̄gu.»
⁷⁶ Aa gbẽ bepol̄o-i wuɔ:

«Mi bie, nuo fuo, η ka ta yaanga Itierjo-na
ka cãa u hūmelle-i,[§]
a ce dumaango-na ba ka ta ba bĩ-ni Dɔrwuongo pɔpuɔrbilon
nuo.

⁷⁷ η ka ce u baamba suo wuo
Diilongo ka hur ba āmbabalma-i a kor-ba.

⁷⁸ Mie Diilongo faa aa u tiraa waa hujantierjo.
U ka pa bāfelierjo yie.

Ku ka waa ηaa bāansēnierjo.

⁷⁹ U ka pa-ku hã bamaη dii kukulma-na.

U ka pa-ku hã bamaη dii kuliij-hūmelle-na.

Bāfelierjo faηgu ka dii-ye yaafēlles-hūmelle-na.»*

⁸⁰ Naacombilon wuo tuo vãa u jo, kunaη kuo bi ta
ku naara u nelnulle-i. U waa tiena hīerjo-nu. Huoηgu
naηgu juo hi, u doη tuo waη Diilon-nelma-i baa Isirahel-
baamba-i.

2

Yesu homma-i *(Matie 1.18-25)*

¹ Maari kusūnguj juo vãa, kuo saanu baa *Orome ba
*jāmatigi wuo ba kãη nuomba-i hiere nelle-na. Ba taa ba
bĩ-yo Ogisi. ² Nuokāl daade temma saa ce dede. Huoηgu
faηgu-na, Kirinisi yaa waa Siiri yuηgu-na. ³ Nelierjo
nelierjo, u saaya u kã u nehollen ka nyegēη u yerre-i.
⁴⁻⁵ Yosefu waa *Davidi hāayēljo. U waa tiena Nasareti,
dii *Galile huoη-na. Fuo wuo sire terierjo-na tuo kã u
tonelle-na duo ka nyegēη u yerre-i baa u doroη-i Maari-i.
Ba bĩ ba nelle-i Betelēmu; Davidi ba nelle yaa-i difande-i.
Dii dii *Yude huoη-na. ⁶ Baη kãa, Maari kusūnguj ka bel-
o dii terierjo-na ⁷ u hoη u bilodīelāηo-i naacombilonjo.

§ 1:76 Malaki (Malachie) 3.1 * 1:79 Isayi (Ésaïe) 9.1

Ba saa naa da muncɔmmu niraan-dünḡu-na. Wuɔ ce nyarkpātānni fīnya biloḡo-i aa galla-yuɔ kūnaḡ-na.

⁸ Nelle kɔtuḡḡu-na, āncīinaamba namba waa ta ba cɔ ba tūlmba caaḡ-nu ba niya-bei. ⁹ Ba juɔ'a ba ne da Itieḡo *dɔrpɔpuɔrbiloḡo naḡo-i ba yaaḡa-na; u caraaya-bei baa cecerma naḡ temma; ba huleiḡa pāḡ caar. ¹⁰ Dɔrpɔpuɔrbiloḡo gbē-ba wuɔ: «Baa na yaḡ korma da-na, mi juɔ baa neldɔdɔlma da mi ji tūnu-nei. Ma ka fē nuɔmba hɔmmu-i hiere: ¹¹ Isuḡ daaku-na, na koḡkortieḡo huḡ Davidi ba nelle-na. Diiloḡ uḡ pāa nuḡḡu-i wuɔ u ka saḡ *Koḡkortieḡo maḡ u yaa-i, aa u yaa Itieḡo-i. ¹² Naḡ ka suɔ-yo dumaa ku yaa daaku: Da na ka hi, na ka da ba fīenya bilosīelāḡo naḡo baa nyarkpātānni aa galla-yuɔ kūnaḡ-na; u yaa-i.» ¹³ Ba'a ba ne, a da dɔrpɔpuɔrbiemba namba juɔ ji naara daayo-i, ba ta ba hāl ba tuɔlnu Diiloḡo-i. Ba maama saa waa dei baa yuliḡḡu-i. Ba taa ba hāl wuɔ:

¹⁴ «Diiloḡo gbē baa tuɔlnumma dii dɔrɔ-i-na, aa uḡ dɔlaa nelbiliemba-i, yaafēlle waa hīema-na.»

¹⁵ Dɔrpɔpuɔrbiembaḡ juɔ hāl tī, ba ta nyugūḡ dɔrɔ. Baḡ taa, āncīinaamba cira: «Yaḡ i kā nellen-huḡḡa-na i ka ne Diiloḡ uḡ puɔraa ba ji waḡ mamaḡ baa-ye maḡ ciɛ dumaa.» ¹⁶ Baa sire gbāana kā ka da Maari-i baa Yosefu-i baa bilosīelāḡo-i kūnaḡ-na. ¹⁷ Baḡ daa biloḡo-i, baa doḡ ta ba piiye dɔrpɔpuɔrbiloḡ uḡ waḡ mamaḡ u kūḡḡu-na. ¹⁸ Umaḡ duɔ nu-ma, ku ce-yo gberɛ. ¹⁹ Maari wuɔ bella nel daama-i hiere u huḡḡ-na tuɔ jɔḡuḡḡ-ma; u saa yaḡ ma diei karaanu-yuɔ. ²⁰ Ku huḡḡu-na, āncīinaamba bir ḡūunu. Dɔrpɔpuɔrbiloḡ uḡ waḡḡ-ma baa-ba dumaa, ba bi kaa da-ma dumɛi. Baa ta ba hāl neini ba gbɛlieḡ Diiloḡo-i ba kūḡ.

Yesu yerre haama-i

²¹ Bilonɔ ɔɲ juɔ da yinni niisiei-i, baa *jã-yo* aa haa u yerre-i Yesu†. *Dɔɔpɔpɔurbilonɔ naa pigãaɲ Maari-i yerre fande yaa-i aa u kusũngu suo da ku yiera-yuɔ.

Yesu pãmma-i da ba hã Diilonɔ-i

²² Naacombilonɔ u bĩncuɔmba yuɲ-maama migãamaɲ-yiingunɔ juɔ hi ɲaa maɲ waɲ dumaa *Moisi *ãnjĩnamma-na‡, baa bi kã baa naacombilonɔ-i *Diilodubuɔ-i-na dii *Yerusalemu-i-na da ba ka pã-yo hã Diilonɔ-i ²³ ɲaa maɲ bi nyegãaɲ dumaa Diilonɔ-nelma-na wuɔ: «*Naacombilodĩelãɲo* saaya u pã hã Diilonɔ.»§ ²⁴ Baa naa bi saaya ba pã niikonni a saa baa ãnjĩnaduɔɲ daama-i: konɲhuriimba hãi sisɔ nɔnsɔɔɔ ba huriimba hãi.

²⁵ A ne da bĩncɔɲo naɲo waa Yerusalemu-i-na, ba taa ba bĩ-yo Siminyɔ. U taa u nu Diilonɔ nunɲu-i aa tiraa vii baa-yo. Umaɲ naa saaya u jo ji kor *Isirahel-baamba-i u taa u niya u jomma-i. *Diilonɔ-Yalle waa-yuɔ. ²⁶ Dii naa tũnu-yuɔ wuɔ Itieɲ ɔɲ ka saɲ *Konɲkortieɲo maɲ, u ka da-yo baa u yufelle aa suo ku. ²⁷ Diilonɔ-Yalleɲ waa-yuɔ dumaɲo-na, wuɔ kã Diilodubuɔ-i-na. Baɲ kãa baa Yesu-i da ba ka pã-yo hã Diilonɔ-i ɲaa maɲ nyegãaɲ dumaa ãnjĩnamma-na, ²⁸ Siminyɔ wuɔ hũu-yo tũu-yo aa naa cira: ²⁹ «Itie, fiefie fuɔ, niɲ waɲ mamaɲ ma cie.

ɲ cãarãɲo huɔɲga fie; ɲ gbãa hũu-yo dumaa.

³⁰ Mi daa Konɲkortieɲo-i baa mi yufelle.

³¹ Niɲ saɲ umaɲ hã nelbiliemba-i hiere, mi daa-yo.

³² U yaa *nieraamba fitĩnuɔ-i.

U yaa ka ce ba suo ɲ saɲgu.

Aa ce ɲ baamba-i Isirahel-baamba da yerre.»

* ^{2:21} Buolmaɲ-sebɛ (Lévitique) 12.3 † ^{2:21} Niɲ Like 1.31.

‡ ^{2:22} Niɲ Buolmaɲ-sebɛ-i-na (Lévitique) 12.3-8. § ^{2:23} Helmaɲ-sebɛ (Exode) 13.2,12

³³ Kuw cu naacombiloŋo bĩncuamba hõmmu-i.
³⁴ Siminyw wuw cārã Diiloŋo-i hã-ba aa naa gbẽ nyuŋo-i wuw: «Ŋ bieŋo jomma ka kwsuŋ nuamba bwi *Isirahel-na aa bi kor nuamba bwi. U ka pigãaŋ Diiloŋo sĩnni-i, ŋga nuamba ka bigãaŋ-yo. ³⁵ A ce dumaŋo-na, u ka puure nuamba bwi kusũŋ-maama. Aa nuw fuw, ciŋ nuw, aŋjõguoma ka gbuu ko-ni.»

³⁶ *Diilopõpuwrbiloŋo naŋo bi waa ba taa ba bĩ-yo Ani. Aser dũŋ-wuõŋo'i waa. Ba taa ba bĩ u to-i Faniel. Uu naa gbuu vãa ce cicõŋo. Uŋ siire u bilosĩnni-na aa naacolŋo maŋ jã-yo, naacolŋo ciẽ bieŋ niehãi baa-yo aa ku aa yaŋ-yo. ³⁷ U saa tuw naa Diilodubuõ-i-na. U taa u dii sũŋgu-i aa tuw cārã Diiloŋo-i bãaŋgu-i baa isuõŋgu-i. A ne da u bieŋ komuõŋa naa baa a naa'i waa belle fandena. ³⁸ Fuw wuw bi jo huõŋgu faŋgu-na ji da naacombiloŋo-i. Wuw jaal Diiloŋo-i aa naa tuw piye u maama baa bamaŋ taa ba niya Yerusalemu kormaŋ-yiõŋgu-i.

³⁹ Mamaŋ nyegãaŋ aŋjĩnamma-na, Yesu bĩncuambaŋ kaa ce-ma tĩ, baa bir kã Nasareti-i-na; ba nelle yaa-i difandena dii *Galile-i-na.

⁴⁰ Naacombiloŋ wuw tuw vãa u jo; u taa u nu nelma-i ŋaa bige-i! Diiloŋo naa firnu u huõŋga-i baa-yo.

Ba kãa baa Yesu-i ponsaŋ-nu

⁴¹ Belle belle, Yesu bĩncuamba taa ba kã ba ce *kõrsĩnni tĩmmaŋ-ponsaŋgu-i *Yerusalemu-i-na. ⁴² Yesuŋ juw da bieŋ cĩncieluo a hãi, baa kã baa-yo. ⁴³ Ponsaŋguŋ kaa bãl, baa gũunu. Yesu wuw yaŋ-ba aa tĩena dii Yerusalemu-i-na ba saa suw. ⁴⁴ Nuamba naa maara cor hũmelle-na. Baŋ naa-yo, ba da nie sĩ uu dii nuamba hõlma-na. Ba wuw yififiõŋgu, moloŋ yufelle saa haa-yuw. Ba doŋ ta ba taara-yuw nuamba-na ⁴⁵ ba sa da-yo. Ba naa ba bir ta ba taara ba kã Yerusalemu-i-na. ⁴⁶ Yinni hãi cor, sieliŋ-yiõŋgu-i, ba kã ka da-yo *Diilodubuõ-i-na; u tĩenaana *aŋjĩnamma

pigãataamba hõlma-na tuõ yuu-ba ba ta ba piiye u tuõ nu. ⁴⁷ Bamañ waa hiere, u maama cu ba hõmmu-i. ⁴⁸ U bĩncuõmbañ kaa da-yo dumaaño-na, kuõ ce-ba gberẽ. Nyuñ wuõ cira: «Naacombilo, ñ ciẽ bige-i yiẽ dumandẽ-i-na? Ñ ciẽ i huleiña fũnuñ caar i sire tiẽ taara-niẽ.»

⁴⁹ Yesu wuõ cira: «Bige-i ciẽ na ta na taara-miẽ? Na saa suõ wuõ mi saaya mi waa mi To dũngu-na wei?»

⁵⁰ Ba saa suõ u nelma yuñgu-i. ⁵¹ Wuõ naa wuõ sire ba ta Nasareti-i-na. U taa u nu u bĩncuõmba nuñgu-i. Mamañ ciẽ cor hiere, nyuño saa yañ ma diei karaanu-yuõ.

⁵² Yesu wuõ tuõ vãa u jo aa kunañgu bi ta ku naara u nelnulle-i. U maama taa ma dõlnu Diiloño-i aa bi ta ma dõlnu nuõmba-i.

3

Nsãañ ciẽ u maacemma-i dumaa

(Matie 3.1-12; Marke 1.1-8; Nsãa 1.19-28)

¹ *Orome ba *jãmatigi mañ ba nañ bĩñ-yoñ Tiber, uñ daa bien cĩncieluo baa a ndii-i belle mañ nuõ-i fõngũõ-i-na, belle fande-na *Põse-Pilati yaa waa *Yude yuñgu-na aa *Erõdi waa *Galile yuñ-nu, u mõi-i Filipu fuõ waa Iture yuñ-nu baa Tirakoniti bi yuñ-nu, Lisaniyasi fuõ waa Abileni yuñ-nu. ² Ani-i baa Kayifu-i ba yaa waa *Diilojigãntaamba yuntaamba-i. Belle fande'i nuõ-i Diiloñ uñ caraaya Sakari bieño-i Nsãa-i *hĩekuraañgu-na a piiye baa-yo. ³ Uñ piiye baa-yo dumaaño-na, wuõ tuõ wuõra nileiña mañ *Yurdẽ kõtõnni-na u wañ baa nuõmba-i wuõ ba nanna ba cilõbabalaño-i aa ba *batisen ku yaa Diiloño ka hur ba ãmbabalma-i. ⁴ Diiloñ uñ puõraa *Isayi wañ mamañ, ma'i sĩ daama-i wei? Isayi waañ-ma wuõ:

«Molo dii tuõ hohuola hĩekuraañgu-na wuõ:

«Migãañ Itieño hũmieña-i.

Cãañ-yañ na viinu-yei.

⁵ *Diiyaanuj fonni-il*

*Tänniņ yej terni maņ nuo-i baa tāntūnni-i,
na herra-nie na saanu-nie.*

*Hūmieņaj mielāa terni maņ nuo-i, na viinu-yei,
aa amaņ cuolaanu, na diinu-yei.*

⁶ Nuomba-i hiere ba ka da Diiloņ uņ ka kor-ba duma. »*

⁷ Nuomba bōi taa ba jo Nsāa tuō batisēņ-ba. Wuō tuō waņ baa-ba wuō: «Nelbabalaņ namaa temma-i daana-i, hai juō tūnu-nei wuō da na batisēņ Diiloņo sie ka gāņ baa-na? ⁸ Taa na ce kumaņ faa, ku yaa ka pigāņ wuō na naana na cilōbabalaņo-i kelkel. Baa na ta na ne wuō sī*Abiramuj yeņ na bīncōiņo Diiloņo sie ka gāņ baa-na! Mi tūnu-nei, naņ fie da tāmpīeņa maņ daaya-i, Diiloņo gbāa bir-a ce-ya Abiramu hāayēlmba namaa fuoņgu-na†. ⁹ Maale nuņgu saaraa jīna. Tibiīņgu maņ da ku saa maņ biefefeīņa, ku jūr aa senu.»

¹⁰ Nuōņ baa ta ba yuu-yo wuō: «Kufaņgu terieņgu-na, i saaya i ce bige-i?»

¹¹ Wuō gbē-ba wuō: «Joņgorbaa-ba hāi da ba waa baa nuōni maņ, umaņ saa da bīņkūņgu ņ hā-yo u diei, aa niiwuōņ da ni bi waa baa nuōni maņ, umaņ saa da duō wuō ņ hā-yo.»

¹² *Nampohūutaamba namba naa bi jo u duō ji batisēņ-ba, bafaņ baa yuu-yo wuō: «Hāalātie, mie i saaya i ce bige-i?»

¹³ Wuō gbē bafamba-i wuō: «Nuōmaņ saaya ba ta ba pā kumaņ ba hā-na, baa na ta na hūu na cor kufaņgu-i.»

¹⁴ Sorosibaa-ba namba yuu-yo wuō: «Aa mie fuō, i saaya i ce bige-i?»

Wuō gbē bafamba-i wuō: «Baa na ta na du nuōmba-i na hūu ba gbeīņa-i. Taa na yii baa na cufaluņgu yaa yoņ.»

* 3:6 Isayi (Ésaie) 40.3-5 † 3:8 Niēņ Nsāa sebe-i-na 8.33-39.

¹⁵ Diilonj uŋ pãa nuŋgu-i wuɔ u ka saarj *Korŋkortieŋo maŋ, nuɔmba taa ba niya u jomma-i. Baŋ juɔ da Nsãa-i ba da nie sɪ u yaa-i. ¹⁶ Nsãa wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Muɔmi batisen-na baa hũmma yonj, ŋga unaa jo dii, u fɔŋgũɔ jĩenya mei wuonjo-i, mei saa piera u natãanju-i. Fuɔ ka batisen-na baa *Diilonj-Yalle baa dãamu. ¹⁷ Kɔkɔruonju dii u nanjana. U ka pe u dɪmma-i. Duɔ ji pe-ma tɪ hiere torre-na, u ka kũɔl belle-i dii-de inonjgɔ-na aa senu fuoru-i baa dãamu. Dãamu fammu sa dɪŋ dede.»

¹⁸ Nsãa taa u dii nelma boi nuɔmba tũnni-na, a ce dumaanjo-na u taa u warj *Neldɔdɔlma-i baa-ba. ¹⁹ Erɔdi wuɔ hũyãa u mɔlɔ cɪeŋo a dii-yo. Ba taa ba bɪ cɪeŋo-i Erodiyadi. Aa naa tiraa ce weima boi ma saa fa. U yaa waa nellentienjo-i Galile-i-na. Nsãa wuɔ fulnu-yuɔ wuɔ u maacemma saa fa. ²⁰ Wuɔ ce baa bel Nsãa-i dii-yo kaso, a migãan tuɔ naara kunanju u cãlmuɔ-i-na.

Yesu batisemma-i
(*Matie 3.13-17; Marke 1.9-11*)

²¹ Nuɔmba-i hiere ba kãa ka *batisen. Baŋ taa ba batisen huonju-na, Yesu wuɔ bi kã ba ka batisen-yo. Baŋ baatisen-yo tɪ, wuɔ tuɔ cãrã Diilonjo-i. Dɔrɔ wuɔ puur. ²² *Diilonj-Yalle hel korjhuruŋ temma jo ji diire-yuɔ. Baa nu molo piye dɔrɔ-i-na wuɔ: «Mi Biɛŋo yaa nuonjo-i, ŋ maama sa suɔ aa dɔlnu-mie; nuɔnei fɪeŋ mi huonja-i.»[‡]

Yesu bĩncuɔmbarj cuu ba-naa dumaa ku yaa daaku
(*Matie 1.1-17*)

²³ Yesuŋ duonj u maacemma-i huonju maŋ nuɔ-i, u waa baa biɛŋ komorre baa cĩnciel temma. Nuɔmba taa ba jɔguonj wuɔ Yosefu biɛŋo.

Yosefu to-i ba taa ba bɪ-yo Eli.

[‡] 3:22 Gbeliemarj-nalãanju (Psaume) 2.7; Isayi (Ésaïe) 42.1

²⁴ Eli to-i ba taa ba bī-yo Mata.
 Mata to-i ba taa ba bī-yo Levi.
 Levi to-i ba taa ba bī-yo Melki.
 Melki to-i ba taa ba bī-yo Yanai.
 Yanai to-i ba taa ba bi bī-yo Yosefu.
²⁵ Yosefu faṅo to-i ba taa ba bī-yo Matatiyasi.
 Matatiyasi to-i ba taa ba bī-yo Amosi.
 Amosi to-i ba taa ba bī-yo Nahomu.
 Nahomu to-i ba taa ba bī-yo Esili.
 Esili to-i ba taa ba bī-yo Nagai.
²⁶ Nagai to-i ba taa ba bī-yo Maatīṅo.
 Maatīṅ to-i ba taa ba bi bī-yo Matatiyasi.
 Matatiyasi faṅo to-i ba taa ba bī-yo Semie.
 Semie to-i ba taa ba bī-yo Yoseki.
 Yoseki to-i ba taa ba bī-yo Yoda.
²⁷ Yoda to-i ba taa ba bī-yo Yohana.
 Yohana to-i ba taa ba bī-yo Eresa.
 Eresa to-i ba taa ba bī-yo Sorobabel.
 Sorobabel to-i ba taa ba bī-yo Salatiel.
 Salatiel to-i ba taa ba bī-yo Neri.
²⁸ Neri to-i ba taa ba bi bī-yo Melki.
 Melki faṅo to-i ba taa ba bī-yo Adi.
 Adi to-i ba taa ba bī-yo Kosamu.
 Kosamu to-i ba taa ba bī-yo Elmadamu.
 Elmadamu to-i ba taa ba bī-yo Er.
²⁹ Er to-i ba taa ba bi bī-yo Yesu.
 Yesu faṅo to-i ba taa ba bī-yo Elieser.
 Elieser to-i ba taa ba bī-yo Yorimu.
 Yorimu to-i ba taa ba bi bī-yo Mata.
 Mata faṅo to-i ba taa ba bi bī-yo Levi.
³⁰ Levi faṅo to-i ba taa ba bī-yo Siminyo.
 Siminyo to-i ba taa ba bī-yo Yuda.
 Yuda to-i ba taa ba bi bī-yo Yosefu.

Yosefu faño to-i ba taa ba bĩ-yo Yonamu.

Yonamu to-i ba taa ba bĩ-yo Eliyakimu.

³¹ Eliyakimu to-i ba taa ba bĩ-yo Meleya.

Meleya to-i ba taa ba bĩ-yo Mena.

Mena to-i ba taa ba bĩ-yo Matata.

Matata to-i ba taa ba bĩ-yo Natamu.

Natamu to yaa *Davidi.

³² Davidi to yaa Yese.

Yese to yaa Yobedi.

Yobedi to yaa Bosi.

Bosi to yaa Sala.

Sala to yaa Nasõ.

³³ Nasõ to yaa Aminadabu.

Aminadabu to yaa Adimeε.

Adimeε to yaa Arni.

Arni to yaa Esirõmu.

Esirõmu to yaa Peresi.

Peresi to yaa *Yuda.

³⁴ Yuda faño to yaa *Yakõbu.

Yakõbu to yaa *Isaki.

Isaki to yaa *Abiramu.

Abiramu to yaa Tera.

Tera to yaa Nahõr.

³⁵ Nahõr to yaa Seruge.

Seruge to yaa Erehu.

Erehu to yaa Pelegi.

Pelegi to yaa Eber.

Eber to yaa Sala.

³⁶ Sala faño to yaa Kanamu.

Kanamu to yaa Arpasadi.

Arpasadi to yaa Semu.

Semu to yaa *Nowe.

Nowe to yaa Lemeki.

³⁷ Lemeki to yaa Matusalemu.

Matusalemu to yaa Enoki.

Enoki to yaa Yeredi.

Yeredi to yaa Maleleyel.

Maleleyel to yaa Kenamu.

³⁸ Kenamu to yaa Enosi.

Enosi to yaa Seti.

Seti to yaa Adāma.

Diilonḡ uḡ hielaa miwaanḡo-i u maa Adāma faḡo yaa jīna.

4

Sitāni taara duḡ guḡl Yesu gbeini-i

(*Matie 4.1-11; Marke 1.12-13*)

¹*Diilonḡ-Yalle naa yu Yesu huḡḡga-i. Uḡ hilaa *Yurdē-i-na, die kā baa-yo *hīekuraanḡu-na. ² Uḡ kāa terienḡu-na, *Sitāni wuḡ nyaanu-yuḡ duḡ ka guḡl u gbeini-i. U cie yinni komuḡḡa hāi baa-yo tāalma-na. Yinni fanni-na, Yesu saa dii kuuwuḡḡu u nuḡḡu-na. Ku huḡḡu-na, nyulmu sire cuḡl-o. ³ Sitāni wuḡ gbē-yo wuḡ: «Da kuḡ Diilonḡ-Bieḡo yaa nuḡḡo-i kelkel, ce tāmpēl daade bir kuuwuḡḡu i nel!»

⁴ Yesu wuḡ cira: «Ma nyegāan Diilonḡ-nelma-na wuḡ: «*Niiwuoni-i yoḡ, ni sie gbāa ce nelieḡ nuḡ ḡ ba.*»*» ⁵ Uḡ waan mafamma-i, Sitāni nyugūḡ baa-yo dḡḡo a ka pigāan-yo nilieḡa-i hiere hīema-na da hḡlhḡlhḡl ⁶ aa cira: «Niḡ daa nilieḡa maḡ daaya-i hiere baa a huḡya-niini-i, meḡ waanḡ; da mie mi ka ce kumaḡ baa-ya mi ce. ⁷ Da ḡ dūuna jaal-mi, mi ka hā-ni baa-ya.»

⁸ Yesu wuḡ cira: «Ma nyegāan Diilonḡ-nelma-na wuḡ: «*ḡ saaya ḡ ta ḡ dūuna ḡ jaal Itieḡo-i Diilonḡo yaa-i; aa ḡ ta ḡ cāa u yaa u diei yoḡ.*»†»

* 4:4 Ānjīnamma tiyemmanḡ-sebe (Deutéronome) 8.3 † 4:8 Ānjīnamma tiyemmanḡ-sebe (Deutéronome) 6.13

⁹ Sitāni wuɔ hiire baa-yo a kã baa-yo *Yerusalemu-i-na, ka haa-yo *Diilodubuɔ dɔrɔ-i-na aa cira: «Da kuɔ Diiloŋ-Bieŋo yaa nuɔŋo-i kelkel, tie ŋ diire hīema-na i ne. Ma sī ma nyegãaŋ Diiloŋ-nelma-na wuɔ:

¹⁰ *«Diiloŋo ka ce u *dɔrɔpɔpuɔrbiemba ta ba niya-niɛ.»*

¹¹ Aa tiraa cira:

«Ba ka tūu-ni ba nammu-na

ŋ baa ka tisīŋ ŋ fɛrɛ terieŋgu.»[‡]

¹² Yesu wuɔ cira: «Ma bi nyegãaŋ Diiloŋ-nelma-na wuɔ:

«Baa dāŋ Itieŋo-i Diiloŋo-i ŋ ne.»[§]

¹³ Sitāni wuɔ ce ji gbɛ; u saa ji gbãa guɔl Yesu gbeini-i. Wuɔ naa u ta aa yaŋ-yo tuɔ cie huɔŋgu naŋgu.

Yesuŋ duɔŋ u maacemma-i dumaa Galile-i-na

(Matie 4.12-17; Marke 1.14-15)

¹⁴ *Sitāniŋ juɔ ta aa yaŋ Yesu-i, wuɔ bir kã *Galile-i-na baa *Diiloŋ-Yalle fōŋgũɔ-i. Uŋ kãa, baa fūnuŋ ta ba gbeliɛŋ-yo terni-na hierɛ. ¹⁵ U taa u waŋ Diiloŋ-nelma-i *Diilonelhāalādūnni-na. Nuɔmba-i hierɛ ba taa ba kaal-o.

(Matie 13.53-58; Marke 6.1-6)

¹⁶ Yiingu naŋgu-na, wuɔ ji kã Nasareti-i-na. U vāa kusuɔŋ-nu'i. *Yitīenanguŋ juɔ hi, wuɔ kã *Diilonelhāalādūngu-na. U taa u kã koko. Diiloŋ-nelmaŋ juɔ hi kamma, wuɔ sire duɔ kalaŋ. ¹⁷ Baa hã-yo *Diilopɔpuɔrbiloŋo-i *Isayi sebe yaa wuɔ u kalaŋ. Wuɔ puur terieŋgu maŋ uŋ nyegãaŋ wuɔ:

¹⁸ *«Itieŋo *Yalle dii mi yungu-na.*

Na saa da, u hielaa-mi

*mi da mi waŋ *Neldɔdɔlma-i baa sūntamba-i.*

U puɔraa-mi

mi da mi waŋ baa kɔraamba-i wuɔ kɔrsīnni tīɛ,

aa waŋ baa yiriemba-i wuɔ ba yufieŋa ka puur,

[‡] 4:11 Gbeliemaŋ-nalāaŋgu (Psaume) 91.11-12 [§] 4:12 Ānjī-namma tiyemmaŋ-sɛbɛ (Deutéronome) 6.16

aa bamaŋ dii pørtomma-na wuɔ pørtomma t̄ɛ,

¹⁹ aa waŋ baa-ba wuɔ Diilonjo ka firnu u huɔŋga-i baa nuɔmba-i fiɛfiɛ-i-na.»*

²⁰ Uŋ kalaan̄ t̄i, wuɔ suuye sɛbɛ-i aa h̄a Diilonelh̄aal̄ā-dūŋgu maacenceroŋo-i baa-yo aa t̄ɛna. Nuɔmba-i hiere baa d̄iŋ-yuɔ ta ba ne-yo. ²¹ Wuɔ cira: «Miŋ kalaan̄ nelma maŋ daama-i, ma ciɛ nyuŋgo daayo'i nuɔ-i.» ²² Nuɔmba kar da h̄ammu! Wuɔ cor tuɔ piiye. U nelma taa ma suurnu nuɔmba-i ma cor. Ba h̄ammu cu; ba ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Yosefu biɛŋo'i s̄i wei?»

²³ Yesu wuɔ gb̄ɛ-ba wuɔ: «Yiingu dii baa yiingu, na ka naŋ gb̄ānal̄āan̄ daaku-i baa-mi wuɔ: <Perruntie, sire ŋ fɛrɛ i ne!> Aa na ka cira: <I nuɔ niŋ ciɛ mamaŋ hiere Kafarnamu-i-na, ce ma temma naŋ fɛrɛŋ nelle-na i ne.» ²⁴ Aa tiraa gb̄ɛ-ba wuɔ: «Yaan̄ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Diilopɔpuɔrbilono-i, u nellen̄-baamba sa k̄an̄-yo. ²⁵ Yaan̄ mi t̄ūnu-nei, *Eli b̄āan̄gu-na, bikulcaamba boi waa *Isirahel-na, Diilonj wuɔ ce bien̄a siɛi baa caamba niediei u saa d̄āa. Nyul muɔ suur nelle-na†. ²⁶ ŋga Diilonj wuɔ yaŋ bafamba-i aa puɔr Eli-i bikulciɛŋo naŋ wulaa Sareputa, dii Sidō‡. ²⁷ Aa Diilopɔpuɔrbilono-i Elise b̄āan̄gu-na, *wontuɔrmba boi waa Isirahel-na, ŋga Elise saa ji sire u diei *Isirahel-baamba-na; u yaan̄ bafamba-i aa sire umaŋ naa hilaa Siiri mara-i-na jo, ba taa ba b̄i-yo Naama§.»

²⁸ Baŋ juɔ nu mafamma-i, ba h̄ammu p̄an̄ guɔla hiere. ²⁹ Ba nelle waa t̄ānuŋ-nu. Baa sire tiŋŋ-yo hiel-o Diilonelh̄aal̄ādūŋgu-na, a hel baa-yo nellen̄-huɔŋga-na, a

* 4:19 Isayi (Ésaïe) 61.1-2 † 4:25 Jāmatigi ba sɛbed̄iɛl̄āŋo (1 Rois) 17.1 ‡ 4:26 Jāmatigi ba sɛbed̄iɛl̄āŋo (1 Rois) 17.8-16 § 4:27 Jāmatigi ba sɛbeh̄aal̄iŋo (2 Rois) 5.1-14

nyugũᅇ baa-yo tãnuᅇgu dɔrɔ-i-na wuɔ ba ka se-yo nanna.
³⁰ Yesu wuɔ yaᅇ-ba aa yegeᅇ hel ba hɔlma-na ta.

Yesuᅇ siire jaamba-i dumaa Kafarnamu-i-na
 (Marke 1.21-28)

³¹ Yesuᅇ hilaa Nasareti-i-na, wuɔ ta kã Kafarnamu.
 *Galile nelle nande-i difande-i. Uᅇ kãa, wuɔ kã
 *Diilonelhãalãdũᅇgu-na *yitĩenangu-na ka tuɔ waᅇ
 Diilonᅇ-nelma-i. ³² U taa u piiye baa bibesĩnni u yaᅇ
 *ãnjĩnamma pigãataamba-i; a ce dumaᅇᅇ-na, u nelma
 taa ma suurnu nuɔmba-i ma cor. ³³ Naacolᅇᅇ naᅇᅇ waa ba
 hɔlma-na, *jĩna waa u yuᅇgu-na. Wuɔ kaasĩᅇ da gbagaga
 wuɔ: ³⁴ «Nasaretitaᅇ Yesu! I cie-ni nie? Iᅇ juɔ da ᅇ ji
 kɔsuᅇᅇ-ye wuɔ bige-i cie? Mi suɔ-ni, Diilonᅇ-nolᅇᅇ yaa
 nuᅇᅇᅇ-i.»

³⁵ Yesu wuɔ cira: «Suuye ᅇ nuᅇgu-i aa ᅇ cor ᅇ hel
 naacolᅇᅇ-na.» Jĩna wuɔ mal naacolᅇᅇ-i nuɔmba-na aa naa
 hel u saa ce kuubabalaᅇᅇgu yuɔ. ³⁶ Kuɔ ce nuɔmba-i gberɛ,
 baa ta ba piiye baa ba-naa wuɔ: «Naacolᅇᅇ daayo hii de!
 Baa jĩnabaa-ba-i hiere u donya-bei baa u nuᅇ-ãndaᅇᅇgu.»
³⁷ Kuᅇ cie dumaᅇᅇ-na, u yerre gbuo terni-i hiere.

(Matie 8.14-17; Marke 1.29-34)

³⁸ Uᅇ hilaa *Diilonelhãalãdũᅇgu-na, wuɔ kã Simɔ cĩᅇᅇ-
 nu. Simɔ cura sa waa hĩnni; u kũɔma naa gbuu huol da
 pãmpãmpãᅇ, u galla. Ba cãrã Yesu-i wuɔ u sire-yuɔ. ³⁹ U
 kã ka ture cieᅇᅇ yudɔrɔ-i-na, a nuola jarma-i. Cieᅇᅇ pãᅇ da
 u ferɛ terduᅇᅇgu faᅇᅇgu-na. Wuɔ sire tuɔ ce ba nersĩnni-i.

⁴⁰ Bãᅇᅇᅇᅇᅇ juɔ ta ku suur huᅇᅇᅇᅇᅇ maᅇᅇ nuɔ-i, jaambaᅇᅇ
 waa baa bamaᅇᅇ hiere nelle-na, baa jo baa-ba. Yesu wuɔ
 tuɔ haa u nammu-i bei u sire-bei. ⁴¹ Jaᅇᅇ daaba hɔlma-
 na, *jĩnabaa-ba waa nuɔmba bɔi-na. Duɔ donya umaᅇᅇ
 baamba-i, ba ta ba kaasĩᅇ wuɔ: «Diilonᅇ-Bieᅇᅇᅇ yaa nuᅇᅇᅇᅇ-
 kelkel!» Jĩnabaa-ba naa suɔ wuɔ Diilonᅇ uᅇ pãa nuᅇᅇᅇᅇᅇ-i aa

saarj *Korjorkortieŋo marj, u yaa Yesu-i; a ce dumaarjona Yesu tuɔ nuola-bei, u sa yarj ba da piiye.

(Marke 1.35-39)

⁴² Cuorj juɔ kaal, u sire kã hĩeŋ-nu. Nuɔmba taara-yuɔ ka da-yo aa ta ba taara ba bella-yuɔ u baa da ta aa yarj-ba. ⁴³ Wuɔ warj baa-ba wuɔ: «Mi saaya mi wuɔra warj *Diilonj-bãarjgu *Neldɔdɔlma-i nileiŋa narja-na hiere; Diilonjo puɔraa-mi baa ma yaa.» ⁴⁴ Aa naa ta tuɔ wuɔra *Yude *Diilonelhãalãdũnni-na u warj Diilonj-nelma-i.

5

Gberɛ-tetebelle

¹ Yiingun nangun-na, Yesu kãa Genesareti dalangana. Nuɔmba kũɔl ba-naa kã u wulaa da ba ka nu Diilonj-nelma-i. ² Wuɔ da benni nanni-i ni hãi hũmma nuŋgu-na, ni taamba naa hel ta ba saara ba jɔnaamba-i. ³ Wuɔ kã ka suur kunarjgu-na, Simɔ kũŋgu'i waa aa ce u forra-kuɔ cɛlle korjondaarjgu-na. Uŋ furaaya-kuɔ, Yesu wuɔ tĩena a dorj tuɔ warj Diilonj-nelma-i u pigãarj nuɔmba-i.

⁴ Uŋ juɔ piiye tĩ, wuɔ gbẽ Simɔ-i wuɔ: «Kã pututu terierjgu-na, na ka narj na jɔnaamba-i.»

⁵ Simɔ wuɔ cira: «Hãalãtie, i naarj juɔŋo-i cɔ i saa da bĩŋkũŋgu bel, ŋga niŋ waarj-ma dei, mi sie yagar ŋ nuŋgu-i.» Aa naa ta. ⁶ Barj kãa ka narj ba jɔnaamba-i, baa bel titiraamba-i jɔnaamba yu ta ba yii da ba kar. ⁷ Ba nabentaamba namba waa, baa fara bĩ ba jo baa ba beŋo-i a ji kãyã-bei ba jul titiraamba-i. Barj julii-ba, benni-i ni hãi-i-na nie yu ta ni yii da ni nyierã hũmma-na. ⁸ Simɔ-Pierj daa mafamma-i, wuɔ kã ka dũuna Yesu caarjgu-na aa naa cira: «Itie, muɔŋo-i ãmbabalmancerorj muɔ, baa piɛ-mi.» ⁹ Titiraarj daaba ciinumma diyaa korma yuɔ baa bamarj waa baa-yo hiere beŋo-na. ¹⁰ Halle u nagbosobaaba-i Sebede bepuɔmba-i korma bi bilaa-ba. Ba taa ba

bī unarjo-i Sake aa bī unarjo-i Nsāa. Yesu wuo warj baa Simo-i wuo: «Baa warj korma da-ni, a dorj nyungo, ŋ ka warj tetebelle-i aa ta ŋ dii nuomba-i Diilon-ħūnu- nu.»¹¹ Yesu warj mafamma-i, baa hel baa ba benni-i bomborma-na ka warj-ni aa cu u huon- nu.

Yesu siire wontorjo narjo

(Matie 8.1-4; Marke 1.40-45)

¹² Yiiŋgu narju-na, Yesu kaa nelle nande-na. *Wontorjo narjo da-yo aa pie ka dūuna u caarj-nu aa cira: «Itie, da ŋ ta ŋ taara mi jarma ta-mie, mi suyaa mie ku sie yarni.»¹³ Yesu wuo haa u narja-i yuo aa naa cira: «Mi taara ŋ jarma ta.» Naacoljo jarma pāŋ ta yuo terduwngu fangu-na. ¹⁴ Yesu wuo warj-ma kuola-mei baa-yo wuo u baa warj ma hel; aa u kã *Diilojigāntieŋo wulaa u ka ne-yo, aa u pã niikonni marj dii pāmma u hã-yo u migāarj u yurj-maama-i ŋaa *Moisij nyegāarj-ma dumaa*. Ku yaa nuomba ka suo wuo u jarma taa-yuo kelkel.

¹⁵ Kufangurj cie, Yesu yerre migāarj ta di du di kã. Nuomba boi taa ba jānu ba-naa ba nu u nelma-i. Jaamba taa ba cārã-yuo u tuo sire-bei ba jarma-na. ¹⁶ ŋga huwngu narj-nu duo ce, u warj-ba aa ta kã u denj ka cārã Diilono-i aa bir jo.

Yesu siire murgu narjo

(Matie 9.1-8; Marke 2.1-12)

¹⁷ Yiiŋgu narju-na, Yesu taa u warj Diilon-nelma-i u pigāarj nuomba-i. A ne da *Farisiebaa-ba namba waa tīena ba hōlma-na, baa *ānjīnamma pigāataamba namba. Banamba taa ba hel *Galile, banamba *Yude, halle banamba naa hel *Yerusalemu-i-na jo. Itieŋo fōŋgūo waa baa-yo u tuo sire jaamba-i. ¹⁸ Balamba namba tūu murgu narjo-i kuugallarj-nu jo baa-yo, wuo ba ji suur jīna-yuo

* 5:14 Niēŋ Buolmarj-sebe-i-na (Lévitique) 14.2-32.

Yesu caaŋgu-na. ¹⁹ A ne da nuomba naa yu dūŋgu-i, ba saa suw baŋ ka suur baa-yo dumaa. Ba naa ba nyugūŋ dūŋgu doro-i-na, aa kaasīŋ-ku dii-yo baa u kuugallaŋgu-i nuomba hōlma-na jīna-yuō Yesu caaŋgu-na. ²⁰ Yesu wuō ne da ba haa ba naŋga-i yuō cor, wuō gbē ba jeiŋo-i wuō: «Mi jīe, ŋ āmbabalma hurii hierē.» ²¹ Ānjīnamma pigāataamba-i baa Farisīebaa-ba doŋ ta ba piye wuō: «Hai moloŋo-i daayo-i aa u tuō tuora Diiloŋo-i? Da ma hel Diiloŋo-na, hai moloŋo-i gbāa hur u nanolŋo āmbabalma-i?»

²² Yesu wuō suw baa-ba, wuō gbē-ba wuō: «Bige-i cie na ta na jōguoŋ nel daama temma-i na hōmmu-na? ²³ A hur u āmbabalma-i, baa a ce u sire a tuō wuō-i, ma hāi-i-na, namaa daa hama-i ce fēu yaŋ? ²⁴ ŋga mi ka sire naacolŋ daayo-i ku yaa na ka suw wuō Diiloŋo hāa *Moloŋ-Bieŋo-i ku fōŋgūō-i hīema-na u tuō hur nelbiliemba āmbabalma-i.» Uŋ waŋ mafamma-i, wuō gbē murgu-i wuō: «Sire ŋ bie ŋ kuugallaŋgu-i ŋ kūŋ, muōmei waŋ-ma dumaa.»

²⁵ Naacolŋo bi sire ba yufelle-na a bie u kuugallaŋgu-i tuō gbeliēŋ Diiloŋo-i u kūŋ. ²⁶ Maa ce-ba hierē gberē; baa ta ba piye wuō: «Diiloŋo-i bibieŋo!» Korma taa ma da-ba a ce ba ta ba piye wuō: «I daa gberē-weima nyuŋgo-i-na.»

Yesu bīe Levi-i

(Matie 9.9-13; Marke 2.13-17)

²⁷ Yesuŋ hilaa terieŋgu-na, wuō da *nampohūutieŋo naŋo tīenaana u maacemmaŋ-dūŋgu-na, ba taa ba bī-yo Levi. Wuō waŋ baa-yo wuō: «Levi, sire i ta.» ²⁸ Levi bi pāŋ nanna u maacemma-i aa sire cu u huoŋ-nu.

²⁹ Ku huoŋgu-na, Levi wuō ce källe u dumelle-na Yesu yerreŋ aa bī u jo ba ji ta ba wuo niwuoni-i. Nuomba boi waa baa-ba. Nampohūutaamba waa ba hōlma-na. ³⁰ *Farisīebaa-ba daa mafamma-i ce bige-i baa *ānjīnamma pigāataamba-i? Kuō gbuu jaŋ-ba; baa ta ba waana

aa naa ta ba piiye baa Yesu *hāalābiemba-i wuo: «Bige-i cie na ta na wuo aa ta na nyɔŋ baa nelbabalaŋ daaba temma-i?»

³¹ Yesu wuo gbē-ba wuo: «Da η waa hīnni, η ka ce bige-i perruntienj terienj-nu? ³² Mi saa jo nelfafaan maa-na, ηga mi juɔ nelbabalaŋ maa-na ba da ba nanna ba cilɔbalaŋo-i.»

Yesu piiye sūŋgu maama

(Matie 9.14-17; Marke 2.18-22)

³³ Baŋ waa mafamma-na, *Fariŋbaa-ba namba yuu-yo wuo: «*Nsāa-Batise *hāalābiemba dii sūŋgu-i aa ta ba cārā Diiloŋo-i, miε baamba bi dii aa ta ba cārā, bige-i cie naŋ baamba sa dii?»

³⁴ Yesu wuo sie-ba baa gbānalāŋgu wuo: «Neliε gbāa tuɔ jā cieŋo aa na ce u jēnaamba dii sūŋgu ku yiŋgu-na dɔrbiεŋo yufelle-na wei? ³⁵ ηga yiŋgu dii baa yiŋgu, ba ka bel dɔrbiεŋo-i ta baa-yo. Kufanŋu yinni'i nuɔ-i baŋ ka dii sūŋgu-i.»

³⁶ Aa naa tiraa naŋ gbānalāŋgu naŋgu baa-ba wuo: «Ba sa taal joŋgorfeleŋo-i a nar uucɔlɔŋo. Da η ce-ma, joŋgorfeleŋo kompanŋa sie bie baa uucɔlɔŋo kaanŋa-i, u yaa daayo u taalaa tī. ³⁷ Ba sa bi dii duvēnfelēŋo-i cirkpɔcɔlɔŋ-na. Umanj duɔ ce-ma, cirkpɔɔ ka muonu aa duvēŋo ka kūnna. ³⁸ ηga da η'a η dii duvēnfelēŋo-i, η saaya η dii-yo cirkpɔfelēŋ-na. ³⁹ Na saa da, umanj duɔ tuɔ nyɔŋ duvēncɔlɔŋo-i uufelēŋo sa dɔlnu-yuɔ a ce dumaŋo-na u sa taara-yuɔ.»

6

Yitīenanŋu maama

(Matie 12.1-8; Marke 2.23-28)

¹ *Yitīenanŋu naŋgu-na, Yesubaa-ba taa ba karnu sonni nanni ba cor. U *hāalābiemba ta ba kar bile-i ba hu-yo ba

natięna-na ba wuo. ²*Farisīεbaa-ba namba ta ba waŋ baa-ba wuo: «Bige-i cie na ta na ce kumaŋ saa saaya cemma yitīęnanġu-na?»

³ Yesu wuo gbē-ba wuo: «Nyulmu naŋ bilaa *Davidi-i wuo ce kumaŋ baa u nuamba-i*, ma sī na kalaanġ-ku ke? ⁴U naŋ suurii Diilonġ-dūŋġu-na dumaa a bie Diilonġ-buruo-i ba wuo. A ne da a saa baa miε Diilonġ-hūmelle-i, bamaŋ si dii *Diilojġāntaamba, ba saa saaya ba wuo buruo faŋo-i.» ⁵Uŋ waanġ mafamma-i, wuo cira: «*Molonġ-Bieŋo yaa yitīęnanġu tieŋo-i.»

Yesu siire nagāduōla naŋo

(Matie 12.9-14; Marke 3.1-6)

⁶ *Yitīęnanġu bi nanġu-na, Yesu wuo suurii *Diilonelhāalādūŋġu-na tuō waŋ Diilonġ-nelma-i. A ne da naacolġo naŋo waa ba hōlma-na, u nadięnanġa naa minanġ. ⁷*Ānjīnamma pigāataamba-i baa *Farisīεbaa-ba kā ka tīęna ta ba ne Yesu-i wuo duō sire jeiŋo yitīęnanġu-na ba da āntāalāmma haa-yuō. ⁸ Yesu wuo suō baa-ba. Wuo gbē naacolġo-i wuo: «Sire ŋ jo ŋ ji yiera nuamba yaanġa-na.» Naacolġ wuo sire jo ji yiera. ⁹ Yesu wuo cira: «Yaanġ mi yuu-na nelma diei: A saa baa miε Diilonġ-hūmelle-i, bige-i faa cemma yitīęnanġu-na? Ānfafamma'i faa cemma waa āmbabalma? Da ŋ da molo yii duō ku, ku saaya ŋ kor-o waa ku saaya ŋ yaŋ u ku?» ¹⁰ Aa naa wuōra ne ba yammu-i hiere aa waŋ baa naacolġo-i wuo: «Fara ŋ nanġa-i.» Naacolġ wuo bi fara u nanġa-i, kaa bir ka temma-i. ¹¹ Ba hōmmu gbuu pāŋ du hiere; baa ta ba yuu ba-naa wuo: «I ka ce Yesu daayo-i niε?»

Yesu fiēlaa u pōpuōrbiemba-i

(Matie 10.1-4; Marke 3.13-19)

* ^{6:3} Nięŋ Samiel sebedīēlāŋo-na (1 Samuel) 21.2-7.

¹² Yibienja fanja-na, Yesu wuɔ kã tãnungu nanju-na ka cãrã Diilonjo-i cɔ u yufien-na. ¹³ Cuonj juɔ kaal, wuɔ bĩ u *hãalãbiemba-i a fiel cĩncieluo ba hãi bei, a tuɔ bĩ-ba *pɔpuɔrbiemba. ¹⁴ Uɲ fielaa bamaɲ ba yireiɲa yaa daaya: Simɔ, (Yesu wuɔ bĩ Simɔ fanjo yaa Pier-i,) baa u hãaɲo-i ãndere, baa Sake, baa Nsãa, baa Filipu, baa Batelemi, ¹⁵ a naara Matie, baa Toma, baa Alfe biɲo-i Sake, baa Simɔ maɲ taa u kuye u nelle maama-i, ¹⁶ a naara Sake biɲo-i *Yuda, baa *Yuda-Isikaro maɲ juɔ hel Yesu huonju-na.

Jaamba boi juɔ Yesu ji sire-bei

(*Matie 4.23-25*)

¹⁷ Yesuɲ juɔ fiel u *pɔpuɔrbiemba-i tĩ, wuɔ hiire baa-ba tãnungu-na ka yiera baa-ba kpaɲkpaɲaɲgu nanju-na. U *hãalãbiemba namba waa terienju fanju-na, baa sa waa dei baa yuliingu-i a naara nelpũngu nanju. Banamba taa ba hel *Yude, banamba *Yerusalemu, banamba Tiir, banamba Sidɔ dii dãmmanju-nuoraɲgu caɲ-nu. ¹⁸ Baa juɔ da ba ji nu Yesu nelma yaa-i aa u duɔ sire jaamba-i ba jarma-na. Wuɔ bi donya *jĩnabaa-ba-i u hiel-ba nuɔmba yunni-na. ¹⁹ Fõɲgũɔ naɲo taa u hel Yesu-i-na u sire-bei ba jarma-na, a ce dumaɲo-na, baa ta ba taara ba yieya-yuɔ hiere.

Yesu gboya u hãalãbiemba-i

(*Matie 5.1-12*)

²⁰ Nuɔmbaɲ nii Yesu-i-na da ba yieya-yuɔ, wuɔ wuɔra ne u *hãalãbiemba-i aa naa cira:

«Sũntaɲ namaɲo-i, na yunni dɔlaa;

*Diilonj-nelle-i namaa diele-i.

²¹ Nyulmuɲ yey namaa namaɲ nuɔ-i fiɛfiɛ-i-na, na yunni dɔlaa;

niiwuoni kaa haaya baa-na.

Namaa namaɲ kaalaɲ fiɛfiɛ-i-na, na yunni dɔlaa;

na kaa waa nyembĩnniɲ.

²² Nuorŋ da ba bigāarŋ-na,
da ba nanna-nei,
da ba ta ba tuora-nei,
siso da ba ta ba bīena na yireiŋa-i *Moloŋ-Bieŋo maama-
na, na yunni dōlaa.

²³ Taa na gbu na nye yiingŋ fangu-na, aa na ta na muora
na gbugbanni-i; Diiloŋo kaa pā-na boi dorō-i-na. Na saa
da, ba bīncuamba cie karaaŋgu faŋgu temma yaa-i baa
*Diilopəpuərbiemba-i.

²⁴ Ŋga waarŋ namaarŋo-i, sūlma haraa-nei;
na cie na bāarŋu-i tī.

²⁵ Niiwuoniŋ haaya baa namaa namaŋ fiefie-i-na, sūlma
haraa-nei;
na kaa waa nyulmu-na.

Namaa namaŋ dii nyembīnni-na fiefie-i-na, sūlma haraa-
nei;
na kaa waa kuliŋ-kaaluŋ-nu.

²⁶ Nuamba-i hiere da ba ta ba bī na yefafalle,
ŋaa ba bīncuamba narŋ bīŋ coikartaamba marŋ naa cie ba
fere Diilopəpuərbiemba
ba yefafalle-i dumaa, sūlma haraa-nei.»

Taa na dōl na bigāarāamba-i

(Matie 5.38-48; 7.12)

²⁷ «Namaa namaŋ karaa na tūnni-i ta na nu mi nelma-i,
yaarŋ mi tūnu-nei: Taa na dōl na bigāarāamba-i, taa na
ce ānfamma bamaŋ diyaarŋ luŋgu nei. ²⁸ Umarŋ duo haa
u nubabalaarŋgu nuoni marŋ nuo-i, baa waasa kutieŋo-na,
yarŋ aa ŋ ta ŋ joŋuorŋ kuufafaarŋgu baa-yo. Taa na cārā
Diiloŋo-i na hā bamaŋ cieŋ-narŋ kuujarŋgu-i. ²⁹ Umarŋ duo
caa ŋ tūŋ daaku-i, bir daaku-i ŋ hā-yo. Umarŋ duo bie ŋ joŋ-
gorbuo-i, baa cie-yo ŋ joŋgoryelle-na. ³⁰ Umarŋ duo cārā
ŋ wulaa, hā-yo. Aa umarŋ duo bie bīŋkūŋgu ŋ wulaa, baa
yuu-yo ku maama. ³¹ Narŋ taaraŋ nuamba ta ba ce kumarŋ

ba hã-na, taa na ce ku temma na bi hã-ba. ³² Da na ta na dɔl na dɔdɔltaamba yon, na jaaluŋgu sɪ Diiloŋo wulaa. Na saa da, halle bamaŋ sa wuɔyaan Diiloŋ-hũmelle-i ba dɔl ba dɔdɔltaamba-i. ³³ Da na ta na bi ce ãnfafamma-i bamaŋ cieŋ ãnfafamma-i nei yon, na jaaluŋgu sɪ Diiloŋo wulaa. Halle bamaŋ sa wuɔyaan Diiloŋ-hũmelle-i ba ce kufangu-i. ³⁴ Aa da na ta na dii cẽmieŋa-i naŋ suyaa wuɔ bamaŋ ka gbãa suu-ya, na jaaluŋgu sɪ Diiloŋo wulaa. Halle bamaŋ sa wuɔyaan Diiloŋ-hũmelle-i, da ba suɔ wuɔ umaŋ ka gbãa suu cẽmelle-i ba dii-de u'i nuɔ-i. ³⁵ Ŋga, taa na dɔl na bigãarãamba-i, taa na ce ãnfafamma bei, taa na hã aa na baa ta na cie ku sɔlaŋgu huonŋu-na. Ku yaa Diiloŋo ka pã-na bɔi. Aa na ka waa Dɔrwuonŋo beŋ namaa. U yaa faa. U faa baa nuɔmba-i hiere ka hel baa bamaŋ sa suyaan ãnfafamma-i baa nelbabalaamba-i hiere. ³⁶ Na saaya na waa hujantaan namaa, ŋaa na Ton yeŋ hujantieŋo dumaa.»

*Yesuŋ waan mamaŋ a kã cãlmuɔ yanŋa-na
(Matie 7.1-5)*

³⁷ «Baa na ta na cãl na-naa, ku yaa Diiloŋo sie ka cãl-na. Baa na ta na haa cãlmuɔ-cãŋkuɔle na-naa nuɔ, ku yaa Diiloŋo sie ka haa cãlmuɔ-cãŋkuɔle nei. Umaŋ duɔ cãl nuɔni maŋ, ce jande aa ŋ yanŋ-yo, ku yaa nuɔ da ŋ bi cãl Diiloŋo-i u ka ce jande aa yanŋ-ni. ³⁸ Niŋ fiŋ baa kekerieŋgu maŋ ŋ hã nuɔmba-i, ba ka fi baa ku yaa hã-ni, terieŋgu fanŋu-na, yanŋ ŋ nanŋa ta ka fara, ku yaa ba ka fi naŋ kũŋgu-i aa fêl-ku ku yu kũnna hã-ni.»

³⁹ Yesu wuɔ naŋ gbãnalãanŋu baa-ba wuɔ: «Namaa daa yiro gbãa bel u nayironŋ nagãŋ-na ba kã terieŋgu aa ba sie ka par suur fuonŋ-nu wei? ⁴⁰ *Hãalãbiloŋo sa suɔ u yanŋ u hãalãtieŋo-i, ŋga hãalãbiloŋo maŋ duɔ hãalã ka hi u fuonŋu-i, u ka tuɔ suɔ ŋaa u hãalãtieŋ uŋ suɔ dumaa.

⁴¹ «Naŋ cie nie da hūyāŋo-i unaj yufelleŋ aa daabolma-i naŋ yufelle-na ŋ saa da-ma? ⁴² Daabolma-i naŋ fereŋ yufelle-na jūnnu dumandε-i ŋ bir ŋ gbε ŋ nabentienjo-i wuɔ: «Yaŋ mi hiel hūyāŋo-i ŋ yufelle-na hā-ni.» Āngbāng-bāama! Hiel daabolma-i ŋ yufelle-na igēna, ku yaa ŋ ka ta ŋ da dei a gbāa hiel hūyāŋo maŋ ŋ nabentienjo yufelle-na.»

(Matie 7.16-20; 12.33-35)

⁴³ «Tibifafaangu sa maŋ biebabaleiŋa, tibibabalaangu sa bi maŋ biefefeiŋa. ⁴⁴ Ba suɔ tibinni-i ni biena'i nuɔ-i. Ba sa yagal musieŋa kaapugammu-na, aa ba sa bi biera hālēiŋa caattereŋ-yuŋ-nu. ⁴⁵ Nelieŋ nuɔ ŋ huɔŋgaŋ yuu baa mamaŋ, ma yaa hilaŋ ŋ nuŋgu-na. Nelfefeiŋo-i u ānfafamma hel u hɔfafanga'i nuɔ-i aa nelbalaŋo-i u maacembabalamma hel u hɔbabalaŋa'i nuɔ-i.»

Jaagɔciraamba hāi maama

(Matie 7.24-27)

⁴⁶ «Bige-i cie na ta na bī-mi «Itie, Itie», aa da mi waŋ mamaŋ baa-na, na sie ce-ma? ⁴⁷ Umaŋ duɔ jo ji nu mi nelma-i aa ce-ma, mi ka pigāaŋ-na kutieŋ uŋ saa baa umaŋ: ⁴⁸ U saa baa nelieŋo maŋ wuɔ u ma dūŋgu, aa hīŋ ka hi tāmpēlle-i jīna ku tuole-i. Ku tuoleŋ jīena fafamma aa u ma-ku, diiloŋoŋ juɔ tā, kanni gbar, hūmma būŋ ka naŋ-ku, ma saa gbāa naara-kuɔ. ⁴⁹ ŋga umaŋ juɔŋ u nu mi nelma-i aa u sa ce-ma, u saa baa umaŋ wuɔ u ma dūŋgu aa u saa hīŋ jīna ku tuole-i aa ma-ku. Diiloŋoŋ juɔ tā, hūmma būŋ ka naŋ-ku, ku pāŋ cii hiere, bīŋkūŋgu saa tīε.»

7

Yesu siire sorosi ba yuntienjo naŋo maacembiloŋo-i

(Matie 8.5-13)

¹ Yesuŋ juɔ piiye u nelma-i tī baa nuɔmba-i, wuɔ ta kā Kafarnamu. ² *Oromε ba sorosi ba yuntienjo naŋo waa

nelle fande-na, u maacembiloŋo naŋo maama waa kpelle yuɔ. Maacembiloŋ daayo tuɔ jaŋ. U jarma waa kpelle. ³ Yesuŋ juɔ, sorosi ba yuntienŋ daayo nu-ma. Wuɔ puɔr *Yuifu ba bĩncuɔmba namba-i u wulaa, wuɔ ba ka cārā-yuɔ u ji sire u maacembiloŋo-i hā-yo. ⁴ Bĩncuɔŋ daaba kã ka ta ba cārā Yesu-i aa ta ba piye wuɔ: «Naacolŋ daayo saaya kãyãmma. ⁵ Yuifubaa miɛ i maama dɔlnu-yuɔ; ŋ saa da, u'i maa i *Diilonelhãalãdũŋgu-i hã-ye.»

⁶ Yesu wuɔ ta tuɔ kã baa-ba sorosi ba yuntienŋo cĩŋgu-na. Baŋ kaa piɛ cĩŋgu-i, ba suu baa sorosi ba yuntienŋo tiraa puɔr u jẽnaamba namba Yesu wulaa. Baa waŋ baa Yesu-i wuɔ: «Itie, i jĩɛŋ wuɔ i ji waŋ baa-ni, wuɔ ŋ baa mulĩɛŋ ŋ fɛrɛ; kɛrɛ nuɔ ŋ saa saaya ŋ suur fuɔ temma dumɛlle-na ⁷ ku'i cie ŋ da u saa siɛ jo u fɛrɛ ŋ wulaa. Ŋga da ŋ siɛ, ŋ waŋ nelma diei, u maacembiloŋo ka sire. ⁸ Wuɔ fuɔ fɛrɛ-i nuɔmba dii u yuŋ-nu, aa fuɔ bi waa banaŋ yuŋ-nu. Duɔ gbẽ umaŋ wuɔ: «Kã ŋ ka ce daaku!» Ŋ da kutienŋo kãa. Duɔ bi gbẽ umaŋ wuɔ: «Jo bande!» Ŋ da kutienŋo bi juɔ. Duɔ bi tiraa gbẽ u maacembiloŋo-i wuɔ: «Ce daama!» Ŋ da u cie-ma.»

⁹ Yesu wuɔ kar da hãmmu! Naacolŋ uŋ juɔ piye tĩ, Yesu wuɔ bir u yaaŋga-i nuɔmba-na aa naa cira: «Yaaŋ mi tũnu-nei; *Isirahel-na hiere, mi saa da umaŋ haa u naaŋga-i miɛ naacolŋ daayo temma-i.» ¹⁰ Sorosi ba yuntienŋo pɔpuɔrbienŋ baa bir ta ba kũŋ. Baŋ kaa hi cĩŋgu-i, baa da maacembiloŋ daayo siire da yeyer u temma-i.

*Bikulci*enŋo naŋo bienŋo kuu Yesu sire-yuɔ

¹¹ Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ ta tuɔ kã nelle nande-na, ba bĩ-de Nayine. U *hãalãbiemba waa baa-yo a naara nelpũŋgu naŋgu. ¹² Baŋ kaa ta ba suur nelle-na, baa suu baa ba tũyãa bikuloŋo naŋo ta ba kã da ba ka fuure. U waa naacombiloŋo, aa u yaa waa u diei u nyu wulaa, a ne da u to naa ku aa yaŋ-ba. Nuɔmba bɔi taa ba kã u

fuuremma-na. ¹³ Yesuŋ daa nyuŋo-i, u hujarre gbuu ko-yo, wuɔ waŋ baa-yo wuɔ: «Cieŋ nuɔ, budii; baa kaal.» ¹⁴ Aa naa piɛ ka haa u naŋga-i kulonjo-na. Bamaŋ naa tũyaa-yo baa yiera. Wuɔ waŋ baa-yo wuɔ: «Naacombilo, sire!» ¹⁵ Wuɔ bi yiye sire tĩena, aa doŋ tuɔ piiye. Yesu wuɔ gbẽ nyuŋo-i wuɔ: «Bie ŋ bieŋo yaa-i.» ¹⁶ Korma pãŋ bel-ba hiere terienju fanggu-na. Baa ta ba gbelieŋ Diilonjo-i aa ta ba piiye wuɔ: «*Diilopɔpuɔrbilobuɔ hilaa-yie. Diilonjo juɔ ji kãyã u nuɔmba-i.» ¹⁷ Nelma famma gbuo *Yude-i hiere baa niliŋa maŋ u kɔtɔnni-na.

Nsãa-Batise puɔraa u hãalãbiemba-i Yesu wulaa
(*Matie 11.2-6*)

¹⁸ Yesuŋ cie mamaŋ hiere, Nsãa *hãalãbiemba kã ka tũnu-yuɔ baa-ma. ¹⁹ Wuɔ bir puɔr ba hãi Yesu wulaa wuɔ ba ka yuu-yo kere *Koŋkortieŋo maŋ saaya u jo, u yaa ufaŋo-i wei sisɔ uu dii huonju-nu? ²⁰ Baa kã ka da Yesu-i, baa cira: «*Nsãa-Batise puɔraa-ye ŋ wulaa, wuɔ i ji yuu-ni kere Koŋkortieŋo maŋ saaya u jo, u yaa nuɔŋo-i wei sisɔ uu dii huonju-nu?» ²¹ A ne da huonju fanggu-na, Yesu waa tuɔ sire jaamba boi ba jarma-na aa tuɔ donya *jĩnabaa-ba-i nuɔmba yunni-na aa bi tuɔ puur yiriemba yufieŋa-i. ²² Wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Kãaŋ na ka tũnu Nsãa-i baa naŋ daa kumaŋ, baa naŋ nuɔ mamaŋ: *Yiriemba yufieŋa puurii, murgubaa-ba siire ta ba wuɔ, *wontuɔrmba jarma taa bei, tugbentaamba tũnni puurii, bikuomba siire aa sũntaamba nuɔ *Neldɔdɔlma-i.*» ²³ Umaŋ gbeini-i da ni saa ji guɔl mi huonju-na kutieŋo yuŋgu dɔlaa.»

Nsãa-Batise sĩnni-i
(*Matie 11.7-19*)

²⁴ Nsãa pɔpuɔrbieŋ baŋ taa, Yesu wuɔ tuɔ taara u pigãaŋ nuɔmba-i baa Nsãa sĩnni-i, wuɔ yuu-ba wuɔ: «Na kãa ka

* ^{7:22} Niŋ Isayi sebe-i-na (Ésaie) 35.5-6; 61.1.

ne bige-i *hĕkuraanġu-na? Fafalmuġ sagallaġ hĕnġu-i dumaa na kĕa ka ne ku yaa wei? ²⁵ Namaa kĕa ka ne bige-i? Na kĕa ka ne umaġ diyaa bĭmbĭfafanni wei? Ma sĭ bamaġ diyaaġ bĭmbĭfafanni-i aa ta ba ce ba bĕanġu-i baa dii jĕmatigi ba dĕnniġ ke? ²⁶ Ŋga namaa kĕa ka ne bige-i? Ma sĭ na kĕa ka ne *Diilopɔpuɔrbilɔŋo'i ke? Aa naacolŋo faŋo-i, mi tĕnu-nei, u maaraa Diilopɔpuɔrbiemba-i. ²⁷ Mamaġ nyegĕaġ Diilɔŋ-nelma-na wuo: «*Mi ka puɔr mi pɔpuɔrbilɔŋo wuo*ya ta ŋ yaan-na ka cĕa ŋ hĕmelle-i»†, ba gbĕ Nsĕa yaa-i. ²⁸ Yaaġ mi tĕnu-nei, Nsĕa temma saa hi hoŋ caan-biemba-na yogo, a ne da umaġ si dii baa yunġu *Diilɔŋ-nelle-na u maaraa Nsĕa-i. ²⁹ Nuɔmba-i hiere ka hel baa *nampohĕutaamba-i ba nuɔ Nsĕa nelma-i aa suɔ wuo Diilɔŋo maacemma vii, ba ce Nsĕa *batisen-ba. ³⁰ Ŋga *Farisĕbaa-ba-i baa *ĕnjĭnamma pigĕataamba yagaraa wuo Nsĕa baa batisen-ba. A ce dumaanŋo-na, Diilɔŋ uŋ taa u taara u ce kumaġ hĕ-ba, ba cĭinaana-ku.»

³¹ Yesu wuo tiraa cira: «*Mi gbĕa saa fiefie ku nuɔmba-i baa haba-i?* ³² *Mi gbĕa saa-ba baa bisĕlmba maġ tĕnaana ponsanatigerreŋ. Banamba ta ba waŋ baa banamba-i wuo: <I hulii tulammu hĕ-na, na saa nyen,*

i hĕl kuliŋ-neini hĕ-na, na saa kaal.> ³³ *Nsĕa-Batisen juɔ aa u sa dii dĭbelle u nuŋu-na, u sa nyɔŋ kolma, na cira wuo *jĭna dii u yunġu-na. ³⁴ *Molon-Bien uŋ wuo aa tuɔ nyɔŋ, na tiraa sire ta na piiye wuo: «*Naacolŋ daa fuɔ bi yii baa niwuoni yaa yoŋ baa konyolle, aa tiraa sire bel jĕru baa nampohĕutaamba baa nelbabal-aamba.>* ³⁵ Ŋga bamaġ siyaa Diilɔŋo nelma-i ba suyaa wuo ma faa.»

Yesu kĕa Simo cĭiŋ-nu

† 7:27 Malaki (Malachie) 3.1

³⁶ *Farisīeyieŋo naŋo waa, ba taa ba bī-yo Simo. Yiingu nanngu-na, wuo ji bī Yesu-i wuo ba ka wuo niwuoni u terienngu-na. Yesu wuo kā ba ka ta ba wuo. ³⁷ A ne da saasorcieŋo naŋo waa nelle fande-na. Wuo nu-ma wuo Yesu dii Simo terienngu-na ba ta ba wuo niwuoni. Wuo kā baa natikolo-hūmma *alabati-kamoelen ³⁸ ka yiera saanu baa Yesu gbeini-i tuo kaal. Uŋ kaal dumaarŋo-na, nyinyolma ta ma kūnna Yesu gbeini-na. Wuo ce u yukuosinni-i a hurre-nie aa pūrā-nie nammu hāi aa ce natikolo-hūŋ daama-i a kūnna-nie.

³⁹ Simo daa mafamma-i ce bige-i, u pāŋ tuo piiye u huŋ-na wuo: «Kuo naacolŋ daayo waa *Diilopɔpuɔrbiloŋo ninsoŋo, cieŋo maŋ yiyaayan-yuo daayo-i uu naa suo wuo cefefeiŋo sī.»

⁴⁰ Yesu wuo cira: «Simo, nelma dii mi da mi waŋ-ma baa-ni.»

Simo wuo: «Hāalātie, waŋ-ma.»

⁴¹ Yesu wuo cira: «Naacolŋo naŋo cēmelle waa nuomba hāi nuɔ; dīelā-wuŋo-i neifieŋ-komuŋa hāi baa cīn-cieluo, hāalīŋ-wuŋo-i neifieŋa ndii. ⁴² Ba saa gbāa da ba pā-ya, u ce hujarre bei aa ce ba yaŋ-ya. Ba hāi-i-na, cēmellentieŋo maama ka dɔlnu hai yaŋ?»

⁴³ Simo wuo cira: «Mei huŋ-na, umaŋ gbeina-i waa boi u maama ka dɔlnu u yaa yaŋ.»

Yesu wuo cira: «Ŋ waan ninsoŋo.» ⁴⁴ Aa naa bir u yaanŋa-i cieŋo-na, aa gbē Simo-i wuo: «Ŋ daa cieŋ daayo-i ke? Miŋ diyaa mi gboluŋgu-i ŋ dumelle-na, ŋ saa hā-mi hūmma mi saara mi gbeini-i. Ŋga fuɔ kaalaa kūnna u nyinyolma-i mi gbeini-na a saara-nie hā-mi, aa hurre-nie baa u yukuosinni-i. ⁴⁵ Ŋ saa jārā-mie pūrā-mie, ŋga fuɔ-i, dii uŋ suurii ŋ dumelle-na ji hi baa fiefie, u saa yaŋ mi gbeini pūrāmma-i. ⁴⁶ Ŋ saa hure namma mi yuŋgu-na, ŋga cieŋ daayo kūna natikolo-hūmma mi

gbeini-na. ⁴⁷ Ku'i cie mi ta mi tū-niᅇ mie: Mi maamaᅇ dōlaanu-yuō dōlnumma maᅇ daama-i, ku piᅇāaᅇ wuō u āmbabalma-i baa ma ciinumma-i hiere, ma hurii. ᅇga umaᅇ āmbabalma-i da ma saa hur bōi, mi maama sa dōlnu kutieᅇo-i bōi.» ⁴⁸ Aa naa waᅇ baa cieᅇo-i wuō: «ᅇ āmbabalma hurii.» ⁴⁹ Bamaᅇ waa juwuoterieᅇgu-na baa doᅇ ta ba jōguᅇ wuō: «Naacolᅇ daa fuō hilaa hie aa tuō gbā u hur āmbabalma-i?» ⁵⁰ Yesu wuō waᅇ baa cieᅇo-i wuō: «Niᅇ haa ᅇ nanᅇa-i mie ᅇ kuraa, kā fiēi.»

8

Caamba namba taa ba kāyā Yesu-i baa u hāalābiemba-i

¹ Ku huᅇᅇgu-na, Yesu wuō ji sire tuō wuōra nilēiᅇa-na hiere u waᅇ *Diilonᅇ-bāaᅇgu *Neldōdōlma-i u kā. U *hāalābieᅇ cīncieluo ba hāi baamba waa baa-yo ² a naara caamba namba. Wuō duōnya *jīnabaa halaᅇ-ba caamba famba yunni-na, aa naa bi sire banamba jarma namma-na. Ba taa ba bī unaᅇo-i Maari. Fuō taa u hel Magidala. Jīnabaa niehāi naa hilaa fuō-i-na. ³ Aa bī unaᅇo-i Sani. Fuō bōlo waa *Erōdi dumelle maacembiemba yuntieᅇo naᅇo, ba taa ba bī-yo Kusa. Aa ta ba bī unaᅇo-i Susani a naara capūᅇᅇgu naᅇgu. Ba taa ba ce ba nagāᅇ-niini-i ba kāyā Yesu-i baa u hāalābiemba-i.

Nuōmbaᅇ bel Diilonᅇ-nelma-i dumaa (Matie 13.1-23; Marke 4.1-20)

⁴ Nuōmba taa ba hel nilēiᅇa-na hiere ba jo ba nu Yesu nelma-i. Yiᅇᅇgu naᅇgu-na, wuō naᅇ gbānalāaᅇ daaku-i baa-ba wuō: ⁵ «Naacolᅇo naᅇo kāa ka naᅇ fūma u suᅇᅇgu-na. Unaᅇo kā ka diire hūmelleᅇ-huᅇᅇna. Nuōmba ta ba cor ba fiēna-yuō; huriimba jo ji wuo-yo hiere. ⁶ Unaᅇo kā ka diire tāmpēlleᅇ-terieᅇ-nu a pa, kpekelma ce u ku. ⁷ Unaᅇo kā ka diire hīēᅇ-nu; hīēᅇgu tu suuye-yuō. ⁸ Umaᅇ

diiriye suon-huon̄ga-na, munterfaffammu-na, u sire gbuu kpatalla.» Yesuŋ waan̄ mafamma-i, u piiye da gbagaga wuɔ: «Umaŋ duɔ u ka nu, u nu!»

⁹ U *hāalābiemba yuu-yo wuɔ: «Gbānalāan̄ daaku yun̄gu yaa wuɔ niɛ?»

¹⁰ U cira: «Diilon̄o ciɛ baa namaan̄o-i. U *nellentesinni maama maŋ fuyaa, u pigāan̄ namaan̄o-i baa-ma. Ŋga ma piiye baa banamba-i gbāneiniŋ; a ce dumaan̄o-na, *da ba ne-ma, ba siɛ da ma terien̄gu-i, aa da ba nu-ma, ba siɛ suɔ ma yun̄gu-i.*»

¹¹ Aa naa cira: «Mi gbānalāan̄gu yun̄gu yaa daaku: Diilon̄-nelma yaa fūma-i, aa nuɔmba hōmmu yaa u mundi-irem̄mu-i. ¹² Nuɔmba nan̄ hōmmu dii ŋaa hūmellen̄-huon̄ga, da ba nu Diilon̄-nelma-i, ba yan̄ *Sitāni jo ji hiel-ma ba hōmmu-na, a ce dumaan̄o-na ba siɛ da hūu-ma aa kor. ¹³ Banan̄ hōmmu dii ŋaa tāmpēllen̄-terien̄gu, da ba nu Diilon̄-nelma-i, ma gbuu dɔlnu-bei; ba hūu-ma. Ŋga ma siɛ gbāa nan̄ kaasinni. Da ku ji huol, ba har jīna. ¹⁴ Banan̄ hōmmu dii ŋaa hīen̄-terien̄gu, da ba nu Diilon̄-nelma-i, ba yan̄ ānjɔguɔma-i baa gbein̄-maama-i a naara ba kusūŋ-maama jo ji suuye-mei. A ce dumaan̄o-na ma siɛ gbāa dii belle ba wulaa. ¹⁵ Banan̄ hōmmu dii ŋaa hīɛfafamma, da ba nu Diilon̄-nelma-i, ba hūu-ma aa bel-ma baa hɔfafan̄ga aa nyaar ta ba wuɔ ma hūmelle-i diŋ saaya di wuɔ dumaa.»

Fitin̄-gbānalāan̄gu

(Marke 4.21-25)

¹⁶ Yesu wuɔ tiraa nan̄ gbānalāan̄ daaku-i baa-ba wuɔ: «Ba sa celien̄ fitinuɔ-i aa ce bīŋkūŋgu cure-yuɔ. Da ba celien̄-yo, ba haa-yo dɔrɔ ku yaa ŋ da dūŋ-huon̄ga ciɛ gbaa hiere. ¹⁷ Ku weiima si dii mamaŋ siɛ ji hel bomborma-na, aa ku nelma si dii mamaŋ siɛ ji nu. ¹⁸ Kuŋ yeŋ baa uman̄,

* 8:10 Isayi (Ésaïe) 6.9

ba ka hã-yo naara, aa umaŋ kuu sî baa-yo, celle kũngu maŋ uŋ haa u naŋga-i kuɔ, ba ka hũu-ku aa yaŋ-yo. Terieŋgu faŋgu-na, na saaya na ta na suɔ nelma numma.»

Yesu nyu-i baa u hãmba juɔ u wulaa

(Matie 12.46-50; Marke 3.31-35)

¹⁹ Yesuŋ waa tuɔ waŋ Diiloŋ-nelma-i, u nyu-i baa u hãmba jo da ba ji ne-yo; jo ji da nuɔmba yuu, ba saa gbãa da ba piɛ u caaŋ-nu. ²⁰ Baa waŋ ba Yesu-i wuɔ: «Ŋ nyu-i baa ŋ hãmba juɔ da ba ji ne-ni, baa dii gɔŋgũɔŋgu-na.»

²¹ Yesu wuɔ cira: «Bamaŋ nuɔŋ Diiloŋ-nelma-i aa ce-ma, ba yaa meɪ nyubaa-ba-i, ba yaa meɪ hãmba-i.»

Yesu yiɛraaya fafalmu

(Matie 8.23-27; Marke 4.35-41)

²² Yiingu naŋgu-na, Yesu wuɔ ji bel nyugũŋ beŋo naŋo-na baa u *hãalãbiemba-i aa naa cira: «Yaŋ i karnu dalaŋga-i i kã bombor damaalei-i.» Baa bi ta ta ba karnu ba kã. ²³ Ba'a ba kã yaŋga-na, Yesu wuɔ duɔfũŋ. Ba kaa hi hɔlma namma-i, fafalmu naŋ temma sire suuye-bei. Hũmma doŋ ta ma suur beŋo-na. Baa ta ba yii da ba kunu.

²⁴ Hãalãbiemba ta ba kaasŋ wuɔ: «Hãalãtie, sire, i yii die kul!» Yesu wuɔ sire nuola fafalmu-i baa hũmma-i niɛ kã ka ciire. ²⁵ Kuɔ cu ba hɔmmu-i, ba kũɔŋ maa ta ma nyey. Wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Namaa na'a na haa na naŋga-i miɛ hie?» Baa ta ba piiye ba-naa nuɔ wuɔ: «Nelieŋ hayo-i temma-i dumandɛ-i? Fuɔ dii niɛ aa duɔ nuola fafalmu-i baa hũmma-i ni kã ka ciire ni temma-i?»

Yesu duɔnya jĩnabaa naacolŋo naŋo-na

(Matie 8.28-34; Marke 5.1-20)

²⁶ Yesubaa-baŋ karaanu ka hi Geresa-i dii Galile dalaŋga bomborma namma-na, baa huɔl. ²⁷ *Jĩna ba nolŋo naŋo waa nelle fande-na, u bãaŋgu cuɔ. U waa tuɔ wuɔra u

bīŋ tāmporuonḡu aa tuō kã u cō cīncuonḡ-na. Yesubaa-baŋ huōlaa u da-ba, u ta tuō jārã-bei. ²⁸ Uŋ juō hi, u kaasīŋ aa dūuna Yesu caaŋgu-na aa piiye da gbagaga wuo: «Dərwuonḡo Biēŋ nuō, mi ciē-ni niē? Jande, baa ce hōdorre baa-mi.»

²⁹ Yesu wuo nuolaaya jīnabaa-ba-i wuo ba hel-yuō ku'i ciē wuo tuō piiye dumaanḡo-na. Ku waa da ku sire-yuō yīiŋgu maŋ nuō-i, ba bel-o vaa-yo baa jōlgōbaa jīna. Ŋga da ba fiē vaa-yo, u kar jōlgōbaa-ba-i aa suur hīēŋ-nu. ³⁰ Jīnabaa daaba naa ciinu cor u yunḡu-na. Yesu wuo yuu-yo wuo: «Ba bī-ni niē?»

Wuo cira: «Ba bī-mi Sãlle.»

³¹ Jīnabaa-ba bir yaŋ aa ta ba cārã Yesu-i wuo u baa donya-bei ba kã yaahuol-teriēŋgu-na.

³² A ne da persãlle nande waa ta di wuora tãnuŋgu-na. Jīnabaa-ba cārã Yesu-i wuo u yaŋ ba ka suur permba famba yaa nuō-i. Yesu wuo hã-ba hūmelle-i. ³³ Baa hel naacolḡo-na a kã ka suur permba-na. Permba pãŋ ta ba gbar ba hiire, ba kã ba kunu dalaŋga-na. ³⁴ Nuōmba waa ta ba ceŋ-ba. Baŋ juō da ba gbaraa ka kunu hiere dumaanḡo-na, baa pisãllã baa gbarunḡu; banamba kã nellerḡ-huonḡa-na, banamba kã sonni-na ka waŋ-ma. ³⁵ Nuōmba hel da ba ji ne. Baŋ juō ji hi, baa da naacolḡ daayo diyaa bīmbīnni tīēna da welewele Yesu caaŋgu-na. Korma pãŋ ta ma da-ba. ³⁶ Bamaŋ waa da baŋ duōnya jīnabaa daaba-i dumaa naacolḡo-na, baa ta ba piiye ba tūnu banamba-i. ³⁷ Kor maa gbuu ta ma da Geresataamba-i. Baa cārã Yesu-i wuo u ce jande aa u ta u halaŋ ba teriēŋgu-na. Wuo kã ka nyugūŋ beŋo-na duō bir. ³⁸ Uŋ duōnya jīnabaa-ba-i naacolḡo maŋ nuō-i, wuo cārã-yuō wuo u yaŋ u kã baa-yo. Yesu wuo cira: ³⁹ «Yaŋ aa ŋ kūŋ ŋ ka tūnu nuōmba-i Diilonḡ uŋ ciē kumaŋ niē.» Naacolḡ wuo ta ka tuō wuōra u waŋ Yesuŋ ciē kumaŋ yuō hiere.

*Yesu yieraaya cieņo naņ tām̄ma aa sire bikuloņo naņo
(Matie 9.18-26; Marke 5.21-43)*

⁴⁰ Yesuņ hilaa Geres-a-i-na jo, nuomba kūl ba-naa kā ka yu-yuō. Ba taa ba niya u jomma-i hiere. ⁴¹ Naacolņo naņo waa, ba taa ba bī-yo Yarusi. U waa *Diilonelhāalādūngu yuntieņo. Wuō jo ji dūuna Yesu caņgu-na a tuō cārā-yuō wuō u kā u dumelle-na ⁴² kere u biloduōla yii baa u yuņgu. Bilōņo bieņ cīncieluo baa a hāi waa belle fande-na. Yesu wuō ta ba ta ba kā. Nuomba fūnuņ yu-yuō ta ba nogol-o terni-na hiere. ⁴³ Cieņo naņo bi waa ba hōlma-na, u tām̄ma taa ma kūnna. Ku bieņ cīncieluo baa a hāi waa belle fande-na. U cie perru-i ji gbē. U gbeiņa tiraa tī aa tām̄ma saa yiera. ⁴⁴ Cieņ daayo piē Yesu huoņ-yanḡa a yiēya u joņgoruo tūngu-i. Uņ yiēyaaya joņgoruo-i terieņgu maņ nuō-i, tām̄ma pāņ yiera. ⁴⁵ Yesu wuō suō wuō molo yiēyaaya-yuō. Wuō yuu wuō: «Hai moloņo-i yiēyaaya-miē?»

Wulawula wuō fuō sī, wulawula wuō fuō sī. Pier wuō cira: «Hāalātie, molo saa yiēya-niē, nuomba yaa yuu ta ba tišīņ-ni.»

⁴⁶ Yesu wuō cira: «Molo yiēyaaya-miē. Mi daa kuaņgu paraaya-miē ku'i cie mi suō.»

⁴⁷ Cieņ daa uņ daa Yesu suyaa dumaņo-na, u kūōma doņ ta ma nyēņ. Wuō piē dūuna u yaanḡa-na, aa naa piye nuomba-i hiere ba yufelle-na kumaņ cie u yiēya-yuō. Aa fafalmuņ daa-yuō terduoņgu faņgu-na dumaa, wuō tiraa waņ mafamma-i. ⁴⁸ Yesu wuō gbē-yo wuō: «Mi bilo, niņ haa ņ naņga-i miē, ņ kuraa. Kā ņ kā fiēi.»

⁴⁹ Yesuņ taa u waņ mafamma-i huoņgu maņ nuō-i, moloņ wuō hel Diilonelhāalādūngu yuntieņo cīngu-na ji waņ baa-yo wuō: «Baa waņ hāalātieņo muliēņ u fere, ņ biloņo jarma yaraa-yo.» ⁵⁰ Yesu wuō nu-ma. Wuō waņ baa Yarusi-i wuō: «Baa tie holle. Da ņ haa ņ naņga-i miē, ņ

biloŋo ka sire.» Uŋ waŋ mafamma-i, baa cor ta ba kā.
⁵¹ Baŋ kaa hi cīŋgu-i, u saa siε molo suur baa-yo dūŋgu-
 na. U ciε fuo baa Pier baa Nsāa baa Sake a naara biloŋo to-i
 baa u nyu-i ba'i suur baa-yo yoŋ. ⁵² Nuomba-i hiere ba waa
 kaaluŋ-nu. Yesu wuɔ gbē-ba wuɔ: «Baa na kaal, u saa ku,
 u duɔfūŋ.» ⁵³ Baa bir yaŋ aa ta ba cōmuoŋ-yo. Bafamba
 wulaa ma tīε. ⁵⁴ Yesu wuɔ bel biloŋo naŋga-i, aa naa piiye
 da gbagaga wuɔ: «Bilo, sire!» ⁵⁵ Biloŋ wuɔ puur u yufieŋa-i
 aa pāŋ yīiye sire. Yesu wuɔ cira ba hā-yo bīŋkūŋgu u wuɔ.
⁵⁶ Kuɔ ce u bīncuomba-i gberε. Yesu wuɔ waŋ baa-ba wuɔ
 ba baa yaŋ ma hel.

9

Yesu puɔraa u hāalābiemba-i
(Matie 10.5-15; Marke 6.7-13)

¹ Ku huŋgu-na, Yesu wuɔ tigiŋ u *hāalābieŋ cīncieluo
 ba hāi baamba-i a hā-ba himma baa fōŋgūɔ ba da ba gbāa
 ta ba donya *jīnabaa-ba-i hiere aa ta ba sire jaamba-i. ² Uŋ
 ciε mafamma-i, wuɔ puɔr-ba wuɔ ba wuɔra waŋ *Diiloŋ-
 bāaŋgu maama-i aa sire jaamba-i. ³ Aa naa waŋ baa-ba
 wuɔ: «Da na'a na ta, molo baa biε būole, molo baa biε
 buɔra, molo baa biε niiwuoni, molo baa biε gbeŋa, molo
 baa bi biε joŋgorbaa-ba hāi. ⁴ Da na kā terieŋgu terieŋgu,
 aa ba ka hā-na dūŋgu wuɔ na ta na cɔ, na tīε dūŋgu faŋgu-
 na fuo na tamma. ⁵ Ŋga da na kā da na ka har bamaŋ
 nuɔ-i aa ba yagar, na pir na nallu-i na ta. Ku yaa ba ka
 suɔ wuɔ ba maacemma saa fa.» ⁶ U hāalābiemba ta ta ba
 wuɔra nileiŋa-na hiere ba waŋ *Neldɔdɔlma-i aa ta ba sire
 jaamba-i ba kā.

Erɔdi huŋga cuu
(Matie 14.1-12; Marke 6.14-29)

⁷ Mamaŋ ciεŋ hiere, *Erɔdi maŋ waa *Galile yuŋgu-na
 wuɔ nu-ma. Uŋ nuɔ-ma, u huɔŋ kaa cu. Banamba taa

ba piiye wuo *Nsãa-Batise yaa siire kuon-nelle-na a jo. ⁸ Banaj ba'a *Eli yaa caraaya-bei. Banaj ba'a yiinataaj *Diilopɔpuɔrbilɔŋo naŋo'i siire kuon-nelle-na jo. ⁹ Erɔdi wuo cira: «Mi cie ba kar Nsãa yungu-i, hai moloŋo-i daayo fuɔ?» Aa naa tuɔ taara u da Yesu yufelle.

Yesu hãa nelpũngu nanju wuo ye

(Matie 14.13-21; Marke 6.30-44; Nsãa 6.1-14)

¹⁰ Yesu *pɔpuɔrbiembanj kaa bir jo, baa jo ji tũnu-yuo baa banj kaa ce mamaŋ hiere. Yesu wuo ce ba hel nellerj-huɔŋga-na kã ba deŋ, dii nelle nande caaŋgu-na ba bĩ-de Betisada. ¹¹ Banj fie ta, nuɔmba yagar nu-ma, aa sire nyaa u huon-nu. Banj kaa hi, Yesu wuo hã-ba muntĩenammu aa bie *Diilonj-nellentesinni maama-i waj baa-ba aa bi sire jaamba maŋ waa ba hɔlma-na.

¹² Bãaŋgunj juɔ doŋ ta ku hir huɔŋgu maŋ nuɔ-i, u *hãalãbieŋ cĩncieluo ba hã baamba kã u wulaa ka cira: «Itie, iŋ yej hĩeŋgu-na dumandɛ-i aa bãaŋgu ta ku suur, ŋ sa ce nuɔmba bɔrɔ kã nilɛiŋa maŋ kɔtɔnni-na ka taara niwuoni wuo, baa muncɔmmu wei?»

¹³ Yesu wuo cira: «Namei saaya na hã-ba niwuoni-i ba wuo.»

Baa cira: «*Buruo u ndii dii baa-ye yonj baa titiraamba hãi. Da ŋ bi'a miemei ka sãa ji hã nelpũŋ daaku-i hiere ŋ waj-ma.» ¹⁴ A ne da bamba maŋ waa, ba yuu nuɔmba neifierja hãi nuɔsiba ndii temma.

Yesu wuo cira: «Cieŋ ba tĩena nuɔmba komuɔŋa hã-a-hãi baa cĩncielbaa.» ¹⁵ U hãalãbiemba ce nuɔmba tĩena. ¹⁶ Yesu wuo bie buruo u ndii daayo-i baa titiraamba hãi baaj daaba-i a ciir u yungu-i dɔrɔ-i-na aa jaal Diilonj-i. Uŋ jaalaa Diilonj-i, wuo bũlnu-nie hã u hãalãbiemba calnu-nie hã nuɔmba-i. ¹⁷ Nuɔmba wuo hiere nie yar-ba. Hãalãbiemba gbura ni boini-i a dii-ni segeyufierj cĩncieluo baa a hãi a ta baa-ni.

Yesu sīnni yaa hani-i?

(Matie 16.13-28; Marke 8.27-9.1)

¹⁸ Yiingu naŋgu-na, Yesu kãa u deŋ ka tuɔ cārã Diiloŋo-i. U *hãalãbiemba waa baa-yo. Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Nuɔmba waŋ wuɔ niε mei kũŋgu-na?»

¹⁹ Baa cira: «Banamba ciera wuɔ nuɔnei *Nsãa-Batise-i, banaŋ ba'a nuɔnei *Eli-i, banaŋ ba'a yiinataaŋ *Diiloŋo-puɔrbiloŋo naŋo'i birii jo nuɔŋo-i.»

²⁰ Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Namaa fuɔ, na'a hai moloŋ muɔmei?»

Pier wuɔ cira: «Diiloŋ uŋ pãa nuŋgu-i wuɔ u ka saaŋ *Koŋkortieŋo maŋ, u yaa nuɔŋo-i.»

²¹ Yesu wuɔ waŋ-ma kuola-mei baa-ba wuɔ ba baa waŋ molo nu-ma. ²² Aa naa cira: «*Moloŋ-Bieŋo saaya u gbuu mulieŋ. Nelle bĩncuɔmba-i baa *Diiloŋigãntaamba yuntaamba-i a naara *ãnjĩamma pigãataamba ka cĩina-yuɔ aa bel-o ko-yo. Ŋga da ba ko-yo, u ka ce yinni hãi yoŋ hĩema-na, sieliŋ-yiingu-na u ka sire hel jo.»

²³ Aa naa waŋ baa-ba wuɔ: «Nuɔni maŋ da ŋ ta ŋ taara ŋ nyaanu-mie, ŋ saaya ŋ cĩina ŋ fere aa ŋ jo i ta. Aa ŋ saaya ŋ ta ŋ sie mulieŋ-ma-i baa kuliingu-i yinni maŋ joŋ.

²⁴ Umaŋ duɔ tuɔ kaal baa u yuŋgu yoŋ, kutieŋo ka kɔsuɔŋ u fere; ŋga umaŋ duɔ tuɔ kɔsuɔŋ u fere mei maama-na, kutieŋo ka da cicẽlma maŋ sie ji tĩ dede. ²⁵ Da ŋ da ŋ yufieŋ-niini-i hierie hĩema-na aa ka caa, yuŋ haku-i dii-kuɔ?

²⁶ Umaŋ duɔ tuɔ ce senserre u sa taara ba suɔ wuɔ u cuu mi huɔŋ-nu, aa bi tuɔ ce senserre baa mi nelma wamma-i, Moloŋ-Bieŋ duɔ ka bir jo baa u fõŋgũɔ-i, baa u To wuɔŋo-i a naara u To u dɔrpɔpuɔrbiemba wuɔŋo-i, u ka bi ce senserre baa kutieŋo maama-i. ²⁷ Yaaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Banamba dii na holma-na bande-i-na, ba ka da *Diiloŋ-bãaŋgu-i baa ba yufelle aa suɔ ku.»

*Yesu birii u deŋ birma**(Matie 17.1-8; Marke 9.2-8)*

²⁸ Yesuŋ waan mafamma-i, yinni niisei temma cor, wuɔ ce fuɔ baa Pier, baa Nsāa a naara Sake ba kā tānuŋgu naŋgu-na da ba ka cārā Diiloŋo-i. ²⁹ Uŋ kaa tuɔ cārā Diiloŋo-i u yaanŋa fūnuŋ bir ka deŋ birma aa u joŋgorbaa-ba bir baapielmba ta ba gbu ba caa da muimui. ³⁰ Wuɔ u ne da nuɔmba hāi juɔ ji ta ba piiye baa-yo: *Moisi baa *Eli. ³¹ Dorcecerma namma'i naa dii-ba huɔŋga ba ta ba piiye baa Yesu-i uŋ ka ku kuliŋgu maŋ *Yerusalemu-i-na a perieŋ u maacemma-i bāl-ma. ³² ŋ sie suɔ wuɔ Pierbaa-ba naa kor duɔfūŋ bir ba nammu-i ba honniŋ, ŋga ba yagar sire da cecer daama diyaa Yesu-i huɔŋga baa muɔŋ daaba-i ba hāi-i-na u caaŋ-nu. ³³ Nuɔŋ daabaŋ juɔ ta ba ta, Pier wuɔ waŋ baa Yesu-i wuɔ: «Hāalātie, i jomma faa bande-i-na de! ŋ sa yaŋ i ce gbuganni siei wei? Ku diei naŋ kūŋgu, ku diei Moisi kūŋgu, aa ku diei kūŋgu naŋgu-i Eli kūŋgu.» U taa u piiye dumaa u yuŋ-nu, u sa suɔ uŋ waŋ mamaŋ. ³⁴ Uŋ taa u waŋ mafamma-i huɔŋgu maŋ nuɔ-i, duherru nandu jo ji cīnnu-bei. Korma ta ma da-ba. ³⁵ Ba'a ba ne, da molo piiye duherru-na wuɔ: «Mi Biɛŋo yaa daayo-i, mi hielaa u yaa-i. Taa na nu u nuŋgu-i*.» ³⁶ Moloŋ daa uŋ juɔ piiye tī, *hāalābiemba da Yesu yaa u diei yoŋ; ba saa da moloŋo baa-yo. Kuŋ cie dumaanŋo-na, ba fiinaŋ nel daama-na, ba saa waŋ-ma baa moloŋo huɔŋgu faŋgu-na.

*Yesu duɔnya jīna naacombiloŋo naŋo-na**(Matie 17.14-18; Marke 9.14-27)*

³⁷ Ku cuo kaala-i-na, Yesu wuɔ hiire tānuŋgu-na baa u *hāalābiemba-i. Nelpūŋgu naŋgu jo u wulaa. ³⁸ Naacolŋo naŋo waa ba hɔlma-na. Wuɔ piiye da gbagaga wuɔ: «Hāalātie, jande, ne mi biɛŋo-i, u yaa u diei yoŋ mi wulaa.

* 9:35 Isayi (Ésaïe) 42.1; Like 3.22

³⁹ *Jīna dii u yuŋgu-na. Duɔ sire-yuɔ dumandɛ-i, u tugol kaasīŋ. Duɔ kaasīŋ, jīna mal-o u tuɔ tārā aa sāmpugaaru ta du hel u nuŋgu-na. Duɔ sire-yuɔ, u mulīɛŋ-yo da suu aa suɔ ji ciire-yuɔ. ⁴⁰ Mi cāarā ŋ hāalābiemba-i miɛ ba donya-yuɔ, ba saa gbāa.»

⁴¹ Yesu wuɔ cira: «Fiefie ku nuɔŋ namaaŋo-i na sa hūu nelīɛŋ maama; na saa fa. Na daa nie sī mi ka tīena baa-na gbula a tiera na nonni-i wei?» Aa naa gbē naacolŋo-i wuɔ: «Jo baa ŋ bieŋo-i bande.» ⁴² Naacombiloŋ uŋ kaa tuɔ piɛ Yesu-i, jīna wuɔ sire-yuɔ. Wuɔ cii pāŋ tuɔ tārā. Yesu wuɔ nuola jīna-i wuɔ u cor hel naacombiloŋo-na. U bi siremma yaa dumaanŋo-na u jarma-na. Wuɔ hā u to-i baa-yo. ⁴³ Nuɔmba maŋ waa hiere kuɔ ce-ba gberɛ. Wulawula wuɔ Diiloŋo hii, wulawula wuɔ Diiloŋo hii.

Yesu tirii u kuliŋgu maama-i

(Matie 17.22-23; Marke 9.30-32)

Yesu āncemmanŋ taa ma ce nuɔmba-i hiere gberɛ dumaanŋo-na, wuɔ waŋ baa u *hāalābiemba-i wuɔ: ⁴⁴ «Karaanŋ na tūnni-i na nu nel daama-i fafamma: Ba ka bel *Moloŋ-Bieŋo-i hā nelbiliemba-i baa-yo ba ko-yo.» ⁴⁵ U hāalābiemba saa suɔ u nelma yaanŋa-i; ma yuŋgu naa fuo-bei, ba saa gbāa da ba suɔ-ma. Ba sie bi sie da ba yuu-yo.

Hayo-i nelbuɔ-i hāalābiemba-na?

(Matie 18.1-5; Marke 9.33-37)

⁴⁶ Ku huonŋu-na, Yesu *hāalābiemba ji ta ba fanu baa-na da ba suɔ umaŋ nelbuɔ-i ba hɔlma-na. ⁴⁷ Yesu wuɔ suɔ baa-ba, wuɔ biɛ bisāmbiloŋo naŋo jīna u caanŋu-na aa naa waŋ baa-ba wuɔ: ⁴⁸ «Umaŋ duɔ ne muɔŋo-i aa bel bisāmbiloŋ daayo-i fafamma, kuu dii ŋaa kutierŋo bilaa mei fɛɛ yaa-i; aa umaŋ duɔ bel muɔŋo-i fafamma, kuu dii

ɲaa u bilaa umaŋ puɔraa-mi. Na saa da, umaŋ duɔ ce u fere cekũɔ na hɔlma-na hiere, u yaa-i nelbuɔ-i.»

⁴⁹ Nsãa wuɔ waŋ baa-yo wuɔ: «Hãalãtie, i daa naacolɲo naŋo taa u bĩ ɲ yerre-i aa tuɔ donya *jĩnabaa-ba-i. Miɛ ne da u sa nyaanu-niɛ baa miɛŋo-i, i ce u yaŋ.»

⁵⁰ Yesu wuɔ cira: «Baa na cie-yo, umaŋ duɔ saa bigãaŋ-na, kutieŋo dii baa-na.»

Yesu kãmma-i Yerusalemu-i-na

⁵¹ Diiloŋ uŋ ɲa naa saaya u hũu Yesu-i yinni maŋ nuɔ-i, niŋ juɔ ta ni piɛ, wuɔ sire wuɔ fuɔ fuɔ kã *Yerusalemu-i-na. ⁵² Aa naa puɔr nuɔmba ta u yaaŋ-na. Kutaambaŋ kaa hi *Samari nelle nande-i, baa yiɛra wuɔ ba tigiŋ cie-yo.

⁵³ ɲga baŋ waa da ba cor kã Yerusalemu-i-na, nelle fande taamba saa hũu-ma u duɔ har ba nelle-na. ⁵⁴ Baŋ juɔ hi dama dumaanɔ-na, Sake-i baa Nsãa-i baa cira: «Itie, ɲ sa yaŋ i ce Diiloŋo naar ko-ba wei?» ⁵⁵ Yesu wuɔ bir nuola-bei.†

⁵⁶ Aa ba cor ta ba kã nelle nande.

Ba nyaanu Yesu-i niɛ?

(Matie 8.19-22)

⁵⁷ Baŋ kãŋ hũmelle-na, naacolɲo naŋo gbẽ Yesu-i wuɔ: «Itie, mi ka ta mi nyaanu-niɛ niŋ kãŋ terni maŋ nuɔ-i hiere.»

⁵⁸ Yesu gbẽ-yo wuɔ: «Muncɔmmu dii baa bũɔrãamba-i, aa kamma dii baa huriimba-i; ɲga terieŋgu si dii baa *Moloŋ-Bieŋo-i u duɔ tuɔ cĩnnu u yuŋgu-i.» ⁵⁹ Aa naa miel waŋ baa unanɔ-i wuɔ: «Jo i ta».

Naacolɲo gbẽ-yo wuɔ: «Yaŋ mi to duɔ ku mi fuure-yuɔ tĩ, mi ka suɔ jo i ji tie wuɔra.»

† 9:55 Banamba naaraaya wuɔ: «Na saa suɔ wuɔ na balaan cor wei? *Moloŋ-Bieŋo saa jo duɔ ji ko nuɔmba, ɲga u juɔ duɔ ji kor-ba.» Saa-ku baa Like 19.10.

⁶⁰ Yesu wuɔ gbẽ-yo wuɔ: «Yaŋ kuomba fuure ba nakuomba-i, aa nuɔŋo-i ŋ kã ŋ ka ta ŋ wuɔra ŋ waŋ *Diiloŋ-bãaŋgu maama-i baa nuɔmba-i.»

⁶¹ Unaŋ wuɔ tuɔ piye baa Yesu-i wuɔ: «Itie, meɪ ka ta mi nyaanu-nie, ŋga yaŋ mi ka cãrã hũmelle-i cĩŋgu-na igẽna.»

⁶² Yesu wuɔ cira: «Ŋ saa da, umaŋ duɔ tuɔ kũ baa niimba-i aa tuɔ miel u ne u huonŋu-na, kutienjo sie gbãa guona Diiloŋ-suonŋu-na.»

10

Yesu puɔraa nuɔmba komuɔŋa siei baa cĩncieluo ba hã

¹ Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ tiraa hiel nuɔmba komuɔŋa siei baa cĩncieluo ba hã a puɔr-ba ba hã-ba-hã nileiŋa-na hiere baa terni maŋ uŋ ŋa naa saaya u kã-nie, ba da ba ta u yaaŋ-na. ² Aa naa waŋ baa-ba wuɔ: «Dĩmma dii bɔi ŋga ma kartaamba saa ciinu. Cãarãŋ suontienjo-i u puɔr nuɔmba namba naara.» ³ Aa naa cira: «Miŋ puɔraa-na dumande-i, kuu dii ŋaa mi cieŋ tũlmba ka dii-ba maamunaamba-na. ⁴ Da na'a na ta, molo baa bie gbeiŋa, molo baa bie buɔra, molo baa bi bie naatenni. Aa da na ta na kã, molo baa ka yiera hũmelle-na wuɔ u jaal moloŋo. ⁵ Da na ka suur cĩŋgu maŋ nuɔ-i, mamaŋ dii cemma igẽna ma yaa daama, na cira: <Tiyãaŋ dei.> ⁶ Da kuɔ yaafẽllentienjo dii cĩŋgu faŋgu-na, na jaaluŋgu ka hi-yo, da ma'i sĩ ku ka bir jo na wulaa. ⁷ Da ba jãrã-nei fafamma terienŋu maŋ nuɔ-i, na har na tĩena kusuɔŋ-nu'i. Da ba hã-na kumaŋ, na hũu na wuɔ. Da ba bi hã-na kuunyɔŋgu maŋ, na hũu na nyɔŋ. Maacembiloŋo saaya baa u maacemma sullu. Baa na ta na horuonu na muŋharmunterni-i. ⁸ Da na suur nelle maŋ nuɔ-i, da ba bel-na fafamma aa hã-na kumaŋ, na hũu na wuɔ fiei. ⁹ Aa jaamba maŋ dii nelle fande-na, na sire-bei aa na waŋ baa nuɔmba-i wuɔ *Diiloŋ-bãaŋgu piyaa-ba

tī. ¹⁰ ŋga da na suur nelle maŋ nuɔ-i, aa ba yagar ba saa hã-na muntienammu, na kã nellen-huonŋa-na na ka cira: ¹¹ «I pirii i nallu-i na nelle-na, ŋga mamaŋ dii, na saaya na suɔ wuɔ Diilonŋ-bãanŋu piyaa tī.» ¹² Mi tūnu-nei, bamaŋ da ba saa ka hã-na muntienammu, Diilonŋ duɔ ji tuɔ yuu nuɔmba-i yiinŋu maŋ nuɔ-i, uŋ ka haa kumaŋ kutaambana, ku ka balanŋ yaŋ Sodɔmutaamba künŋu-i*.»

(Matie 11.20-24)

¹³ Aa naa cira: «Korasitaanŋ namaanŋo-i, sülma haraa-nei! Betsadataanŋ namaanŋo-i, sülma haraa-nei! Gbere-weima maŋ cie namaa hølma-na, kuɔ maa naa ce Tiir nelle yaa nuɔ-i baa Sidõ nelle-na, dii yiinaa nileiŋa faŋa taamba naa künna cuonŋu ba fereŋ nuɔ aa dii buɔrbaa jonŋor ba temma a pigãanŋ wuɔ ba naana ba cilɔbabalaŋo-i. ¹⁴ Terienŋu fanŋu-na, Diilonŋ duɔ ji tuɔ yuu nuɔmba-i yiinŋu maŋ nuɔ-i, uŋ ka haa kumaŋ nei, ku ka balanŋ yaŋ Tiirtaamba künŋu-i baa Sidõtaamba künŋu-i hiere. ¹⁵ Kafarnamutaanŋ namaanŋo-i, na daa nie sī namei ka maar nuɔmba-i hiere wei? Na tãal na fere; namei ka waa ba hieronŋo-i hiere ba huonŋu.»

¹⁶ Aa naa waŋ baa uŋ hielaa bamaŋ duɔ puɔr-ba wuɔ: «Da na kã, umaŋ duɔ ka nu na nunni-i, kutienŋo nuɔ mei nunŋu yaa-i; umaŋ duɔ ka cīina-nei, u cīinaana muɔmei. A ne da umaŋ duɔ cīina muonŋo-i, u cīinaana umaŋ puɔraami.»

¹⁷ *Pɔpuɔrbiembanŋ kãa aa jo, ba jo ji ta ba nye da musẽmusẽ aa ta ba piiye baa Yesu-i wuɔ: «Itie, halle baa *jīnabaa-ba-i hiere, die piiye baa-ba aa bī ŋ yerre-i ba nu i nunni-i.»

¹⁸ Yesu wuɔ cira: «Mi daa *Sitāni hilaa dɔrɔ-i-na jo ji diire ŋaa diilonŋ-nyiesĩmma. ¹⁹ Nieŋ, mi hãa-na himma-i nin-

* ^{10:12} Sodɔmutaamba künŋu-i: Nieŋ Miwaanŋo jīnammaŋ-sebe-i-na (Genèse) 19.24-28.

sonjo na ta na gbã na fɛna jɛnaamba-i baa namɛlmba-i, aa ta na gbã na yar bigaarãŋo-i; a ce dumaarãŋo-na bɛŋkũŋgu siɛ gbãa ce kuubabalaarãŋu nei. ²⁰ Na saa da! Kumaarã saaya ku fɛ na hõmmu-i ku'i sɪ wuɔ *jɪnabaa-ba nuɔ na nunn-i, ŋga ku yaa daaku: Na saaya na suɔ wuɔ na yirɛɪŋa nyegãarã dii dɔrɔ-i-na.»

Yesu huɔŋga fɛ

(Matie 11.25-27; 13.16-17)

²¹ Terduarãŋu farãgu-na, *Diilonɔ-Yalle pãŋ ce Yesu huɔŋga fɛ. Wuɔ cira: «Baba, nuɔnei Yuntienɔ nuɔ dɔrɔ-i-na baa hɛma-na hiere. Niŋ fuyaa ŋ huɔŋga-i cɛcɛmuntaamba-na baa sebesuɔtaamba-na, aa cɛr pigãarã bisãmbiamba-i baa-ka, ŋ jaaluŋgu bɔi. Ninsoŋo, ŋ cie ŋ huɔŋga yaa dumaarãŋo-na Baba.»

²² Aa naa cira: «Mi To birii weima-i hiere hã-mi. Da ma hel Tuorãŋo-na, molo sa suɔ Bɛpolɔŋo-i, aa da ma bi hel Bɛpolɔŋo-na baa uŋ taaraŋ u pigãarã bamaŋ baa-yo, molo sa suɔ Tuorãŋo-i.» ²³ Aa naa bir fulnu u *hãalãbiamba-i ba kula wuɔ: «Naŋ darã kumaŋ daaku-i, bamaŋ daarã-kurã ba yunni dɔlaa. ²⁴ Yaarã mi tũnu-nei, *Diilopɔpuɔrbiamba bɔi baa fɔŋgɔtaamba bɔi taa ba taara ba da narã darã kumaŋ, aa nu narã nuŋ mamaŋ, ŋga ba saa ji gbãa†.»

Samariyiɛŋo narão maama

²⁵ *Ånjɪnamma pigãatienɔ narão sire yiera aa yuu Yesu-i baa nel daama-i duɔ cure-yuɔ wuɔ: «Hãalãtie, da mi ta mi taara mi ka da cicɛlma marã sa tɛŋ dede-i, mi saaya mi ta mi ce bige-i?»

²⁶ Yesu wuɔ yuu-yo wuɔ: «Ba nyegãarã wuɔ nie *ãnjɪnamma-na?»

²⁷ Naacolɔ wuɔ cira: «Ba ciera wuɔ: ⟨ŋ saaya ŋ dɔl Itienɔ-i Diilonɔ-i baa ŋ huɔŋga-i hiere, baa ŋ kusũŋgu-i

† 10:24 Niɛŋ Pier dɛɛ. 1.10-12.

hiere, baa η f̄ngũ-i hiere, baa η ānjōguoma-i hiere, aa η bi d̄ol η nanol̄o-i ηaa niη d̄ol η fere duma.†»

²⁸ Yesu wuō cira: «Ma yaaηga yaa-i. Da η ta η ce mafamma-i, η ka da cicēlma maη sa t̄ieη dede-i.»^{§ 29} ηga ānj̄inamma pigāatieηo tuō taara u pigāaη Yesu-i wuō u nelma saa kā h̄ieη-nu. U bir yuu-yo wuō: «Mi nanol̄o yaa hai?»

³⁰ Yesu wuō sie-yo baa nel daama-i wuō: «Naacol̄o naηo hilaa *Yerusalemu-i-na a tuō hiire u kā Yeriko. Uη kāη h̄umelle-na, cuobaa-ba ka cie-yo h̄uu u b̄imb̄inni-i, aa gbuu muo-yo ta ba yii da ba ko-yo. Baη muyaa-yo dumaano-na, ba nanna-yuō aa ta. ³¹*Diil̄ojigāntieηo naηo tuō jo ji da-yo, u ciel cor aa yaη-yo. ³²*Levitiyieηo naηo jo ji ce maaduōma. ³³*Samariyieηo naηo jo ji hi da-yo, u hujarre gbuu ko-yo. ³⁴ U yiera. Duvē waa baa-yo, u ce duvēη daayo-i a saar u p̄anni-i aa hure namma nie aa vaaya-nie. Uη cie mafamma-i, kakūmuō waa baa-yo; u tetēη-yo haa-yo u kakūmuō-i-na a kā baa-yo niraan̄-munharmu nammu-na ka migāaη bel-o fafamma. ³⁵ Ku cuo kaala-i-na, u hiel warbieηa* h̄a terientieηo-i, wuō u h̄uu u tuō bel jeiηo-i, kere fuō cor yaan̄-na. Da a ji yor a da u saa jo, u ce fuō waan̄a u tuō bel-o, duō ji jo, u ka p̄a-ya h̄a-yo.»

³⁶ Yesu wuō yuu ānj̄inamma pigāatieηo-i wuō: «Naη huōηga-na, balan̄ daaba-i ba siei-i-na, hayo-i nie jeiη daayo-i wuō u nanol̄o?»

³⁷ Ānj̄inamma pigāatieη wuō cira: «Uman̄ cie hujarre-i yuō, u yaa-i.»

† 10:27 Ānj̄inamma tiyemman̄-sebe (Deutéronome) 6.5; Buolman̄-sebe (Lévitique) 19.18 § 10:28 Nieη Buolman̄-sebe-i-na (Lévitique) 18.5. * 10:35 Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyegāaη girekimma-na wuō: «Wuō hiel *deniebaa-ba h̄ai h̄a terientieηo-i.»

Yesu wuɔ cira: «Kã η ka ta η ce dumei!»

Neliɛŋoŋ saaya u par mamaŋ

³⁸ Yesuŋ taa u kã *Yerusalemu-i-na baa u *hãalã-biamba-i, ba kã ka hi nelle nande-i. Cierjo naŋo waa nelle fande-na, ba taa ba bĩ-yo Marti. Marti wuɔ ce ba har u wulaa. ³⁹ U hãaŋo waa, ba taa ba bĩ-yo Maari. Maari wuɔ kã ka tĩena Yesu caaŋgu-na tuɔ nu u tuɔ piye. ⁴⁰ A ne da huɔŋgu faŋgu-na, Marti yaaŋga naa gbuu huol baa gonyamma-i. Wuɔ jo ji tuɔ piye baa Yesu-i wuɔ: «Itie, mi hãaŋoŋ yaŋ mi ta mi gonya mi da-mi-diei naŋ daa ku biyaa wei? η sa waŋ baa-yo u jo ji kãyã-mie wei?»

⁴¹ Yesu wuɔ cira: «Marti, ne hãa, η huɔŋga yuu baa nelma bɔi, ku'i cie η yaaŋga huol huolŋ daama temma-i.

⁴² Neliɛŋ nuɔ η saaya η ne weima diei par. Daŋ'a η par, η ne mamaŋ faa. Maariŋ paraa mamaŋ, ma yaa faa; molo si dii duɔ ji hũu-ma u wulaa.»

11

*Yesu pigãaŋ u hãalãbiamba-i baŋ cãrãŋ Diiloŋo-i dumaa
(Matie 6.9-13; 7.7-11)*

¹ Yiŋgu naŋgu-na, Yesu waa teriŋgu naŋgu-na tuɔ cãrã Diiloŋo-i. Uŋ juɔ cãrã tĩ, u *hãalãbiloŋo naŋo waŋ baa-yo wuɔ: «Itie, hãalã-yie i tie cãrã Diiloŋo-i ŋaa Nsãa uŋ hãalãyã u hãalãbiamba-i dumaa.»

² Yesu wuɔ cira: «Da na'a na cãrã Diiloŋo-i, cieraŋ: <I To nuɔ, yaŋ nuɔmba-i hiere ba suɔ wuɔ nuɔnei Diiloŋ nuɔŋo-i. Pa η bãaŋgu-i yie.

³ Ta η hã-ye niiwuoni-i yinni maŋ joŋ.

⁴ Umaŋ duɔ cãl miɛŋo-i i ce-yo jande.

Die bi cãl-ni η ce-ye jande;

η baa gãŋ baa-ye.

Baa yaŋ weima gbãa tãal-e dii-ye kuubabalaanġu cemma-na.»»

⁵ Uŋ waanġ mafamma-i, u tiraa cira: «Namaanġo-na, umanġ duw sira kã u jĩeŋo nanġ wulaa isuwhollenġ ka tuw muo dũŋgu-i yuw, wuw u sira hã-yo niiwuoni, ⁶kerẽ u jĩeŋo nanġo haraa-yuw, u saa da kuuwuonġu duw hã-yo. ⁷ U jĩeŋo tĩe dii dũŋgu-na aa cira: «Baa mulĩeŋ-muw; mi gaala tĩ baa mi bisãlmba-i aa dũŋgu tiraa gbonu, mi sie gbãa sira da mi bie niiwuoni hã-ni.» ⁸ Yaanġ mi tũnu-nei, naacolġ duw cor tuw muo dũŋgu-i, u jĩeŋ duw fie'a u saa ne ba jĩesĩnni-i aa sira, uŋ muo u huol u yaanġ-na u ka sira hã-yo uŋ taaranġ nimanġ here.

⁹ «Yaanġ mi tũnu-nei: Cãarãŋ! Ba ka hã-na. Taaraayanġ! Na ka da. Bĩeŋ! Ba ka sie-na. ¹⁰ Umanġ cãarãŋ ba hã u yaa-i, umanġ taaraayanġ u yaa daanġ, aa umanġ bĩeŋ ba sie u yaa-i.

¹¹ «Namaanġo-na, hai moloŋ bieŋo-i duw cãrã teterieŋo u wulaa, u yaŋ-yo aa bel jĩeŋo hã-yo? ¹² Sisw duw cãrã cumelle, u yaŋ-yo aa bel namieŋo hã-yo? ¹³ Namaa namanġ balaanġ, da na ta na suw-ma na hã na bisãlmba-i bĩmbifafanni, ku ce nie aa na To-i doro-i-na, bamanġ cãarãŋ u *Yalle-i u sie hã-ba baa-de?»

*Yesu hilaa baa u himma-i hie?
(Matie 12.22-30; Marke 3.22-27)*

¹⁴ Yiinġu nanġu-na, Yesu waa tuw donya *jĩna nanġo-i naacolġo nanġo-na. Jĩna wuw cie naacolġo-i bobo. Uŋ juw hel, naacolġo doŋ tuw piiye, kuw cu nuwmba hõmmu-i. ¹⁵ Banamba ta ba piiye wuw: «Jĩna ba yuntieŋo-i *Belsebul* yaa hãa-yo himma-i u tuw donya jĩnabaa-ba-i.»

¹⁶ Banamba ta ba taara ba cure-yuw, baa cira wuw da kuw Diilonġo puwraa u yaa-i, u ce bĩŋkũŋgu pigãanġ-ba ba ne. ¹⁷ Yesu wuw suw ba huwya-maama-i, wuw gbẽ-ba wuw: «Da ŋ da neduolenġ-baanġ namaanġo-i na sa gbo, yiinġu dii

* 11:15 *Sitãni yerre nande yaa *Belsebul.

baa yiingu, na nelle ka muonu. ¹⁸ Namaa naŋ ciera wuɔ Belsebul hãa-mi himma-i mi ta mi donya jĩnabaa-ba-i hãa, *Sitãni duɔ tuɔ gãŋ baa fuɔ fereŋ baamba-i, u fõŋgũɔ ce nie aa cɔ u wulaa? ¹⁹ Sitãni duɔ hã-muɔ himma-i mi ta mi donya jĩnabaa-ba-i, namaa baamba fuɔ, hai moloŋo-i hãa bafamba-i ba ta ba donya-bei? Na saa da, namaa fereŋ baamba yaa ka karnu ciiruo-i. ²⁰ Muɔ fuɔ, Weimantieŋo yaa hãa-mi himma-i mi ta mi donya jĩnabaa-ba-i. Ku yaa pigãaŋ wuɔ *Diiloŋ-bãaŋgu paa-nei tĩ.

²¹ «Fõŋgõtieŋo maŋ jĩena kuumuonŋu u caaŋ-nu tuɔ niya u dumelle-i, cuoyuo sa sie suur-yuɔ. ²² Ŋga umaŋ fõŋgũɔ-i jĩenya fuɔ wuoŋo-i duɔ jo, uŋ haa u naŋga u kuumuonŋu maŋ nuɔ-i, u hũu-ku aa biera u bĩmbĩnni-i hiere calnu-nie hã nuɔmba.

²³ «Umaŋ duɔ uu si dii baa-mi, kutieŋo bigãaŋ-mi, aa umaŋ duɔ u sa tigiinŋ baa-mi, u pisãllã.»

(Matie 12.43-45)

²⁴ «*Jĩna duɔ hel moloŋo-na, u kã ka tuɔ wuɔra u bĩŋ hĩeŋ-nu duɔ taara muntĩenammu. Duɔ saa ka da, u cira: «Mi ka bir kã mi muntercɔlɔmmu-na.» ²⁵ Aa bi bir. Duɔ kã ka da kutieŋo gbuu migãaŋ u huɔŋga-i da welewele aa tigiinŋ-ka, ²⁶ u bir ka bĩ u najĩnabaa niehãi, bamaŋ balaŋ yaŋ ufaŋo-i, ba jo ji suur tĩena-kei. Da ba jo ji waa dumaŋo-na, ku migãaŋ balaŋ kutieŋo-na a yaŋ dĩelã-kũŋgu-i.»

²⁷ Yesuŋ taa u waŋ mafamma-i, cieŋo naŋo piiye da gbagaga nuɔmba-na wuɔ: «Cieŋo maŋ huɔŋ-ni aa fie-ni u yunŋu dɔlaa!» ²⁸ Yesu wuɔ yaŋ aa gbẽ-yo wuɔ: «Cira, bamaŋ nuɔŋ Diiloŋ-nelma-i aa wuɔ ma hũmelle-i ba yunni dɔlaa.»

*Nuɔmba ciera Yesu ce bĩŋkũŋgu ba ne
(Matie 12.38-42)*

²⁹ Nuombarj gbuu ji ta ba ciinu huonju man nuo-i Yesu caangu-na, wuo cira: «Fiefie ku nuon namaano-i na saa fa; na ciera mi ce bijnkungen ha na ne. Nga bijnkungen sa ce dii ha-na, manj daa *Yonasi-i ma ka saanu baana. ³⁰ Yonasinj waa kumanj Ninivetaamba wulaa†, *Molonj-Bienjo ka waa kufangu temma yaa-i namaa na wulaa. ³¹ Genjeryiingu-na, Seba nellentienjo ka da nunju fiefie ku nuon namaano-na. Fuo siire termanj daaku-na a karnu nileina-i hiere duw ji nu *Salomw nelma-i‡, a ne da namaa holma-na bande-i-na, molonjo dii umanj maaraa Salomw-i aa na yagar na sa nu u nunju-i. ³² Ninivetaamba nuw Yonasi nunju-i aa nanna ba cilobabalanjo-i§, a ne da namaa holma-na bande-i-na, molonjo dii umanj maaraa Yonasi-i, aa na yagar wuw na sie nu u nunju-i. Terienju fangu-na, Diilonj duw ji tuw yuu nuomba-i, Ninivetaamba ka cira na calaa cemma.»

Fitinj-gbānalāangu

(Matie 5.15; 6.22-23)

³³ «Molo sa celienj fitinuo-i aa fuo-yo, sisw aa ce bijnkungen cure-yuw. Da nj celienj-yo, nj haa-yo doro dūn-huonja ce cerre hiere. ³⁴ Nelienj nuw nj yufienja yaa nanj ferenj kerre fitinuo-i. Nj yufienj da a fa, nj waa cecerma-na; nga nj yufienj da a saa fa, nj waa kukulma-na. ³⁵ Terienju fangu-na, gbānj fitinuw manj dii baa-ni u baa ji dij aa yan-ni. ³⁶ Da nj waa hiere cecerma-na, nj bijnkungen diei si dii kukulma-na, nj ka waa nja nj suurii fitinj-dūn-nu.»

Yesu haa cālmuw Farisēbaa-ba-na

(Matie 23.1-36; Marke 12.38-40)

³⁷ Yesunj juw piye ti, *Farisēyienjo nanjo bi-yo wuw ba ka wuo niuwuoni u cinggu-na. Yesu wuw ka ba ka ta ba wuo.

† 11:30 Yonasi (Jonas) 3.3-5 ‡ 11:31 Jāmatigi ba sebedielāno (1 Rois)

10.1-10 § 11:32 Yonasi (Jonas) 3.5-10

³⁸ Uŋ ŋa u saa saara u nammu-i aa suɔ duɔ wuo niwuoni-i, kuɔ ce Farisīeyiɛŋ daayo-i gberɛ. ³⁹ Yesu wuɔ gbɛ̃-yo wuɔ: «Farisīebaa namaaŋo-i, naa dii ŋaa nelieŋo maŋ saaraa kalni honni-i aa yaŋ ni hɔmmu yu baa duganni. Da na ce na migāaŋ na kũɔma yaa da welewele aa na hɔmmu yu baa cuosīnni baa balaanŋu. ⁴⁰ Mimiɛl namaa temma-i daana-i, umaŋ cie huonŋu-i u'i saa ce huonŋa-i wei? ⁴¹ Firiinunŋ na hɔmmu-i baa sūntaamba-i ŋ ka da na birii nuɔfafaanŋ namaa.

⁴² «Farisīebaa namaaŋo-i, sūlma haraa-nei; da na ce na dii Diiloŋo *yufelle-i ka cor baa niifielu-i du sīnni-na hiere aa na siɛ bi ce kumaŋ vii, na siɛ bi tiraa dɔl Diiloŋo-i. A ne da, naa naa saaya na ta na ce ma yaa-i igēna aa suɔ haa manamma-i ma dɔrɔ.

⁴³ «Farisīebaa namaaŋo-i, sūlma haraa-nei; da na suur *Diilonelhāalādūŋgu-na, na taara na tīɛna yaan-na. Na taara da na waa nuɔmba-na, ba ta ba piɛ ba jaal-na. ⁴⁴ Sūlma haraa-nei; naa dii ŋaa cīncuɔŋa maŋ gbuyaanu, nuɔmba saa suɔ wuɔ munterbabalammu, ba ta ba wuɔ ba cor a dɔrɔ.»

⁴⁵ *Ānjīnamma pigāatieŋo naŋo gbɛ̃-yo wuɔ: «Hāalātie, da ŋ ta ŋ piiye dɛ-i-na, ma sī ŋ bi tuora miɛ fɛrɛ-i kɛ?»

⁴⁶ Yesu wuɔ cira: «Ānjīnamma pigāataaŋ namaaŋo-i, sūlma bi haraa-nei; da na ce na biɛ conŋorni maŋ nelie siɛ gbāa tūu-ni a hā nuɔmba-i wuɔ ba tūu, aa na siɛ bi bel ba tūu. ⁴⁷ Sūlma haraa-nei; na bīncuɔmbaŋ kuɔ *Diilopɔpuɔrbiemba maŋ, na siire ta na ma ba cīncuɔŋa-i. ⁴⁸ Naŋ cie mafamma-i, kuu dii ŋaa na pigāaŋ wuɔ na bīncuɔmbaŋ cie kumaŋ ku faa. Bafamba kuɔ Diilopɔpuɔrbiemba-i aa namaa ta na ma ba cīncuɔŋa-i. ⁴⁹ Ku'i cie Diiloŋ uŋ suɔ weima-i hiere, u waŋ-ma gbar-ma wuɔ: «Mi ka saanŋ mi pɔpuɔrbiemba namba hā-ba. Ba ka ko banamba bei, aa ce banamba kpāncōlgūɔ.»

⁵⁰ Diilopəpuərbiemba maŋ baŋ kuə-ba a doŋ dii miwaaŋo domma-na, Diiloŋo kaa yuu fiefie ku nuəŋ namaaŋo-i kumaŋ cie na ko-ba. ⁵¹ Yaaŋ mi tūnu-nei, baŋ kuə Abel* aa ko bamaŋ cu-yo hiere a ji hi Sakari† maŋ baŋ kuə-yo mumbuolmuŋ-teriengu həlma-na baa *Diilodubuə-i, ba kaa yuu-na kumaŋ cie na ko-ba.

⁵² «Ānjīnamma pigāataaŋ namaaŋo-i, sūлма haraa-nei! Naŋ fuyaa mamaŋ gbāa ce nuəmba suə Diiloŋo-i; naa dii ŋaa nelieŋo maŋ gbəonu dūŋgu aa fuo diele-i. Fuə sie suur aa bamaŋ taaraayaŋ ba suur u sie bi yaŋ ba da suur.»

⁵³ Yesuŋ juə hel juwuoteriengu-na, ānjīnamma pigāataamba-i baa Farisīebaa-ba jo ji yu-yuə ta ba waana baa-yo aa ta ba yuu-yo baa nelma boi ⁵⁴ wuə sī u ka piie cāl ba da āntāalāmma haa-yuə.

12

Umaŋ saaya kālāmma

(Matie 10.26-33)

¹ Yesuŋ taa u piie baa *Farisīebaa-ba-i, nuəŋ baa kūəl ba-naa jo ji yu-yuə. Wuə waŋ baa u *hāalābiemba-i wuə: «Bilaaŋ na fere Farisīe ba dawəruə-i-na; uu dii ŋaa konsiini. Baa na yaŋ ba ji celieŋ-na baa-yo. ² Nelma maŋ fuyaa hiere, ma ka hel. ³ Da na fie fuo waŋ mamaŋ, ma ka nu.

⁴ «Mi jēnaaŋ namaa, yaaŋ mi tūnu-nei, baa na ta na kālā umaŋ gbāa ko-na yoŋ aa u sie gbāa ce kuaŋgu nei.

⁵ Mi ka pigāaŋ-na naŋ saaya na ta na kālā umaŋ. Na saaya na ta na kālā Diiloŋo yaa-i. Da ŋ ku, u yaa gbāa dii-ni dāamu-na. Coima saa fa, na saaya na ta na kālā u yaa-i.

⁶ Na saa da, ba sa suor tigālāamba ndii warbieŋa hāi yoŋ

* 11:51 Miwaaŋo jīnammaŋ-sebe (Genèse) 4.8 † 11:51 Āncəlommaŋ-sebehāaliŋo (2 Chroniques) 24.20-22

wei? A ne da u diei maama sa karaanu Diiloŋo-i. ⁷ Halle na yukuwɔsɩnni maŋ daani-i, Diiloŋo kãaŋ-ni hiere. Terieŋgu faŋgu-na, baa na ta na tie holle; na boyaa tigãlãamba-na titirre.

⁸ «Mi tũnu-nei: Umaŋ duɔ yiera-mei nuɔmba yaaŋga-na wuɔ mei wuɔŋo, *Moloŋ-Bieŋo kaa yiera-mei *dɔrɔpɔuɔrbiemba yaaŋga-na wuɔ kutieŋo-i fuɔ bi wuɔŋo. ⁹ Nga umaŋ duɔ cĩina-mie nuɔmba yaaŋga-na, Moloŋ-Bieŋo kaa bi cĩina kutieŋo-i dɔrɔpɔuɔrbiemba yaaŋga-na. ¹⁰ Umaŋ duɔ waŋ noparaaŋ-ãndaaŋgu baa Moloŋ-Bieŋo-i, jande gbãa ce kutieŋo-na, nga umaŋ duɔ waŋ noparaaŋ-ãndaaŋgu baa *Diiloŋ-Yalle-i, jande cɛraa u ce kutieŋo-na. ¹¹ Da ba bi-na yiŋgu yiŋgu *Diilonelhãalãdũnni-na, sisɔ yaataamba wulaa, sisɔ fãamaaŋ ba terieŋ-nu; baa na yaŋ na hɔmmu cu wuɔ na sie ka suɔ naŋ ka waŋ mamaŋ a kor. ¹² Da na ka hi, Diiloŋ-Yalle ka pigãaŋ-na naŋ saaya na waŋ mamaŋ.»

Weiŋo maŋ milãaŋ u gbãnalãaŋgu

¹³ Yesuŋ taa u piiye, naacolŋo naŋo tĩe dii nuɔmba-na aa gbẽ-yo wuɔ: «Hãalãtie, waŋ baa mi mɔlɔ-i u yaŋ i calnu i to ciilunŋu-i.»

¹⁴ Yesu wuɔ cira: «Mi jĩe, hai juɔ haa-mi geŋgertie muɔ na yunŋu-na, sisɔ caltie muɔ, mi da mi cal namaa ciilunŋu?» ¹⁵ Aa naa waŋ baa nuɔmba-i hiere wuɔ: «Bilaaŋ na fɛɛ, baa na yaŋ gbeiŋ-maama yu na hɔmmu-i ji cor. Na suyaa wuɔ nelieŋ nuɔ da ŋ fie waa weiŋ nuɔ nie nie, ŋ weisĩnni sie gbãa haa kuaŋgu ŋ yinni-na.» ¹⁶ Aa naa naŋ gbãnalãaŋ daaku-i baa-ba wuɔ: «Belle nande-na, weiŋo naŋo dĩmma naa gbuu ce. ¹⁷ U tuɔ piiye u huɔŋ-na wuɔ: «Mundiimu sĩ baa-mi, mi ka ce dĩŋ daama-i nie?» ¹⁸ Aa ji cira: «Mi suyaa miŋ ka ce kumaŋ. Mi ka muonu mi inɔŋgɔbaa-ba-i aa ma bɔmbɔŋ-baamba a dii-ma baa mi nagãŋ-niini-i hiere. ¹⁹ Da mi gbãa ce mafamma-i, mi

dĩmmanj ciinu, mi ka tĩena ta mi wuo yonj aa ta mi nyonj, aa bi ta mi ce mi bāanġu-i. Mi ka ce bienja boi, mi sie guona.»

²⁰ Diilonjo gbẽ-yo wuo: «Ŋ milāan ġ sa cẽ, isuonj daaku-na ġ ka ku. Da ġ ku, niġ daa dĩama manj daama-i ma ka ce hai maama-i?»

²¹ Yesu wuo cira: «Kuuduonġu yaa baa bamanj gbaraanġ ba nyaanu miwaanġ daayo weisĩnni-i aa yanġ Diilonġ-niini-i.»

Hocugbāngbālānde

(Matie 6.25-34)

²² Ku huonġu-na, Yesu wuo gbẽ u *hāalābiemba-i wuo: «Da mi ta mi piye baa-na wuo na baa tie holle baa na niwuoniġ-kūġgu-i, baa na niidiiniġ-kūġgu-i; ²³ kuu dii ġaa nelieġ nuo ġ yunġu boyyaa niwuoni-na aa ġ kūoma boyyaa niidiini-na. ²⁴ Nieġ huriimba-i! Ba sa guona, aa inonġgōbaa-ba bi sī baa-ba, ġga Diilonjo hā ba ta ba wuo. Na saa buo huriimba-na titirre wei? ²⁵ Namaanjo-na, hai molonjo-i baa u hoculle-i hiere u gbāa naara kunanġu u yinni-na? ²⁶ Ku fōġgūo ġ'a uu si dii-nei na da na ce maayilemma famma-i, bige-i cie na hōmmu ta mu cu baa na niwuoniġ-kūġgu-i baa na niidiiniġ-kūġgu-i? ²⁷ Nieġ pūlmanġ puġ ma fa dumaa, a ne da ma sa ce maacemma, ma sa bi sū jonġorbaa. Mi tūnu-nei, halle *Salomō-i baa u weisĩnni-i hiere, u saa ji dii kompanġa manġ faa yanġ pūlma-i dede. ²⁸ Hieġgu manġ hieġgu, Diilonġ duo diyaa-kuo fafamma nyunġo-i-na diyaanġ daama temma-i, aa bisĩnuo dāamu waa da mu caa-ku; namaa namanġ nelbilieġ namaa, u ka diiya-nei ka hi hie? Na saa haa na nanġa-i Diilonjo-na ku haama. ²⁹ Baa na yanġ na hōmmu ta mu cu baa na niwuoniġ-kūġgu-i. Baa na ta na hel na jōġuonġ-ma. ³⁰ Bamanġ sa suyaanġ Diilonjo-i, ba yaa gbagbaraayanġ nifanni huonġ-nu. Namaa To suyaa wuo ni maama dii-nei. ³¹ Yaanġ u maama yaa yu na hōmmu-i igēna, na ka da u hāa-na baa daani-i naara.

³² «Celle-baan namaa naman nuɔ mi babĩmuɔ-i, baa na yan korma da-na. Ku dɔlaanu na To-i u hã-na u nelle-i. ³³ Suoraan na nagãñ-niini-i aa na hã sũntamba baa gbeĩña faña-i. Da na ce mafamma-i, kuu dii ñaa na tieraaaya gbeibuɔ jĩna *Diilonj-nelle-na. Gbeĩña faña sa ji tĩ dede, a sa bi ji kã terienɔgu. Molo si dii duɔ ji biɛ-ya na wulaa terienɔgu-na, nyei bi si dii duɔ ji wuo-ya. ³⁴ Neliɛn nuɔ niñ tieraaaya kusuɔñ-nu ñ huɔŋga dii kusuɔñ-nu'i.»

Baa na gonya duɔfũmmu

³⁵ «Tigiin na fere, baa na yan na fitĩmbaa-ba dĩñ. ³⁶ Na saaya na waa ñaa maacembiemba mañ ba yuntienjo kãa bilohĩyãlle aa ba tĩena ta ba cie u jomma-i wuɔ duɔ jo ba hĩl dumelle-i hã-yo. ³⁷ Ba yuntien duɔ jo ji da ba saa kor duɔfũñ, ba yunni dɔlaa. Mi tũnu-nei, ñ da ba yuntienjo biyaa maacemmañ-jonɔgoruo dii, aa ce ba tĩena u hã-ba niiwuoni ba wuo. ³⁸ Duɔ fie jo isuɔholleñ, sisɔ cuo kaalman-caan-nu, a jo ji da ba saa duɔfũñ, ba yunni ka dɔl. ³⁹ Na saa da, da ñ suɔ cuoyuo uñ ka suur-nie huɔŋgu mañ nuɔ-i, ñ sie yan u ji kanu ñ dũñgu-i. ⁴⁰ Namaa fere-i nan'a na saa tĩena baa-ma wuɔ *Molon-Bienjo ka jo huɔŋgu mañ nuɔ-i, u jo huɔŋgu fanɔgu'i nuɔ-i. Terienɔgu fanɔgu-na, na saaya na tigiin na fere.»

⁴¹ Pier yuu-yo wuɔ: «Itie, gbãnalãan daaku vii *hãalã-bien miɛ yon wei, sisɔ ku vii nuɔmba-i hiere?»

⁴² Yesu wuɔ cira: «Da ñ nu wuɔ maacembilonjo mañ vii, aa tuɔ cẽ, u yaa umañ u yuntienjo kãa nelle aa ce u tuɔ ne u dumelle-i aa tuɔ hã u namaacembiemba namba-i niiwuoni-i fafamma. ⁴³ U yuntien duɔ ka bir jo ji da u cie u maacemma-i mañ saaya ma ce dumaa, fuɔ yuñgu dɔlaa. ⁴⁴ Mi tũnu-nei, u yuntienjo ka haa-yo u nagãñ-niini yuñ-nu hiere. ⁴⁵ Ñga duɔ da nie sĩ u yuntienjo sie bir jo fiefie, aa don tuɔ muo u namaacembiemba-i, ku bamba-i

baa ku caamba-i hiere, tuo wuo aa tuo nyonj u ye; ⁴⁶ unj nja u saa tiena baa yiingu manj maama-i, baa huonju manj maama-i, u yuntienjo jo huonju fangu'i nuo-i. Duo jo ji dayo dumaano-na, unj ka haa kumanj yuo, u'i ka suo-ku. U ka ce-yo nja bamanj sa nuonj Diilonj-nunju-i banj cej-banj dumaa.

⁴⁷ «Maacembilonj manj suyaa u yuntienonj taaranj kumanj, aa u saa taara u ce-ku, fuo temma-i ba sa muo-yo ce hujarre-yuo. ⁴⁸ Nja maacembilonj manj sa syaan u yuntienonj taaranj kumanj, duo ce mamanj saaya ba muo-yo, ba sa muo fuo temma-i boi. Da ba ha nuoni manj boi, ba ka yuu-ni boi, da ba ha nuoni manj boi nj tiera, ba ka yuu-ni cor nunju fangu-i.»

Yesu saa jo baa yaafelle

(Matie 10.34-36)

⁴⁹ «Muomi juo baa daamu'i hema-na. Mi taara daan daamu ta mu caa. ⁵⁰ Weima dii da ma da-mi, da ma saa da-mi cor, mi huonja sie gbaa tiena terduonj-nu.

⁵¹ «Na daa nie si mi juo baa yaafelle'i hema-na wei? Coima, mi juo baa boromma. ⁵² Nuomba ka donj ta ba ganj dunni dunni. Bamanj da ba waa ba ndii ba dunju-na, ba siei ka ta ba ganj baa ba hai aa ba hai bi ta ba ganj baa ba siei. ⁵³ Tonaamba ka ta ba ganj baa bepuomba-i; bepuomba bi ta ba ganj baa tonaamba-i. Nyunaamba ka ta ba ganj baa ba biemba-i; biemba bi ta ba ganj baa nyunaamba-i. Hūyāamba ka ta ba ganj baa ba caamba-i; caamba bi ta ba ganj baa hūyāamba-i*.»

(Matie 16.2-3)

⁵⁴ Yesu wuo tiraa wanj baa nuomba-i wuo: «Da na da diilonjo biilii, na cira: «U ka daa», aa ma bi ce. ⁵⁵ Aa da na da fafalmu ka bapagunju-na, na cira: «Babangu ka waa»,

* 12:53 Mise (Michée) 7.6

aa ma bi ce. ⁵⁶ Huhurmantaarj namaa temma-i daana-i, na cie nie ta na suɔ diiloŋo yammu-i na bɔrɔ-muɔ aa na sa suɔ mamaŋ cieŋ fiefie-i ma yunŋu-i? ⁵⁷ Bige-i cie na sa suɔ-ma ce kumaŋ faa cemma? ⁵⁸ Moloŋ cēmɛl da di waa-nie, aa kutieŋo bī-ni, da na ta na kā hūmelle-na, gbāŋ baa-yo ŋ cārā-yuɔ. Ni ma'i sī, duɔ kā baa-ni fāamaambaa-ba wulaa, ba ka hā kpāŋkpannintaamba baa-ni ba dii-ni kaso. ⁵⁹ Mi tūnu-nei, da ba dii-ni kaso-i-na, da ŋ saa ji pā ŋ cēmelle tī hiere, ŋ cɛraa ŋ da muŋhelmu.»

13

Yesu wuɔ nuɔmba nanna ba cilɔbalaŋo-i

¹ *Pilati wuɔ puɔraa ba ka ko Galiletaamba namba *Diilodubuɔ-i-na. Ba waa ta ba buol. Yesuŋ waa tuɔ waŋ nel daama-i, nuɔmba namba jo ji ta ba piiye mafamma-i baa-yo. ² Yesu wuɔ cira: «Na daa nie sī Galiletaarj daabaŋ kuu kuliŋgu maŋ, ku pigāaŋ wuɔ ba yaa balaarj yaŋ Galiletaamba-i hiere wei? ³ Na karaa coima! Da na saa nanna na cilɔbalaŋo-i, na ka ku kulduɔŋgu baa-ba.» ⁴ Aa naa cira: «Nuɔmba cīncieluo niisieŋ maŋ Siloe dujaataama naŋ cii haa-bei ko-ba, na daa nie sī ba yaa balaarj yaŋ Yerusalemutaamba-i hiere wei? ⁵ Na karaa coima! Da na saa nanna na cilɔbalaŋo-i, na ka ku kulduɔŋgu baa-ba.»

⁶ Yesu wuɔ naŋ gbānalāaŋ daaku-i baa-ba wuɔ: «Naa-colŋo naŋo diyaa *eresē-suɔŋgu, aa sū *yensāaŋgu kuɔ. Yiŋgu naŋgu-na, u jo ji taara u saa da belle kuɔ. ⁷ U waŋ baa u maacembiloŋo-i wuɔ: «Bieŋa sieŋ yaa de-i tibiŋ daaku sa maŋ. Jā-ku ŋ nanna! Ku tīyāa ta ku bōnɔŋ hīema-i gbāŋgbāŋ.» ⁸ Maacembiloŋo gbē-yo wuɔ: «Yaŋ ku cɔnu bende-i-na; mi ka hīŋ ku yunŋu-i aa dii hūɔŋgu ne ⁹ sī ku ka maŋ belle maŋ juɔŋ. Da ku saa maŋ, i ka suɔ jā-ku nanna.»»

Yesu siire cieŋo naŋo yitiēnaŋgu-na

¹⁰ *Yitīenangu nangu-na, Yesu kãa *Diilonelhãalã-dũngu nangu-na ka tuo waŋ Diilon-nelma-i u pigãaŋ nuõmba-i. ¹¹ A ne da cieŋo naŋo waa baa-ba dũngu-na, *jĩna waa u yungu-na a ce-yo jeiŋo. Uŋ gaala jarma-na, ku bieŋ cĩncieluo baa niisiei waa belle fande-na. U saa gbãa tuo ciir u wuõ. ¹² Yesuŋ daa-yo, wuõ bĩ u jo. Uŋ juõ, wuõ cira: «Cieŋ nuõ, ŋ jarma taa-nie.» ¹³ Aa naa bi haa u nammu-i yuõ. Cieŋ wuõ bi pãŋ ciir yiera derre! Uŋ ciirii yiera dumaanjo-na, wuõ tuo gbelieŋ Diilõjo-i.

¹⁴ Yesuŋ siire jeiŋo-i yitīenangu-na, ku saa dõlnu Diilonelhãalãdũngu yuntieŋo-i, wuõ tuo waŋ baa nuõmba-i wuõ: «Maacemmaŋ-yinni dii yinni niediei saahõlma-na*»; na saaya na ta na jo yinni fanni'i nuõ-i ba ta ba sire-nei na jarma-na; bige-i cie na sire jo yitīenangu-na?»

¹⁵ Yesu wuõ cira: «Huhurmantaŋ namaa temma-i daana-i! Namaanjo-na, niintaamba-i baa kakũntaamba-i, da ku waa yitīenangu-i ba sa kã baa-ba ba ka nyõŋ hũmma wei? ¹⁶ Aa cieŋo maŋ daayo-i, ma sĩ *Abiramu hãayẽlŋo naŋo-i ke? *Sitãniŋ cie-yo jeiŋo ku bieŋ cĩncieluo baa niisiei yaa de-i. Miŋ daa-yo, mii naa yaŋ-yo baa u jarma-i wuõ yitīenangu wei?»

¹⁷ Yesu bigãarãamba waa nuõmba hõlma-na. Uŋ piiye dumaanjo-na, senserre gbuu da-ba. A ne da uŋ taa u ce himma maŋ, ma taa ma dõlnu nuõmba-i hiere.

Diilon-bãangu doŋ tẽntẽŋ

(Matie 13.31-33; Marke 4.30-32)

¹⁸ Ku huõngu-na, Yesu wuõ cira: «Mi gbãa saa *Diilon-nellentesĩnni-i baa bige-i? ¹⁹ Mi gbãa saa-ni baa mutardi-belle†. Da ŋ duu-de, di sire pa ce tibiingu, huriimba ta ba jo ba se kamma ku negemmu-na.»

* ^{13:14} Helmaŋ-sebe (Exode) 20.9-10; ãnjĩnamma tiyemaŋ-sebe 5.13-14 † ^{13:19} Mutardi-belle dii cekũõ ŋaa sõrhẽbelle.

²⁰ Aa tiraa cira: «Mi gbãa saa Diiloŋ-nellentesĩnni-i baa bige-i? ²¹ Mi gbãa saa-ni baa konsiini. Da ba par-ni ba nakoluoŋ-nu a du farniŋ-jũmmu-i kolloyufieŋa siei baani; ni sire ce jũmmu nyurã.»

Hũmelle maŋ kãaŋ Diiloŋ-nelle-na
(*Matie 7.13-14,21-23*)

²² Yesu wuɔ cor tuɔ suur nilieŋa-na hiere u waŋ Diiloŋ-nelma-i u kã *Yerusalemu-i-na. ²³ Naacolŋo naŋ wuɔ yuuyoyo wuɔ: «Itie, ku ce ŋaa nuɔmba maŋ ka suur Diiloŋ-nelle-na ba sie ciinu wei?»

Yesu wuɔ cira: ²⁴ «Gbãaŋ kpelle na suur baa dumelle maŋ wullu diele yaa-i. Mi tũnu-nei, nuɔmba boi ka cira ba suur baa-de, ŋga ba sie gbãa. ²⁵ Dumellentieŋ duɔ ji sire a gbonu dũŋgu-i aa yaŋ namaa namaŋ gũŋgũoŋgu-na, na ka doŋ ta na muo dũŋgu-i aa ta na piye baa-yo wuɔ: «Itie, jande hĩl dũŋgu-i i suur!» U ka cira u sa suɔ-na.

²⁶ «Kufanŋu huoŋgu-na, na ka doŋ ta na piye baa-yo wuɔ: «I saa tie wuo aa tie nyoŋ baa nuɔnei wei? Nuɔnei saa ta ŋ wuɔra ŋ waŋ Diiloŋ-nelma-i ŋ pigãaŋ-ye nilieŋa-na wei?»

²⁷ «U ka bir waŋ baa-na wuɔ: «Kãaŋ na halaŋ mi caaŋ-nu, mi sa suɔ-na, na hieroŋo-i hiere ãmbabalmanciraŋ namaa.» ²⁸ Da na ka da *Abiramu-i baa *Isaki-i baa *Yakɔbu-i a naara *Diilopɔpuɔrbiemba-i hiere *Diiloŋ-nelle-na, aa ba cie namaaŋo-i wuɔ na sie da suur, na hɔmmu ka gbuu guɔla na ta na kaal. ²⁹ Nuɔmba ka hel terni-na hiere a jo u kãlle-na ji ta ba wuo aa ta ba nyoŋ. ³⁰ Huoŋgu fanŋu-na, bamaŋ dii huoŋgu-na fiefie-i-na, banamba ka ta yaaŋ-na, aa bamaŋ dii yaaŋga-na, banamba ka bir tie huoŋ-nu.»

(*Matie 23.37-39*)

³¹ Yesuŋ taa u waŋ mafamma-i huonŋu maŋ nuo-i, *Fariſiēbaa-ba namba piē u caaŋ-nu a waŋ baa-yo wuo: «*Erodi taara duo ko-ni, ta bande-i-na ŋ kā yaŋga naŋga!»

³² Yesu wuo cira: «Kāaŋ na ka waŋ baa jumeliēŋo faŋo-i wuo nyuŋgo-i baa bisīnuo-i mi donya *jīnabaa aa sire jaamba; daakūŋgu-i, mi bāl mi maacemma-i.

³³ Ŋga nyuŋgo-i baa bisīnuo-i baa daakūŋgu-i, mi saaya mi cor baa mi hūmelle-i ta mi kā *Yerusalemu-i-na. *Diilopɔpuorbiloŋo saa saaya u ku yaŋga naŋga.»

³⁴ Aa naa cira: «E Yerusalemutaanŋ namaa! Namei kuonŋ Diilopɔpuorbienba-i. Diilonŋ duo saanŋ umaŋ hā-na, na naŋ kutienŋo-i baa tāmpēlēiŋa ko-yo. Mei cie ji gbē. Mi na'a mi tigiinŋ-na ŋaa kūonanŋonŋ tigiinŋ u biemba-i dumaa aa pūl-bei, ŋga na saa hūu-ma. ³⁵ Diilonŋo ka yaŋ na nelle-i hā-na. Aa mi tūnu-nei, da na saa ji ta na cira: <Itienŋ unŋ saanŋ umaŋ u jo, Diilo baa-yo> na sie tiraa da mi yufelle.»

14

Fariſiē ba yuntienŋo naŋo cie källe aa bī Yesu-i

¹ *Yitīenanŋu naŋgu-na, Yesu kāa *Fariſiē ba yuntienŋo naŋo dumelle-na ba da ba ka wuo niwuoni. Nuomba bir ka yaŋ aa ta ba ne Yesu-i wuo sī u ka ce cāl. ² A ne da naacolŋo naŋo waa u yaanŋa-na, kūonyurāmmaŋ-jarma waa-yuo. ³ Wuo yuu *ānjīnamma pigāataamba-i baa Fariſiēbaa-ba-i wuo: «A saa baa mie Diilonŋ-hūmelle-i, da ŋ sire jeiŋo yitīenanŋu-na ku faa waa ku saa fa?» ⁴ Ba saa seŋ sūnuŋgu yuo. Wuo bel naacolŋo-i a sire-yuo u jarma-na, aa naa ce u kūŋ.

⁵ Naacolŋ unŋ taa, wuo tiraa yuu-ba wuo: «Namaanŋo-na, umaŋ biēŋo-i duo par suur hūnfuoŋ-nu yitīenanŋu-na, kutienŋo yaŋ-yo dii wuo yitīenanŋu wei? Da ku fie waa u niŋo, u yaŋ-yo dii hūnfuoŋgu-na wuo yitīenanŋu-na wei?» ⁶ Ba saa da mumpiiyemmu.

⁷ Baŋ bīe bamaŋ källe-na, Yesu wuɔ ne da umaŋ duɔ jo, u tuɔ taara u tīena yaan-na. Wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: ⁸ «Molon duɔ bī-ni u källe-na, da ŋ kã, baa wuɔya ŋ ka tīena yaanga-na. Uŋ bīe bamaŋ, kunie sī unaa maaraa nuɔŋo-i ŋ sa suɔ. ⁹ Da ŋ kã ka tīena yaanga-na, källentienjo duɔ ka jo ji cira ŋ sire ka tīena huon-nu aa hã unajo tetterre fande-i, ŋ yaanga ka ce wullu. ¹⁰ Da ba bī-ni, da ŋ kã, tīena huon-nu. Ku yaa umaŋ bīe-na duɔ ka jo ji da-ni huongu-na, u ka cira: «Mī jīe, sire ŋ ji tīena yaan-na.» Kufangu huongu-na, u ka ce-ni bɔi nuɔmba-na. ¹¹ Umaŋ duɔ tuɔ tetey u ferε, ba ka hiire-yuɔ, ŋga umaŋ duɔ tuɔ hiire u ferε, ba ka tetey-yo.»

¹² Mafammaŋ curaa, wuɔ waŋ baa umaŋ taa u ce källe-i wuɔ: «Da ŋ ta ŋ ce källe-i, ku saa saaya ŋ bī ŋ jēnaamba yon, baa ŋ hãmba, baa ŋ huraamba, baa ŋ caantaamba maŋ waamba-i. Da ŋ bī ba yaa yon, yiingu dii baa yiingu, bafamba ka bi ce aa bī-ni. Niŋ cie ānfafamma maŋ bei, ma solaangu ka suu yiingu fangu-na. ¹³ Da ŋ'a ŋ ce källe-i, ŋ saaya ŋ bī baa sūntaamba-i, baa jaamba-i, baa murgubaa-ba-i, baa yiriemba-i. ¹⁴ Bafamba sie gbãa pã ŋ babĩmuɔ sullu-i hã-ni. Diilonjo'i kaa pã-ni uŋ ka sire nelviimba-i yiingu maŋ nuɔ-i. A ce dumaanjo-na ŋ yungu ka dɔl.»

¹⁵ Naacoljo naŋo waa tuɔ wuo baa-ba, uŋ juɔ nu nel daama-i, wuɔ gbē Yesu-i wuɔ: «Jaa bamaŋ ka da wuo niwuoni-i *Diilon-nelle-na ba yunni ka dɔl dumei!»

¹⁶ Yesu wuɔ naŋ gbānalāaŋ daaku-i baa-yo wuɔ: «Naacoljo naŋo taa u ce källe aa tūnu nuɔmba bɔi. ¹⁷ Niiwuoniŋ-huongun juɔ hi, u puɔr u maacembilonjo-i wuɔ u ka bī-ba. ¹⁸ Maacembilon duɔ kã ka bī umaŋ, kutienjo gbē-yo wuɔ u sie gbãa kã. Dīelã-wuonjo gbīe-yo wuɔ: «Mī sãa suongu, mi saaya mi kã ka ne-ku. Kã ŋ ka waŋ baa ŋ yuntienjo-i wuɔ u ce jande mi sie gbãa hi baa-na.» ¹⁹ U cor kã unajo wulaa, fuɔ ka gbē-yo wuɔ: «Mī sãa niikūrãamba duɔŋa ndii, mi saaya mi kã ka kũ baa-ba ne.

Kã η ka waŋ baa η yuntieŋo-i wuɔ u ce jande keɛ mi sie gbãa hi baa-na.» ²⁰ U cor kã unafɔ wulaa, fuɔ ka tiraa gbẽ-yo wuɔ: «Mi jãa cieŋo felemma mi sie gbãa hi baa-na.»

²¹ «Maacembiloŋo bir kã ka tũnu u yuntieŋo-i baa-ma. U yuntieŋo huɔŋga pãŋ guɔla, u waŋ baa-yo wuɔ: «Baa tĩena; bir η kã nelleŋ-huɔŋga-na η ka bĩ sũntaamba-i baa nagãduɔlbaa-ba-i baa yiriemba-i baa murgubaa-ba-i ba jo.» ²² Maacembiloŋo bir ta. Uŋ kãa aa bir jo kufangu-i, u jo ji waŋ baa u yuntieŋo-i wuɔ: «Mi bĩe nuɔmba jo, ŋga muntĩenammu tĩyãa yogo.» ²³ U yuntieŋo tiraa waŋ baa-yo wuɔ: «Bir η kã sonniŋ-hũmieŋa-na η ka gbãŋ baa nuɔmba-i ba jo ji yu mi dũŋgu-i. ²⁴ Yaafɔ mi tũnu-nei, miŋ bĩe bamaŋ difelũo-i-na, ba sie da wuo mi niwuoni-i.»»

η saaya η ce bige-i igẽna aa suɔ cu Yesu huofɔ-nu?
(Matie 10.37-38)

²⁵ Nuɔmba bɔi baa cuu Yesu huofɔ-nu ta ba kã *Yerusalemu-i-na. Yesu wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: ²⁶ «Nuɔni maŋ da η ta η nyaanu-mie, η saaya η ce-mi bɔlbɔl η to-i-na, baa η nyu-i-na, baa η cieŋo-na, baa η bisãlmba-na, baa η hãmba-na, baa η mɔlbaa-ba-na, baa η tũɔbaa-ba-na, halle baa naŋ fere-i-na. Ni ma'i sĩ, η sie gbãa cu mi huofɔ-nu. ²⁷ Aa nuɔni maŋ da η'a η sa sie mulĩema-i baa kuliŋgu-i, η sie gbãa cu mi huofɔ-nu. ²⁸ Na hɔlma-na, umaŋ duɔ cira u ma dubuɔ, ma sĩ u tĩena igẽna a ne dũŋguŋ ka yu dumaa, aa ne da kuɔ gbeifa maŋ dii baa-yo a ka gbãa baal-ku. ²⁹ Ni ma'i sĩ, duɔ jĩna ku tuole-i, aa u saa ji gbãa baal-ku, nuɔmba ka ta ba nyefɔ-yo ³⁰ aa ta ba piiye wuɔ: «Bombolma sa suɔ aa dɔlnu naacolŋ daayo-i; u siire wuɔ fuɔ ma dubuɔ, u yaa daayo ku juɔ yar-o baalma.» ³¹ Kuuduofɔŋgu yaa-i baa nellentieŋo maŋ dii baa sorosibaa neifieŋa ndii. Duɔ da berru baa u nanellentieŋo maŋ dii baa sorosibaa neifieŋ-cĩncieluo, u saaya u tĩena igẽna a ne

da kuɔ fuɔ sorosibaa neifiera ndii ka gbãa ce berru-i baa sorosibaa neifier-c̄ncieluo-i. ³² Duɔ da u sie gbãa, ŋ da u diyaa nuɔmba ka cārã-yuɔ; u sie yaŋ u ji jo ji diire-yuɔ. ³³ Mamaŋ dii, umaŋ duɔ saa ne u nagãŋ-niini-i aa yaŋ-ni, kutieŋo sie gbãa cu mi huɔŋ-nu.

³⁴ «Dãmma-i bĩŋkũfafaŋgu, ŋga da ma ji saara, ma gbãa tiraa ce nie ce kpẽnnɛ? ³⁵ Ma sie bi gbãa ce hũɔŋgu, ma sie bi tiraa gbãa fa manamma ba bie ka kũnna fuoreŋ. Umaŋ duɔ u ka nu, u nul!»

15

Bige-i f̄ieŋ Diilonjo huɔŋga-i?

(Matie 18.12-14)

¹ *Nampohũutaamba-i baa ãmbabalmanciraamba taa ba kã Yesu wulaa ba kã ba nu u nelma-i. ² *Faris̄iebaa-ba-i baa *ãnjĩnamma pigãataamba ta ba waana wuɔ u cie nie yaŋ nelbabalaamba ta ba piɛ-yo aa tiraa tuɔ sie u wuo niiwuoni-i baa-ba?

³ Yesu wuɔ naŋ gbãnalãaŋ daaku-i baa-ba wuɔ: ⁴ «Namaaŋo-na, tũlmba komuɔŋa ndii da ba waa baa umaŋ, aa u diei balla-bei, kutieŋo sie yaŋ komuɔŋa naa baa c̄ncieluo nennaa baamba ta ba wuora aa kã ka taara umaŋ baala wei? ⁵ Duɔ ka da-yo, u huɔŋga ka gbuu f̄ɛ u tũu-yo kũŋ baa-yo ⁶ ka bĩ u jẽnaamba-i baa u caantaamba-i a waŋ baa-ba wuɔ: «Mi daa mi tũmaaŋo-i, yaaŋ na hɔmmu f̄ɛ mei kaŋga temma-i.»»

⁷ Yesuŋ waŋ mafamma-i, wuɔ cira: «Yaaŋ mi tũnu-nei, ãmbabalmancerɔŋo diei duɔ nanna u cilɔbabalaŋo-i, kuŋ f̄ɛŋ Diilonjo huɔŋga-i dumaa dɔrɔ-i-na, nuɔmba komuɔŋa naa baa c̄ncieluo nennaa maŋ saa nanna ba cilɔbabalaŋo-i wuɔ s̄i bafamba vii, ba sie gbãa f̄ɛ-ka dumaŋo-na.»

⁸ Aa naa tiraa cira: «Neifieŋ-c̄ncieluo duw̄ waa baa cieŋo maŋ, aa neifelle balla d̄uŋ-huŋga-na u wulaa, u sie celieŋ fit̄nuw̄ aa pir d̄uŋgu-i hiere a taara-die wei? ⁹ Duw̄ da-de, u huŋga ka gbuu f̄e u b̄i u j̄ēnaamba-i baa u caantaamba-i a waŋ baa-ba wuŋ: «Mi daa mi warbelle-i, yaaŋ na h̄ommu f̄e mei kaŋga temma-i.» ¹⁰ Yaaŋ mi t̄ūnu-nei, āmbabalmancerŋo diei duw̄ nanna u cilɔbabalaŋo-i, *d̄orɔp̄uɔrbiemba waa h̄of̄elle fande temma yaa nuw̄-i d̄orɔ-i-na.»

Naacolŋo naŋo bieŋo gbaraa aa ka bir jo

¹¹ Yesu wuŋ tiraa cira: «Naacolŋo naŋo waa baa bepuw̄mba h̄ai. ¹² Yiŋgu naŋgu-na, bisālāaŋo gb̄e tuŋo-i wuŋ: «Baba, mie iŋ saaya i da kumaŋ ŋ nagāŋ-niini-na, h̄a muw̄ baa mi k̄uŋgu-i fiefie.» Tuŋo cal u nagāŋ-niini-h̄a-ba. ¹³ Yinni saa da, h̄aaŋo suor fuw̄ niini-i aa bie gbeŋa faŋa-i k̄a h̄ieŋ-nu baa-ya, k̄a ka biēna-yei hiere kakarkuŋo-na. ¹⁴ U gbeŋaŋ kaa t̄i huŋgu maŋ nuw̄-i, nyulmu naŋ temma suur nelle fande-na a ce u sa da niwuoni u wuŋ. ¹⁵ A ne da naacolŋo naŋo waa nelle fande-na tuw̄ heŋ permba, naacombiloŋo k̄a u wulaa wuŋ u ka taara maacemma. Naacolŋo bie-yo u tuw̄ ceŋ u permba-i. ¹⁶ Nyulmuŋ gbu mu ko-yo dumaŋo-na, u tuw̄ nenu permba niwuoni-i. ŋga hai ka h̄a fuw̄ baa-ni? ¹⁷ U gbuu ji t̄iēna j̄oguŋ da suu, aa cira: «Maacembiemba maŋ dii baa mi to-i hiere, niwuoni sa t̄i-bei, aa muw̄mei daami ta mi ku nyulmu-na. ¹⁸ Mi ka sire bir k̄a mi to wulaa ka waŋ baa-yo wuŋ mi cālāa Diiloŋo-i aa tiraa cāl fuw̄ fere-i. ¹⁹ U baa tiraa u tuw̄ k̄aŋ-mi u bieŋ muw̄, u yaŋ aa u bel-mi ŋaa u maacembiloŋ muw̄.» ²⁰ Aa sire ta.

«Uŋ kaa tuw̄ pie c̄iŋgu-i, tuŋo fara da-yo, u hujarre gbuu bel-o, u gbar j̄ārā-yuŋ k̄a ka gbuu p̄ūrā-yuŋ u fereŋ nuw̄. ²¹ Beŋolŋo gb̄e-yo wuŋ: «Baba, mi cālāa Diiloŋo-i aa tiraa cāl naŋ fere-i, baa tiraa ŋ ta ŋ b̄i-mi ŋ bieŋ muw̄.»

²² Tuono fara bĩ u maacembiemba-i a waŋ baa-ba wuo: «Gbaraŋ na ka bie jongoruo maŋ faa yaŋ dũngu-na, baa naafontarre, baa naatenni na ji dii na hã-yo. ²³ Aa iŋ muyaa balyungu maŋ, na kã na ka bel-ku na ji ko-ku i ce ponsaŋgu. ²⁴ Mi taa mi kãŋ mi bieŋ daayo-i baa bikuomba, ŋga mi daa-yo nyungo-i cicēlma; uu naa balla, mi daa-yo.» Ponsaŋgu yaa bi duŋ dumaŋgo-na.

²⁵ «A ne da huŋgu faŋgu-na, bepomolŋo waa dii suoŋ-nu. Uŋ juo tuo jo ji pie cĩŋgu-i, u nu niimarni du, baa kaasĩŋgu. ²⁶ U bĩ maacembiloŋo diei a yuu-yo wuo: «Bige-i cie cĩŋgu-na?»

²⁷ «Maacembiloŋo cira: «Ŋ hãaŋo yaa birii jo. Uŋ juo hĩnni ŋ to ji da-yo, u huŋga gbuu fē. U ce i bel balyungu maŋ iŋ muyaa-ku ko-ku hã-yo.» ²⁸ Moloŋo huŋga pãŋ du. U cĩna wuo u sie suur cĩŋgu-na.

«Ba kã ka tũnu tuoŋo-i. U hel jo ji tuo cãrã-yuo. ²⁹ Naacombiloŋo gbē-yo wuo: «Baba, mei dii ŋ caŋgu-na ta mi cãa-ni ku daa bieŋa boi. Mi saa yagar ŋ nuŋ-ãndaŋgu-i dede. Ŋga yinduŋgu ŋ saa ji bel-ku a cira yoloŋo wuo: «Hũu ŋ ka ko ŋ wuo baa ŋ jēnaamba-i.» ³⁰ Aa ŋ bieŋo maŋ daayo-i, fuo maŋ kãa ka bĩena ŋ nagãŋ-niini-i baa saasorbaa aa bir jo, ŋ ce ba bel balyungu ko hã-yo.»

³¹ «Tuono gbē-yo wuo: «Nuŋ ŋ dii baa muŋgo-i bãŋgu-i baa isuŋgu-i, mei nagãŋ-niini-i hai niini-i? Naŋ niini sĩ wei? ³² Ŋ hãaŋo-i, mi taa mi kãŋ-yo baa bikuomba, ŋga mi daa-yo nyungo-i cicēlma; uu naa balla, mi daa-yo. Yaŋ aa ŋ kũnna ŋ huŋga-i aa i ce ponsaŋgu-i.»»

16

Cēcēmuntieŋo naŋ maama

¹ Ku huŋgu-na, Yesu waŋ baa u *hãalãbiemba-i wuo: «Weiŋo naŋo waa, kombiyie waa baa-yo. Baa ji tũnu-yuo wuo kombiyieŋ daayo bĩena u nagãŋ-niini-i. ² Wuo bĩ-yo

ji waŋ baa-yo wuɔ: «Niŋ ceŋ mamaŋ hiere mi nuɔ-ma. A bāl nyuŋgo, ŋ sie tiraa gbāa waa mi kombiyieŋ nuɔ. Ce aa ŋ tagaaya niŋ daa kumaŋ ŋ pigāaŋ-mi.» ³ Kombiyieŋo tīena tuɔ jɔguɔŋ wuɔ: «Mi yuntieŋo wuɔ u nanna-mie maacemma-na. Duɔ nanna-mie, mi ka ce nie? Mi sie bi gbāa kū, aa da mie mi ta mi wuɔra mi cārā, senserre ka ta di da-mi.» ⁴ Aa ji cira: «Āhāa! Mi suyaa miŋ ka ce kumaŋ da ba nanna-mie nuɔmba baa bi nanna-mie.» ⁵ U yuntieŋo cēmieŋaŋ waa bamaŋ nuɔ-i hiere, u tuɔ bī-ba ba da-ba-diei ba ta ba jo. Dīelā-wuɔŋo juɔ, u yuu-yo wuɔ: «Ŋ saaya ŋ pā nie hā mi yuntieŋo-i?»

⁶ «U cira: «Mi saaya mi pā namma gbɔŋgbuyufieŋ komuɔŋa ndii.»

«Kombiyieŋo waŋ baa-yo wuɔ: «Ŋ cēmelleŋ nyegāaŋ sebɛ maŋ nuɔ-i, u yaa daayo. Tīena donduo ŋ nyegēŋ gbɔŋgbuyufieŋ komuɔŋa hāi baa cīncieluo.» ⁷ Aa bī unaŋo jo. Uŋ juɔ, u yuu ufaŋo-i wuɔ: «Nuɔ ŋ saaya ŋ pā nie?»

«U cira: «Mi saaya mi pā dīmma buɔrbaa komuɔŋa ndii.»

«Kombiyieŋo waŋ baa-yo wuɔ: «Ŋ cēmelleŋ nyegāaŋ sebɛ maŋ nuɔ-i, u yaa daayo. Nyegēŋ buɔrbaa komuɔŋa naa.» ⁸ Uŋ cie baa u yuntieŋo cēmientaamba-i cemma maŋ daama-i, u yuntieŋ uŋ juɔ nu-ma, u gbɛlieŋ-yo wuɔ u cē u cor.»

Yesu wuɔ cira: «Na saa da, bamaŋ sa wuɔyaŋ Diiloŋ-hūmelle-i ba suɔ ba suuye ba-naa ba yaŋ bamaŋ wuɔyaŋ-deŋ. ⁹ Mi tūnu-nei, nelie sa ji ku aa ba dii-yo baa u gbeiŋa-i. Terieŋgu faŋgu-na, gbeiŋa maŋ dii baa-na hīema-na bande-i-na, cieŋ-yaŋ na bel jēnaamba baa-ya, ku yaa da na saa ji waa yiŋgu maŋ nuɔ-i, ba hā-na muntīenammu Diiloŋo caŋgu-na. ¹⁰ Umaŋ duɔ suɔ bīŋkūcekūɔma belma, kutieŋo ka suɔ bīŋkūbuɔ belma. Umaŋ duɔ cāl bīŋkūcekūɔma belma, kutieŋo ka cāl bīŋkūbuɔ belma. ¹¹ Da na cāl miwaan daayo gbeiŋa belma, hai ka sie hā

namaa ninson-*bĩnkũngu* na tiera? ¹² Da *ŋ cāl moloŋ bĩnkũngu* belma, Diilon *uŋ ŋa na'a* u *hã nuɔ kumaŋ*, u ka ce *niε aa hã-ni baa-ku?* ¹³ Na *suyaa wuɔ maacembiloŋo diei siε gbãa cãa nuɔmba hãi*. *Ŋ ka da u bigãaŋ u diei aa dɔl u diei*, u ka *waa baa u diei aa ciina u diei*. Ku *yaa ŋaa namaa kũngu-i*, na *siε gbãa ta na kuye Diiloŋo-i aa bi ta na kuye gbeija-i terduŋgu faŋgu-na.*»

¹⁴ *Gbeija taa a dɔlnu *Farisĩεbaa-ba-i a cor. Yesuŋ waaŋ nel daama-i, baa bir yaŋ aa ta ba nyε-yo.* ¹⁵ *Wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Namaaŋo-i, da na da nuɔmba-i na ce na fεrε nelviirŋ namaa, ŋga Diiloŋo suɔ na hɔmmu-i. Nelbiliembaŋ kaal kumaŋ, Diilo sa hiel u yufelle kuɔ.* ¹⁶ *Yiinaa-i-na, nuɔmba taa ba nu *Moisi aŋjĩnamma yaa-i baa *Diilopɔpuɔrbiemba nelma-i aa ta ba ce ba wεima-i. Ba ciε kufaŋgu-i a ji hi Nsãa bãaŋgu-i. A doŋ Nsãa bãaŋgu-na, ba duɔŋ ta ba nu *Diiloŋ-nelle maama-i. A ce dumaaŋo-na, nuɔmba-i hiere ba gbãŋ kpelle da ba suur-die.*

¹⁷ *«Dɔrɔ-i baa hĩεma-i ni gbuonumma dii fεu yaŋ aŋjĩnamma nelbelle diei gbuonumma-i.*

¹⁸ *«Na saa da; umaŋ duɔ nanna u ciεŋo-i aa jã unajo, kutieŋo ciε *fuocesĩnni-i dumaaŋo-na; aa da ba nanna ciεŋo maŋ aa ŋ biε-yo, ŋ bi ciε fuocesĩnni-i dumaaŋo-na.»*

Weiŋo baa sũntieŋo

¹⁹ *«Weiŋo naŋo waa tuɔ gbu u diiya u fεrε. U taa u ce u bãaŋgu-i aa bi tuɔ wuo niwuofafanni yaa yinni maŋ joŋ.* ²⁰ *A ne da sũntieŋo naŋo waa tuɔ galla u dumelle yaaŋga-na, ba taa ba bĩ-yo Lasaar. Pãnni'i naa gbuyaa u kũɔma-i hiere.* ²¹ *Weiŋ duɔ wuo aa juuru maŋ diire hĩεma-na, Lasaar tuɔ nenu-duɔ, ŋga u siε bi da-du. Juoraamba tiraa waa hie ta ba nallã u pãnni-i?* ²² *Uŋ juɔ ku, *dɔrɔpuɔrbiemba biε-yo kã baa-yo *Abiramu caaŋ-nu dii*

ninsoŋ-nelle-na. Ku huonŋu-na, weinjo bi ji ku, ba fuure-yuo. ²³ U kã ka tuo gbu u ce sũlma-i dãamu-na. U juo ciir u yunŋu-i ku yaa nuo-i, a fara da Lasaar dii Abiramu caanŋu-na. ²⁴ U fara tuo piye da gbagaga wuo: «Abiramu, mi to nuo, mi muliŋ mi cor dãaŋ daamu-na, jande, ce hujarre mie aa ŋ puor Lasaar ka dii u niele-i hũmma-na a ji dii mi nunŋu-na mi nuholle fẽrẽ.»

²⁵ «Abiramu gbẽ-yo wuo: «Mi bie, ma sĩ ŋ suyaa wuo niŋ waa miwaanjo-na, ŋ waa ŋ ferŋ nuo aa Lasaar waa sũlma-na ke? Fiefie-i-na, uu dii fiisaanŋ-nu bande-i-na aa nuo ŋ cer waa sũlma-na. ²⁶ Da mi fie hũu-ma, fobãmbãale dii i holma-na. Molo sie gbãa hel bande-i-na a karnu kã namaa terienŋu-na, aa molo sie bi gbãa hel namaa terienŋu-na a karnu jo bande-i-na.»

²⁷ «Weinjo gbẽ-yo wuo: «Da ma waa dumaanjo-na, yanŋ aa ŋ puor-o mie ciinŋu-na ²⁸ u ka piye tũnu mi hãmba-i, baa dii ba ndii; ba baa ji jo yaahuol-terienŋ daaku-na.»

²⁹ «Abiramu gbẽ-yo wuo: «*Moisi nelma dii baa-ba, a naara *Diilopɔpuorbiemba maama-i, mafamma ka saanu baa-ba.»

³⁰ «Weinjo cira: «Abiramu, mi to nuo, mafamma sie gbẽ baa-ba. Ŋga moloŋ duo hel kuonŋ-nelle-na a ka piye baa-ba, ŋ ka da ba naana ba cilɔbalaŋo-i.»

³¹ «Abiramu gbẽ-yo wuo: «Da ba'a ba sa nu Moisi nelma-i baa Diilopɔpuorbiemba maama-i, molo duo fie hel kuonŋ-nelle-na kã, u kãa gbãŋgbãŋ.»»

17

*Baŋ gãaŋ hãalãbiemba-i baa nelma maŋ
(Matie 18.6-7,21-22; Marke 9.42)*

¹ Ku huonŋu-na, Yesu wuo waŋ baa u *hãalãbiemba-i wuo: «Nuomba sie gbãa naa kuubabalaanŋu muncemmu-i, ŋga umaŋ duo dii u nanoljo-i

kuubabalaangu cemma-na, sũlma haraa kutienjo-na.
² Kumaŋ ka haa-yuo, kuɔ baa naa to namelle u nuonngu-
na aa se-yo dii-yo nuoraan-nu kuu naa ce bɔlbɔl yuo.
³ Terienju faŋgu-na, bilaan na fere.

«Ŋ natobin duɔ cãl-ni, ŋ piiye baa-yo da yambaa. Duɔ
sie u cãlmuɔ-i, ŋ yan ma tĩ. ⁴ Duɔ fie cãl-ni ku yu niehã
yinduonngu-na aa tuɔ suɔ-ma u jo u cãrã-nie, baa gãŋ baa-
yo.»

⁵ Yesu *pɔpuɔrbien baa wan baa-yo wuo: «Itie, in haa i
nanŋa-i nie dumaa, kãyã-yie kunanngu naara-kuɔ.»

⁶ Yesu wuo gbẽ-ba wuo: «Halle da ku fie waa na haa na
niele'i mie yon, na gbãa gbẽ tibiin daaku-i wuo ku fuur ka
sũ ku fere nuoraanngu-na, aa ma bi ce.»

⁷ Aa naa cira: «Namaanjo-na, uman duɔ bie maacem-
bilonjo jĩna u suonngu-na, sisɔ u biyaa-yo u tuɔ ceŋ u muoru,
duɔ hel hiŋngu-na jo, kutienjo ka gbẽ-yo wuo u tĩena
donduo wuo niwuoni-i wei? ⁸ Ma sĩ u bir gbẽ-yo wuo: «Ce
mei niwuoni-i aa ŋ hor ŋ niidiini-i aa ŋ bie ŋ hã mi wuo
igẽna. Da mi wuo tĩ, nuɔ ŋ ka suɔ wuo.» Ma sa ce dumei
wei? ⁹ Maacembilon duɔ ce u maacemma-i, ku saaya ba
jaal-o tiiŋgu wei? ¹⁰ Ku yaa ŋaa namaa kũŋgu-i. Baŋ
hãa-na mamaŋ, da na ce-ma, na saaya na cira: «Mienjo-i
maacembien mie yon, i cie i maacemma.»»

Yesu siire wontuormba cĩncieluo

¹¹ Yesun taa u kã *Yerusalemu-i-na, u bilaaya *Galile-i
baa *Samari-i cor. ¹² U kaa tuɔ suur nelle nande-
na, *wontuormba namba sire ta ba jãrã-yuo. Ba waa
wontuormba cĩncieluo. Baŋ juɔ piɛ, baa yiera aa naa ta ba
fara* ba piiye baa-yo wuo: ¹³ «Hãalãtie, jande, ce hujarre
yie.»

* 17:12 Buolman-sebe (Lévitique) 13.45-46

¹⁴ Yesu wuɔ fara waŋ baa-ba wuɔ: «Kãaŋ *Diiløjigãn-taamba ka ne-na.»†

Baa ta ta ba kã. Baŋ kãŋ hũmelle-na, ba jaŋ ma ta bei. ¹⁵ Unaŋ wuɔ bir tuɔ gbɛliɛŋ Diiloŋo-i da gbagaga u jo. ¹⁶ Uŋ juɔ hi Yesu caaŋgu-na, wuɔ dũuna jaal-o. A ne da u waa *nieryiɛŋo; u taa u hel Samari. ¹⁷ Yesu wuɔ cira: «Ba siire cĩncieluo-i-na hiere, ŋga nenna baamba curaa hie? ¹⁸ Bige-i cie ba saa suɔ-ma bir jo ji jaal Diiloŋo-i ŋaa nieryiɛŋ daa uŋ birii ji jaal-o dumaa?» ¹⁹ Aa naa gbɛ naacolŋo-i wuɔ: «Sire ŋ kã! Niŋ haa ŋ naŋga-i miɛ ŋ kuraa.»

Moloŋ-Bieŋ uŋ ka bir jo dumaa

(Matie 24.23-28,37-41)

²⁰ Yiingu naŋgu-na, *Fariŋiɛbaa-ba yuu Yesu-i wuɔ: «*Diiloŋ-bãaŋgu ka doŋ yaku-i?»

Yesu wuɔ cira: «Diiloŋ-bãaŋgu sa ji doŋ domma naŋ temma ba da-ku baa ba yufelle, ²¹ aa cira: «Ku yaa bande ku yaŋga; ku yaa de ku yaŋga.» Na saaya na suɔ wuɔ Diiloŋ-bãaŋgu duɔŋ tĩ na hɔlma-na.»

²² Aa naa waŋ baa *hãalãbiemba-i wuɔ: «Yiingu dii baa yiingu, *Moloŋ-Bieŋo kũɔma kaa bel-na, ŋga na siɛ da-yo halle yinduɔŋgu. ²³ Nuɔmba kaa ta ba tãal-na wuɔ ba daa-yo yaŋga naŋga. Banamba ka gbɛ-na wuɔ: «Uu dii daalei», banay ba'a: «Uu dii terieŋ daaku-na.» Da ba pigãaŋ-na terieŋgu maŋ, baa na kã; ba tãal-na. ²⁴ Diiloŋ uŋ nyiesiŋ dumaa ba da-yo terni-na hiere, Moloŋ-Bieŋ duɔ u bir jo, ba ka da-yo dumɛi terni-na hiere. Molo si dii duɔ ji pigãaŋ moloŋo baa-yo. ²⁵ Ŋga, aa mafamma suɔ da ma ce, fiefie ku nuɔmba ka cĩina-yuɔ aa ce-yo sũlma.

²⁶ «Mamaŋ taa ma ce *Nowe bãaŋgu-na, Moloŋ-Bieŋ duɔ u bir jo, ma temma ka ce. ²⁷ Nowe bãaŋgu-na, nuɔmba

† 17:14 Buolmaŋ-sɛbɛ (Lévitique) 14.2-3

naa gonya niiwuoni baa kolma baa cejãlle. Ba tĩyãa ku yaa nuɔ-i a ji hi yiingu maŋ Noweŋ suurii begubuo-i-na aa yaŋ diilopepetieŋo dãa hɔr-ba hiere.‡ 28 Mamaŋ taa ma bi ce Lɔti bãaŋgu-na, ma temma ka ce. Lɔti bãaŋgu-na, nuɔŋ baa bi guɔnya wuolalle baa nyolle, suorunŋu baa sãamunŋu, kulle baa jaaguɔ. 29 Ŋga yiingu maŋ Lɔtiŋ hilaa Sodomu-i-na, Diilonŋ wuɔ kũna dãŋgbɔguɔŋu naŋ temma a kukul nuɔmba-i hiere.§ 30 Moloŋ-Bieŋ duɔ u bir jo, ma temma ka ce. 31 Duɔ jo yiingu maŋ nuɔ-i, umaŋ duɔ ji waa gɔŋgũɔŋ-nu, u baa cira u suur dũŋ-nu a biera u bĩmbĩnni-i; umaŋ duɔ bi waa hĩeŋ-nu, u baa bi cira u bir kũŋ. 32 Mamaŋ daa Lɔti cieŋo-i ma sĩ ma tĩyãanu-nei ke?* 33 Umaŋ duɔ tuɔ kaal baa u yunŋu yoŋ, kutieŋo ka kɔsuɔŋ u fere; ŋga umaŋ duɔ tuɔ kɔsuɔŋ u fere, kutieŋo ka kor u fere. 34 Mi tũnu-nei, yiingu fanŋu-na, nuɔmba hãĩ gbãa waa galla munŋgalladuomu-na, ba bie u diei ta aa yaŋ unarɔ-i. 35 Caamba hãĩ gbãa waa ta ba sɔrɔŋ, ba bie u diei ta aa yaŋ unarɔ-i. [36 Nuɔmba hãĩ gbãa waa ta ba guona, ba bie u diei ta aa yaŋ unarɔ-i.]»

37 Hãalãbieŋ baa yuu-yo wuɔ: «Itie, mafamma ka ce hie-na?»

Wuɔ gbẽ-ba wuɔ: «Bĩŋkũkuliin da ku waa kusuɔŋ-nu, kpaalbaa-ba tigiin kusuɔŋ-nu'i.»

18

Cacãrãtie sa mulieŋ

1 Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ naŋ gbãnalãaŋ daaku-i baa u *hãalãbiemba-i duɔ pigãaŋ-ba wuɔ ba saaya ba ta ba cãrã Diilonŋo-i yinni maŋ joŋ; ba baa yaŋ ba kũoma seŋ.

‡ 17:27 Miwaanŋo jĩnammaŋ-sɛbɛ (Genèse) 6.9–7.24 § 17:29
 Miwaanŋo jĩnammaŋ-sɛbɛ (Genèse) 18.20–19.25 * 17:32 Miwaanŋo
 jĩnammaŋ-sɛbɛ (Genèse) 19.26

U gbɛ-ba wuɔ: ² «Gɛngertienjo naŋo waa nelle nande-na, u saa tuɔ kɛalɛ Diiloŋo-i aa u saa bi tuɔ kɛŋ moloŋo. ³ A ne da, bikulciɛŋo naŋo bi waa nelle fande-na. Bikulciɛŋ daayo ji da weima baa moloŋo naŋo; u kɛ ka bi kutienjo-i gɛngertienjo wulaa. ⁴ Duɔ kɛ, gɛngertienjo sie ne u yaaŋ-na. Cienjo sie bi bir. Yiingu naŋgu-na, gɛngertienjo ji cira: «Mi suyaa miɛ mi sa kɛalɛ Diiloŋo-i aa mi sa bi kɛŋ nelienjo. ⁵ ŋga ciɛŋ daa uŋ jo u mulien-mi yinni maŋ joŋ dumande-i-na, mi ka ce ba ɛndaangu-i aa gbuu da fiisa; ni ma'i si u ka tuɔ jo u huol mi yaaŋ-na.»»

⁶ Yesu wuɔ cira: «Na nuɔ gɛngertiebabalaŋ daa uŋ waan mamaŋ ke? ⁷ Aa Diiloŋo maŋ Diiloŋo, ku ce nie aa u yufelleŋ hilaa bamaŋ nuɔ-i, da ba ta ba cɛrɛ-yuɔ baaŋgu-i baa isuɔŋgu-i u sie ne ba yaaŋ-na? ⁸ Mi tɛnu-nei: U sie dure aa ce-ma. *Moloŋ-Bien duɔ ka bir jo, u ka jo ji da nuɔmba haa ba naŋga yuɔ wei?»

Ba sa cɛrɛ Diiloŋo-i baa bombolma

⁹ Nuɔmba namba taa ba ne ba fere wuɔ ba vii, a ce dumaanjo-na, ba taa ba ne wuɔ ba boyya ba-namba-na. Yesu wuɔ naŋ gbɛnalɛaŋ daaku-i hɛ-ba wuɔ: ¹⁰ «*Fariŋeyienjo naŋo-i baa *nampohuutienjo naŋo-i ba kɛa *Diilodubuɔ-i-na da ba ka cɛrɛ Diiloŋo-i. ¹¹ Fariŋeyienjo wuɔ sire yiera aa naa cira: «Diilo, mi jaal-ni. Mi jaal-ni hama-i nuɔ-i? Mi sa ce kuubabalaangu ŋaa banambaŋ ceŋ dumaa: Mi sa cuo, mi huɔŋga saa balaŋ baa nelienjo, mi sa wuɔra mi ce caamba. Mii si dii ŋaa nampohuutienjo maŋ yieraaya duɔlei u temma. ¹² Mi dii sɔngu-i i hɛi saaholmana, aa da mi da biŋkɔngu biŋkɔngu, mi hiel ŋ *yufelle-i hɛ-ni.»

¹³ «Nampohuutienjo wuɔ yiera dii huon-nu, u saa sie duɔ ciir u yaanŋa-i, aa tuɔ muo u pɛmpɛnaŋga-i aa cira: «Diilo, mi suyaa miɛ mi ciluɔ saa fa, jande, baa gɛŋ baa-mi.»»

¹⁴ Yesu wuɔ waŋ baa nuɔmba-i wuɔ: «Yaŋ mi tūnu-nei, balaŋ daaba-i ba hāi-i-na, aa ba suɔ da ba bir kūŋ, Diiloŋo hurii nampohūutienjo āmbabalma-i aa yaŋ Farisēyienjo maama-i. Na saa da, umaŋ duɔ tuɔ tɛtɛŋ u fɛrɛ, ba ka hiire-yuɔ; ŋga umaŋ duɔ tuɔ hiire u fɛrɛ, ba ka tɛtɛŋ-yo.»

*Yesu cāarā Diiloŋo-i hā bisāmbiamba namba
(Matie 19.13-15; Marke 10.13-16)*

¹⁵ Ku huonŋu-na, baa jo baa tontobaa-ba namba Yesu wulaa wuɔ u ji haa u nammu-i bei a cārā Diiloŋo-i hā-ba. U *hāalābiembaŋ daa mafamma-i, baa sire ta ba nuola bamaŋ juɔ baa-ba. ¹⁶ Yesu wuɔ cira: «Yaŋ bisālmba jo mi wulaa, baa na cie-ba». Baŋ juɔ, wuɔ cira: «Bamaŋ dii bafamba temma-i, *Diiloŋ-nelle dii bafamba diele. ¹⁷ Yaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Umaŋ duɔ saa sie *Diiloŋ-nellentesinni-i ŋaa bisālāŋo, kutienjo sie gbāa suur *Diiloŋ-nelle-na.»

*Weiŋo naŋ maama
(Matie 19.16-30; Marke 10.17-31)*

¹⁸ *Yuifu ba yuntienjo naŋ wuɔ yuu Yesu-i wuɔ: «Hāalātiefɛfi, da mi ta mi taara mi da cicēlma maŋ sa tiɛŋ dede-i, mi saaya mi ce bige-i?»

¹⁹ Yesu wuɔ cira: «Bige-i cie ŋ ta ŋ bī-mi nelfɛfiŋ muɔ? Da ma hel Diiloŋo-na, nelfɛfiŋo dii wei? ²⁰ Diiloŋ uŋ'a i tie wuɔ hūmienja maŋ, ma sī ŋ suɔ-ya ke? Ta ŋ wuɔ a yaa-i: «Baa ce *fuocesinni, baa ko nelienjo, baa cuo, baa kar coima ŋ haa moloŋ-na, aa ta ŋ dii ŋ to-i baa ŋ nyu-i ba nuŋgu-i.»*

²¹ Naacolŋ wuɔ bir waŋ baa Yesu-i wuɔ: «Mi duɔŋ dii mi bisānsinniŋ ta mi ce mafamma-i hiere.»

²² Uŋ piiye dumaŋo-na, Yesu wuɔ cira: «Ma tīyāa ma diei: Suor ŋ nagār-niini-i hiere aa ŋ cal gbeŋja faŋa-i ŋ hā

* 18:20 Helmaŋ-sebe (Exode) 20.12-16; Āŋjīnamma tiyemaŋ-sebe 5.16-20

sūntaamba baa-ya, ku yaa ŋ ka ce weiŋ nuɔ dɔrɔ-i-na. Da ŋ ce mafamma-i, ŋ jo ŋ ji ta ŋ nyaanu-mie.»

²³ Naacolŋ daayo naa silaa waa weiŋo cor. Yesuŋ juɔ waŋ mafamma-i, wuɔ gbuu pãŋ vãa u yaanŋa-i. ²⁴ Yesu wuɔ cira: «Kumaŋ ka ce weiŋo duɔ gbãa suur *Diiloŋ-nelle-na kuu dii kpelle. ²⁵ Na saa da, kumaŋ ka ce nyɔgɔme duɔ gbãa cor misẽne fuoŋgu-na kuu dii kpelle de! Ŋga kumaŋ ka ce weiŋo duɔ gbãa suur *Diiloŋ-nelle-na, kufanŋu dii kpelle yaŋ.»

²⁶ Nuɔŋ baa yuu-yo wuɔ: «Dumaanŋo-na, hai moloŋo-i ka gbãa da Diiloŋo-i?»

²⁷ Yesu wuɔ cira: «Mamaŋ da ma yar nuɔmba-i cemma, ma sie gbãa yar Diiloŋo-i.»

²⁸ Pier wuɔ cira: «Itie, aa mie maŋ yaŋ i nagãŋ-niini-i hiere aa tie nyaanu-nie, i ka da bige-i kuɔ?»

²⁹ Yesu wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Yaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Umaŋ duɔ ta aa yaŋ u dumelle-i, u cieŋo-i, u hãmba-i, u bĩncuɔmba-i, u bisãlmba-i Diiloŋ-maama-na, ³⁰ kutieŋ uŋ ka da kumaŋ hĩema-na bande-i-na, ku ka maar uŋ taa aa yaŋ kumaŋ. Aa u ka da cicẽlma maŋ sa tĩeŋ dede-i bisĩnuɔ-i-na.»

Yesu tiraa tir u kuliŋgu maama-i

(Matie 20.17-19; Marke 10.32-34)

³¹ Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ bĩ u *hãalãbieŋ cĩncieluo ba hãi baamba-i ba deŋ, a waŋ baa-ba wuɔ: «Na daa iŋ kãŋ *Yerusalemu-i-na ke? *Diilopɔpuɔrbiemaŋ nyegãaŋ mamaŋ *Moloŋ-Bieŋo maama-na, ma ka ce kusuɔŋ-nu'i. ³² Ba ka bel-o hã *nieraamba-i baa-yo ba nye-yo sũlma, aa tuora-yuɔ, aa tu taalni yuɔ, ³³ aa muo-yo, aa ko-yo. Ŋga da ba ko-yo, u ka ce yinni hãi hĩema-na, sieliŋ-yiŋgu-na, u ka sire hel jo.» ³⁴ Hãalãbiemba saa suɔ u nelma yaanŋa-i, ma

yungu naa fuo-bei, a ce dumaarɔ-na, ba saa suɔ unj taaraŋ u waŋ mamaŋ baa-ba.

Yesu puurii yironjo nanj yufienja
(*Matie 20.29-34; Marke 10.46-52*)

³⁵ Yesuŋ kaa tuɔ pie Yeriko-i, yironjo narjo waa tiena hūmelle tūŋgu-na tuɔ cārã. ³⁶ Unj juɔ nu nuɔmba ce ijieni-i ba cor, wuɔ yuu wuɔ: «Bige-i ciɛ?»

³⁷ Baa cira: «Ma sī Nasaretitaan Yesu'i curaan.»

³⁸ Wuɔ pāŋ tuɔ fara u piiye da gbagaga wuɔ: «Yesu, *Davidi hāayēlŋ nuɔ, jande, ce hujarre miɛ!» ³⁹ Bamaŋ naa taa yaanga-na, baa ta ba nuola-yuɔ wuɔ u suuye u nuŋgu-i. Wuɔ migāan tuɔ kaasŋ u naara wuɔ: «Davidi hāayēlŋ nuɔ, jande, ce hujarre miɛ!»

⁴⁰ Yesuŋ juɔ saanu baa-yo, wuɔ yiɛra aa naa ce ba jo baa-yo. Baŋ juɔ baa-yo, wuɔ yuu-yo wuɔ: ⁴¹ «Ŋ taara mi ce bige-i hā-ni?»

Naacolŋ wuɔ cira: «Itie, mi taara ŋ puur mi yufienja-i.»

⁴² Yesu wuɔ cira: «Puur ŋ yufienja-i! Niŋ haa ŋ nanja-i miɛ ŋ kuraa.» ⁴³ U yufienj aa bi pāŋ puur terduɔŋgu faŋgu-na, wuɔ cu Yesu huonj-nu tuɔ gbelieŋ Diilonjo-i u kã. Nuɔmbaŋ daa mafamma-i, ba hieronjo-i baa bi kã ba ta ba gbelieŋ Diilonjo-i.

19

Yesu haraa Sase teriej-nu

¹ Yesuŋ suurii Yeriko-i-na tuɔ karnu duɔ cor,
² *nampohūutaamba yuntienjo narjo waa nelle fande-na, ba taa ba bī-yo Sase. Sase waa biŋkūntienjo. ³ Yesuŋ kãa, Sase wuɔ tuɔ taara u da-yo suɔ-yo; a ne da u waa beterie. Nuɔmbaŋ yuu dumaarɔ-na, u saa gbãa duɔ hi da Yesu-i. ⁴ Wuɔ gbar ta u yaan-na ka nyugūŋ tibiin-nu wuɔ duɔ ji tuɔ cor fuɔ da-yo. ⁵ Yesuŋ juɔ hi terienju faŋgu-i,

wuɔ ciir u yuŋgu-i a waŋ baa-yo wuɔ: «Sase, hiire i ta, mi saaya mi har nuɔnei nuɔ-i nyuŋgo-i-na.»

⁶ Sase huɔŋ kaa pãŋ fẽ, wuɔ hiire da donduo kũŋ baa-yo. ⁷ Nuɔmba daa mafamma-i ce bige-i? Baa ta ba waana wuɔ Yesu ciɛ nie jo ji har nelbabalaŋ daayo temma wulaa?

⁸ Sase wuɔ sire yiera Yesu yaaŋga-na aa naa cira: «Itie, ne, mi ka calnu mi nagãŋ-niini-i sɔmma hãi, a hã sũntaamba-i sɔmma diei aa muɔmi ce sɔmma diei-maama namma-i. Miŋ duu bamaŋ a hũu ba gbeiŋa-i, mi ka hã-ba a temma sɔmma naa.»

⁹ Yesu wuɔ cira: «Naacolŋ daa uŋ bi yerŋ *Abiramu hãayẽlŋo, koŋkoro suurii u dumelle-na nyuŋgo-i-na.

¹⁰ *Moloŋ-Bieŋo juɔ duɔ ji taara bamaŋ baala a kor-ba.»

*Ba sa biɛra japũŋgu hĩɛŋ-nu gbãŋgbãŋ
(Matie 25.14-30)*

¹¹ Baŋ kaa ta ba piɛ *Yerusalemu-i, nuɔŋ baa da nie sĩ *Diiloŋ-bãaŋgu ka pãŋ doŋ huɔŋgu faŋgu'i nuɔ-i. Yesu wuɔ suɔ baa-ba. A ne da huɔŋgu faŋgu-na, u waa tuɔ piiye baa-ba. ¹² Wuɔ naŋ gbãnalãaŋ daaku-i baa-ba wuɔ: «Nelbuɔ naŋo kãa nemaale ba da ba ka hã-yo nellentesĩnni u duɔ ji tĩɛna u nelle-na. ¹³ Uŋ'a u ta, u bĩ u maacemiamba cĩncieluo a ji cal gbeiŋa hã-ba, aa waŋ baa-ba wuɔ: «Taa na torgoŋ baa gbeiŋa daaya-i, mi kã aa jo.» ¹⁴ A ne da u nellɛŋ-baamba naa bigãaŋ-yo. Uŋ taa, ba sire puɔr nuɔmba u huɔŋ-nu dii ku yuŋ-teriŋgu-na wuɔ ba ka waŋ baa-ba wuɔ ba sa taara naacolŋ daayo nellentesĩnni-i.

¹⁵ «Naacolŋ uŋ kaa da nellentesĩnni-i aa bir jo, u ce ba bĩ u maacemiamba maŋ uŋ ŋa naa cal gbeiŋa-i hã-ba wuɔ ba ta ba torgoŋ, duɔ ji ne baŋ daa kumaŋ. ¹⁶ Dĩɛlã-wuɔŋo jo ji cira: «Yuntie, mi bibiriye mi naŋga-i baa niŋ hãa-mi gbeiŋa maŋ, a da gbeinyuŋo temma sɔmma cĩncieluo.»

¹⁷ «Nellentierjo cira: «Ku faa, maacembilofefein nu; nin suyaa celle-künj daaku belma, mi ka haa-ni nilēin ja cīnciel yuŋ-nu.»

¹⁸ «Hāalīŋ-wuoŋo jo ji cira: «Yuntie, mi bibiriye mi nanŋa-i baa nin hāa-mi gbein ja maŋ, a da gbeinyuŋo temma sōmma ndii.»

¹⁹ «Nellentierjo gbē-yo wu: «Mi ka bi haa nuŋo-i nilēin ja ndii yuŋ-nu.»

²⁰ «Sieliŋ-wuoŋ wu jo ji cira: «Yuntie, ŋ gbein ja yaa daaya, mii naa finya-yie baa fōtōruo jīna kōtuŋgu. ²¹ Naŋ huŋga doŋ ka cor a ce mei sa hīrā-nie, ku'i cie mi finya-yie jīna kōtuŋgu. Da ŋ saa jīna kumaŋ, ŋ bie ku yaa-i; aa da ŋ saa duu kumaŋ, ŋ kar ku yaa-i.»

²² «Nellentierjo gbē-yo wu: «Maacembilobabalaŋ nu naŋ temma-i daani-i, ŋ piiye bel ŋ fere. Nin suyaa wu mi huŋga doŋ, aa da mi saa jīna kumaŋ mi bie ku yaa-i, da mi saa duu kumaŋ mi kar ku yaa-i; ²³ bige-i cie ŋ saa kā ka jīna mi gbein ja-i gbein-dūŋ-nu? Miŋ juo de-i-na, mii naa saa jo ji da a huonaana mi hūu-ya wei?» ²⁴ Nuomba waa u caŋgu-na, u waŋ baa-ba wu: «Hūyāaŋ u gbein ja-i na hā umaŋ daa gbeinyuŋo-i sōmma cīncieluo-i.»

²⁵ «Ba cira: «Yuntie, ma sī fuo daa gbeinyuŋo temma sōmma cīncieluo kel»

²⁶ «U cira: «Yaŋ mi tūnu-nei, umaŋ duo da, kunaŋgu ka naara u kūŋgu-i, ŋga umaŋ duo saa da, celle-kūŋgu maŋ dii, ku hūu.» ²⁷ Uŋ waŋ mafamma-i, u cira: «Mi bigāarāamba maŋ saa ta ba taara mi waa ba yuŋgu-na, bilaŋ-baŋ na jo baa-ba bande, na ji ko-ba mi yufelleŋ.»»

²⁸ Yesuŋ juo piiye tī, wu ta nuomba yaŋ-na ba ta ba kā Yerusalemu-i-na.

*Yesu suurma-i Yerusalemu-i-na
(Matie 21.1-11; Marke 11.1-11; Nsāa 12.12-19)*

²⁹ Yesubaa-baŋ kaa ta ba pie Betani-i baa Betifage-i dii *Olivi-tibinni-tānuŋgu caaŋgu-na, Yesu wuɔ waŋ baa u *hāalābiemba hāi wuɔ: ³⁰ «Kāaŋ nelle maŋ i yaanga-na daade-i, na suurma-na, na ka da ba vaa kakūmbiloŋo naŋo, molo saa nyugūŋ-yuɔ dede. Na fir-o na jo baa-yo. ³¹ Umaŋ duɔ yuu-na, na cira Itieŋo yaa ciera na fir-o ka hā-yo.»

³² Uŋ puɔraa bamaŋ, baa kā ka bi da kakūmbiloŋo-i ŋaa uŋ waaŋ-ma dumaa. ³³ Ba ture ta ba fir-o, u taamba yuu-ba wuɔ: «Bige-i cie na ta na fir kakūmbiloŋo-i?»

³⁴ Baa cira: «Itieŋo yaa ciera i fir-o ka hā-yo.» ³⁵ Aa naa fir-o ka hā Yesu-i baa-yo.

Baŋ kāa baa-yo, baa hiel ba jonŋorbaa-ba-i haa u huonŋu-na aa ce Yesu nyugūŋ ba ta ba wuɔ ba suur nelle-na. ³⁶ Nuomba maŋ waa, baa bi hiel ba baamba-i ta ba fara-bei hīema-na u tuɔ wuɔ ba dɔɔ u kā. ³⁷ Baŋ kaa ta ba hiire Olivi-tibinni-tānuŋgu-na aa da ba suur *Yerusalemu-i-na, hāalābiemba-i ba kūŋgu-na hierie, ba hɔmmu gbuu fē. Baa doŋ ta ba hāl neini da kabakaba ba gbeliēŋ Diiloŋo-i wuɔ u cie gbere-weima boi pigāaŋ-ba. ³⁸ Ba taa ba hāl wuɔ: «*Itieŋ uŋ saaŋ nellentieŋo maŋ u jo, Diilo baa-yo!*»

I suuriinu i-naa baa Diiloŋo-i Dɔrwuoŋo gbīe baa tuɔlnumma.»

³⁹ A ne da *Fariŋe-baa-ba namba waa ba hɔlma-na. Baŋ juɔ da ba hāl neini-i kabakaba dumaŋo-na, baa waŋ baa Yesu-i wuɔ: «Ŋ sa waŋ baa ŋ hāalābiemba budii wei?»

⁴⁰ Yesu wuɔ cira: «Mi tūnu-nei, da ba fie budii, tāmpīeŋa ka sire ta a hāl ba sɔlaaŋgu-i.»

Yesu kaalaa Yerusalemutaamba maama-na

⁴¹ Yesuŋ kaa pie da nelle-i, wuɔ pāŋ tuɔ kaal ⁴² aa naa cira: «E! Yerusalemutaŋ namaa, kuɔ naa naa suɔ kumaŋ

* ^{19:38} gbeliemaŋ-nalāaŋgu (Psaume) 118.26

ka fẽ na hõmmu-i nyungo daayo-na, kuu naa fa. Ɔga ku fuyaa-nei; na sie gbãa suɔ-ku. ⁴³ Yiingu dii baa yiingu, na bigaarãamba ka jo ji dii-na huɔnga. Ba ka suuye-nei terni-na hiere na sie da mun̄kormu. ⁴⁴ Diilon̄ uɔ juɔ duɔ ji kor-na aa na saa hũu-ma, ba ka muonu na nelle-i aa ko-na hiere. Ba sie yaɔ dũngu diei ku gbeiniɔ.»

*Yesu duɔnya niisuornintaamba-i Diilodubuɔ-i-na
(Matie 21.12-17; Marke 11.15-19; Nsãa 2.13-22)*

⁴⁵ Yesuɔ kãa ka suur *Diilodubuɔ-i-na da niisuornintaamba-i, wuɔ tuɔ donya-bei ⁴⁶ aa naa tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «Ma nyegãaɔ Diilon̄-nelma-na wuɔ: «*Mi dũngu ka ce Diilojaaldũngu.*»[†] Ma s̄nni nie namaa ce-ku *cuo ba teriengu*‡?»

⁴⁷ Yesu taa u waɔ Diilon̄-nelma-i u pigãaɔ nuɔmba-i yinni maɔ joɔ Diilodubuɔ-i-na. *Diilojigãntaamba yuntaambaɔ daa-ma dumaar̄o-na, baa *ãnjĩnamma pigãataamba-i, a naara nelle yuntaamba-i, baa ta ba taara ba ko-yo. ⁴⁸ Ɔga u nelma taa ma suur̄nu nuɔmba-i ma cor a ce ba saa suɔ baɔ ka ce-yo dumaa da-yo ko-yo.

20

Hai moloɔo-i hãa Yesu-i hũmelle-i u tuɔ ce u maacemma-i?

(Matie 21.23-27; Marke 11.27-33)

¹ Yesuɔ kãa ka tuɔ waɔ *Neldɔdɔlma-i u pigãaɔ nuɔmba-i *Diilodubuɔ-i-na, yiingu nan̄gu-na, *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa *ãnjĩnamma pigãataamba-i a naara nelle b̄ncuɔɔ baa kã ² ka cira: «Naacol̄ nuɔ, hai hãa-nuɔ hũmelle-i ɔ ta ɔ ce niɔ ceɔ kumaɔ daaku-i?»

³ Yesu wuɔ cira: «Muɔmi ka bi yuu-na baa nelma diei: ⁴ Pigãaɔ-muɔ umaɔ naa puɔraa Nsãa tuɔ *batisen̄

[†] 19:46 Isayi (Ésaïe) 56.7 [‡] 19:46 Seremi (Jérémie) 7.11

nuamba-i; Diilongo'i naa puwaa-yo siso nelbiliemba'i naa puwaa-yo?»⁵ Baa donj ta ba piiye ba-naa nuw wuɔ: «Die cira Diilongo'i naa puwaa-yo, u ka cira: «Nanj suyaa-ma dumaŋo-na, bige-i cie na saa hũu u nelma-i?»⁶ Die bi hɔr-ma cira nelbiliemba'i naa puwaa-yo, bamaŋ dii bande-i hiere, ba suyaa wuɔ Nsãa waa *Diilopɔpuwɔrbilongo; ba ka nanj-ye baa tãmpɛlɛiŋa ko-ye.»

⁷ Baa naa ba cira: «I saa suɔ umaŋ naa puwaa-yo.»

⁸ Yesu wuɔ cira: «Muɔmi sie bi pigãaŋ-na umaŋ hãa-mi hũmelle-i mi ta mi ce miŋ ceŋ kumaŋ daaku-i.»

Suontieŋo nano baa u maacembiemba
(Matie 21.33-46; Marke 12.1-12)

⁹ Ku huongo-na, Yesu wuɔ nanj gbãnalãaŋ daaku-i baa nuamba-i wuɔ: «Naacolŋo nano diyaa *eresɛ-suongo* aa bie maacenciraamba jĩna-kuɔ aa kã nelle duɔ ka vaaya.¹⁰ Tibibieŋaŋ juɔ hi karma, u puwɔ u maacembilongo diei maacenciraamba wulaa, wuɔ u ka hũu fuɔ yufelle-i ka hã-yo. Maacembilongo ta kã. Uŋ kãa, maacenciraamba belo muo-yo aa bir-o; ba saa hã-yo biŋkũngu. ¹¹ Suontieŋo tiraa puwɔ maacembilongo nano ba wulaa. Ba tiraa bel ufaŋo-i a muo-yo aa gbuu tuora-yuɔ aa bir-o; ba saa hã-yo biŋkũngu. ¹² U tiraa puwɔ maacembilongo nano ba wulaa ba ce ba siei. Ba muo ufaŋo-i posol-o aa donya-yuɔ. ¹³ Suontieŋo cira: «Mi ka ce nie?» Aa ji cira: «Mi ka puwɔ mi beduɔla yaa ba wulaa; fuɔ duɔ kã, kunie sɪ ba ka kãŋ-yo.» Aa ce u bieŋo ta kã ba wulaa. ¹⁴ Baŋ juɔ'a ba ne da u jo, ba piiye baa ba-naa wuɔ: «Ciiluwuotieŋo yaa juɔŋ daayo. Yaŋ i ko-yo aa ciiluŋgu ce mie kũngu.» ¹⁵ Ba sire ku yaa nuɔ-i a bel naacombilongo-i hel baa-yo suongo-na ka ko-yo.»

* 20:9 Niɛŋ Isayi sebe-i-na (Ésaie) 5.1.

Yesu wuɔ cira: «Suontier daa u ka ce bige-i? ¹⁶ U ka jo ji ko-ba aa hã banamba baa suɔngu-i.»

Nuɔŋ baa cira: «Diilo baa jo baa-ma!» ¹⁷ Baŋ piiye dumaŋo-na, Yesu wuɔ cira: «Mafamma da ma saa ce, baŋ nyegãaŋ nelma maŋ Diiloŋ-nelma-na wuɔ:

«*Dũmarãambaŋ cĩinaana kpãŋkpara maŋ,*

u yaa juɔ bella dũngu-i»[†],

nelma famma yuŋgu yaa haku-i? ¹⁸ Nuɔni maŋ da ŋ par diire a naŋ ŋ fere kpãŋkpara daayo-na, ŋ ka kara ŋ fere; duɔ bi par diire naŋ nuɔni maŋ, u ka putĩenu-nie.» ¹⁹ *Diilojigãntaamba yuntaamba-i, baa *ãnjĩnamma pigãataaŋ baa pãŋ suɔ wuɔ Yesu naaŋ gbãnalãaŋ daaku-i hã ba yaa-i, baa ta ba taara ba bel-o huɔngu faŋgu-na, ŋga ba taa ba kãalã nuɔmba-i.

Nampo saaya u pã hã jãmatigi-i wei?

(Matie 22.15-22; Marke 12.13-17)

²⁰ A doŋ huɔngu faŋgu-na, baa doŋ ta ba cumaŋ Yesu-i da ba bel-o. Baŋ puu mafamma-i, baa ce huhurman-taamba namba kã u wulaa ka ce ba fere nelfafaamba wuɔ sɪ ba ka gbãa ce u piiye cãl ba bel-o hã fãamaambaa-ba-i baa-yo. ²¹ Baŋ kãa, baa cira: «Hãalãtie, i suyaa wuɔ ŋ waŋ ninsoŋo yaa-i, aa ŋ sa kãalã nelieŋo baa ŋ ninsoŋo-i, ŋ sa bi ce cieluɔ, ŋ gbu ŋ pigãaŋ nuɔmba-i Diiloŋ-hũmelle yaa-i kelkel. ²² ŋga, a saa baa mie hũmelle-i, ku saaya i tie pã nampo-i i hã *Orome ba *jãmatigi-i wei?» ²³ Yesu wuɔ suɔ baa-ba, wuɔ gbẽ-ba wuɔ: ²⁴ «Hãa-miŋ warbelle mi ne.» Baa hã-yo warbelle-i. Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Ba ciɛ hai yuŋgu-i die?»

Baa cira: «Ba ciɛ Orome ba jãmatigi yuŋgu.»

Wuɔ tiraa yuu-ba wuɔ: «Ba nyegãaŋ hai yerre-i die?»

Baa cira: «Ba nyegãaŋ Orome ba jãmatigi yerre-i die.»

[†] 20:17 Gbɛliemaŋ-nalãaŋgu (Psaume) 118.22

²⁵ Yesu wuɔ cira: «Kumaŋ da ku waa j̄amatigi k̄ŋgu, p̄aŋ-kun̄ na h̄ã j̄amatigi-i baa-ku, aa kumaŋ da ku waa Diiloŋ-k̄ŋgu-i, na bi p̄ã-ku na h̄ã Diiloŋo-i baa-ku.» ²⁶ Ba saa gb̄ãa cure-yuɔ bel-o nuɔmba yaaŋga-na. U nel maa bir yaŋ aa naa cu ba h̄ommu-i, baa naa ba par fiinamma.

Kuomba siremmaŋ-k̄ŋgu-i

(*Matie 22.23-33; Marke 12.18-27*)

²⁷ *Sadus̄iebaa-ba wulaa kuomba siɛ sire. Banaŋ baa k̄ã ka gb̄ɛ Yesu-i wuɔ: ²⁸ «H̄ãal̄atie, *Moisi nyeḡaaŋ nelma namma h̄ã-ye wuɔ: «*Umaŋ duɔ* ku aa yaŋ u ciɛŋo-i u saa da biloŋo baa-yo, u h̄ãaŋo saaya u biɛ-yo a hoŋ biloŋo h̄ã kuloloŋo-i.»[‡] ²⁹ A ne da naacombiemba namba waa nieh̄ãi ba nyu wulaa. Moloŋo sire j̄ã ciɛŋo, u saa da bis̄almba baa-yo aa ku. ³⁰ Umaŋ cuu-yo, u biɛ ciɛŋo-i u saa da bis̄almba baa-yo, fuɔ tiraa ku aa yaŋ-yo; ³¹ sieliŋ-wuono-i maaduɔma. Ba kuu dumɛi nieh̄ãi-i-na ka gbuo hiere unaa saa da biloŋo baa ciɛŋ daayo-i. ³² Ku huonoŋu-na, fuɔ fɛrɛ u suɔ tuɔ nyaanu-bei. ³³ Ba hieronoŋo-na, baŋ diyaa-yo ba ciɛŋo cor, yiŋgu maŋ kuonoŋ da ba ji sire, u ka ce hai wuonoŋo-i?»

³⁴ Yesu wuɔ cira: «Miwaan daayo-na cadiile dii, ³⁵ ŋga Diiloŋ uŋ ka fiɛl bamaŋ wuɔ nelfafaamba a sire-bei hiel-ba kuomba h̄olma-na ba da ba t̄iena u nelle-na, bafamba siɛ ji ta ba dii caamba. ³⁶ Ba kaa waa gbula ŋaa *d̄or̄p̄or̄puɔr̄biemba; ba siɛ tiraa gb̄ãa ku. Baŋ siire hel kuomba h̄olma-na ba ciɛ Diiloŋ-biemba. ³⁷ Moisi bi waan kuomba siremmaŋ-k̄ŋgu-i uŋ piye perfielu maama-i kusuɔŋ-nu wuɔ d̄ãamu bilaa-du. U gbaraa-ma wuɔ: «**Abiramu Diiloŋo*, **Isaki Diiloŋo*, **Yakɔbu Diiloŋo!*»[§] ³⁸ Diiloŋo-i

[‡] 20:28 Ānj̄inamma tiyemmaŋ-sɛbɛ (Deutéronome) 25.5-6

[§] 20:37 Helmaŋ-sɛbɛ (Exode) 3.2,6

cicēlmantaŋ-wuoŋo, bikuoŋ-wuoŋo sī. Diiloŋo wulaa nuomba-i hiere baa dii cicēlma.»

³⁹ Uŋ piye dumaŋo-na, *ānjīnamma pigāataamba naŋ baa cira: «Hāalātie, ŋ suyaa piyemma.» ⁴⁰ Aa ba saa sie da ba tiraa yuu-yo baa nelma namma.

Koŋkortieŋo bige-i baa Davidi-i?

(Matie 22.41-45; Marke 12.35-37)

⁴¹ Ku huoŋgu-na, Yesu wuo yuu-ba wuo: «Bige-i cie Diiloŋ uŋ pāa nuŋgu-i wuo u ka saŋ *Koŋkortieŋo maŋ, nuomba ta ba piye wuo u ka waa *Davidi hāayēlŋo? Ba taara ba waŋ wuo nie dumaŋo-na? ⁴² Ma sī Davidi fuo fere waŋ-ma gbar-ma Gbeliemāŋ-neini-na wuo:

Itieŋo gbē mi Tieŋo-i wuo:

«Jo ŋ ji tēna mi caŋ-nu,

⁴³ *aa ŋ yaŋ mi mal ŋ bigāarāamba-i hā ŋ ce ŋ bāaŋgu-i bei.»**

⁴⁴ Diiloŋ uŋ pāa nuŋgu-i aa saŋ Koŋkortieŋo maŋ, Davidi bī-yo u Tieŋo, u ce nie aa ce u hāayēlŋo yoŋ?»

Yesu firiyē ānjīnamma pigāataamba-i

(Matie 23.1-36; Marke 12.38-40)

⁴⁵ Ku huoŋgu-na, Yesu wuo waŋ baa u *hālābiemba-i nuomba-na wuo: ⁴⁶ «Bilaŋ na fere, baa na ta na ce *ānjīnamma pigāataamba temma-i, ba maacemma saa fa: Ba hinu ba dii joŋgorbōmbōmbaa, aa da ba waa nuomba-na, ba taara ba ta ba pie ba jaal-ba. Da ba kā *Diilonelhālādūŋgu maŋ nu-i, sisō källe maŋ nu-i, ba taara ba tēna yaŋ-na. ⁴⁷ Da ba ce ba bel diiloŋo-i a hūu bikulcaamba nagāŋ-niini-i hiere a wuo-ni, a ne da da ba'a ba cārā Diiloŋo-i, ba cārā-yuo da agaga wuo nuomba cira bafamba faa. Kumaŋ ka haa-bei ku ka balan cor.»

* ^{20:43} Gbeliemāŋ-nalāŋgu (Psaume) 110.1

21

Bikulcieŋo naŋo cie sām̄ma
(*Marke 12.41-44*)

¹ Ku huon̄gu-na, Yesu wuɔ ne da waamba namba dii gbeija-i kekerien̄gu-na da ba hã Diilon̄jo-i. ² Wuɔ u ne da bikulcieŋo naŋo kãa ka dii tãmabien̄ja hãi. A ne da u waa sũntien̄jo. ³ Yesu wuɔ cira: «Yaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Cieŋ daayoŋ diyaa kumaŋ, ku maaraa banambaŋ diyaa kumaŋ hiere. ⁴ Bafamba paraa dii aa yaŋ boluon̄gu; ŋga cieŋ daa uŋ diyaa kumaŋ, ku yaa waa u yun̄gu-na yon̄; kumaŋgu si dii yan̄ga naŋga.»

Mamaŋ ka da nelbiliemba-i aa miwaan̄jo suɔ duɔ tĩ
(*Matie 24.1-14; Marke 13.1-13*)

⁵ Nuɔmba naŋ baa yieraaya ta ba piiye wuɔ: «*Diilodubuɔ daayo faa cor. Ba maa-yo baa tãmp̄ẽfefeina, aa baŋ pãa bĩmbĩnni maŋ hã ba tuɔnu-yuɔ ni bi tiraa fa cor.»

Yesu wuɔ gb̄e-ba wuɔ: ⁶ «Naŋ daa dũngu maŋ daaku-i, yiingu dii baa yiingu, ku ka fara hiere hĩema-na!»

⁷ Baa yuu-yo wuɔ: «Hãalãtie, mafamma ka ce yaku-i, aa i ka ce nie suɔ huon̄gu faŋgu-i?»

⁸ Yesu wuɔ cira: «Baa na yaŋ molo ji pira-nei. Nuɔmba boi ka ta ba jo. Umaŋ duɔ jo, u ka cira wuɔ Diilon̄j uŋ pãa nun̄gu-i wuɔ u ka saan̄ *Kor̄kortien̄jo maŋ, u yaa ufaŋo-i, aa tiraa cira, miwaan̄jo tĩmma hii. Baa na cu ba huon̄-nu! Ba tãal-na. ⁹ Da na ji ta na da berru ce terni-na hiere, aa nuɔmba ta ba cĩina ba yuntaamba-i, baa na yaŋ korma dana. Mafamma'i saaya ma ce iḡena, ŋga miwaan̄jo tĩmma'i sie pãŋ waa huon̄gu faŋgu-na. ¹⁰ Nuɔmba kaa ta ba gãŋ siyaabaa siyaabaa, baa nil̄eina nil̄eina. ¹¹ Hĩema kaa ta ma sagalla bõmbõŋ a naara nyulmu-i baa jarcelienumma kaa waa terni nanni-na. Korda-bĩmbĩnni kaa ta ni hel dõro-i-na. ¹² Ŋga, aa mafamma suɔ da ma ce, ba ka bel-na ce-na

kpāncōlgūō. Ba ka kã baa-na *Diilonelhãalãdũnni-na ka ger-na aa dii-na kaso. Naŋ cuu muōmi huōŋ-nu, yiŋgu dii baa yiŋgu ba ka bel-na kã baa-na fãamaambaa-ba wulaa, baa fōŋgōtaamba wulaa. ¹³ Huōŋgu faŋgu'i nuō-i na ka da na fere piye kumaŋ cie na ta na nyaanu-mie. ¹⁴ Baa na tie holle wuō na sie ji suō naŋ kaa piye mamaŋ a kor. ¹⁵ Naŋ ka waŋ mamaŋ, mei fere'i ka dii-ma na nunni-na. A ce dumaŋo-na, da na waŋ-ma, na bigäärãamba sie gbãa da manamma waŋ. ¹⁶ Halle na tobaa-ba-i baa na nyubaa-ba-i, baa na mōlbaa-ba-i, baa na hãmba-i, baa na huraamba-i, a naara na jēnaamba ka dii-na na bigäärãamba nammu-na ba ko banamba nei. ¹⁷ Nuōmba-i hiere ba ka bigaŋ-na mei maama-na. ¹⁸ ŋga, halle unaŋ yukuōsibelle diei sie kar diire. ¹⁹ Da na hĩrã na kũōma-i na ka da cicēlma maŋ sa tīeŋ dede-i.»

(Matie 24.15-21; Marke 13.14-19)

²⁰ «Da na ji da sorosibaa-ba cīlãayã *Yerusalemu-i huōŋgu maŋ nuō-i, na saaya na suō wuō u muonumma hii tĩ. ²¹ Bamaŋ da ba ji waa *Yude-i-na, ba ta ba gbar ba kã tãnniŋ; bamaŋ da ba ji waa Yerusalemu huōŋga-na ba hel; aa bamaŋ da ba ji waa hĩeŋgu-na, ba baa cira ba suur nelle huōŋ-na. ²² Mamaŋ nyegãaŋ hiere Yerusalemu kũŋgu-na Diilonj-nelma-na, ma ka ce yinni fanni'i nuō-i. *Isirahel-baambaŋ cie āmbabalma maŋ, ba ka pã ma sullu-i yinni fanni'i nuō-i. ²³ Yiŋ daani ka huol. Kusũntaamba-i baa biantaamba-i sũlma haraa-bei yinni fanni-na. Diilonjo ka pigãaŋ Isirahel-baamba-i u jãyãmma-i yinni fanni'i nuō-i. ²⁴ Ba ka ko banamba baa jigãmmu, aa bel banamba a pisãllã baa-ba jãmalãbaa-ba-na hiere. *Nieraamba ka jo ji muonu Yerusalemu-i aa sere-yuō ce ba bãaŋgu-i.»

(Matie 24.29-35; Marke 13.24-31)

²⁵ «Bãaŋgu kaa bir ku deŋ birma baa ceiŋo-i baa mœŋa-i

hiere. * Dāmmanj-nuoraanġu sie ji ta ku suɔ dumma, a ce dumaanġo-na, nuɔmba hɔmmu kaa cu baa-ku, korma sie ji waa dei bei. ²⁶ Bĩmbĩnni manj dii dɔrɔ-i-na hiere, ni ka hel ni fonni-na. Nuɔmba da ba jɔguɔŋ ne mamaŋ ka da-ba, korma ka ce ba naŋ yir. ²⁷ Huɔŋgu fanġu'i nuɔ-i, baŋ ka da *Moloŋ-Bieŋo hilaa dɔrɔ-i-na baa u fɔŋgũɔ-i duherru suuye-yuɔ u tuɔ jo. ²⁸ Mafamma da ma ji doŋ ta ma ce, siireŋ na ta na ne u hũmelle-i, na kormanj-huɔŋgu piyaa.» ²⁹ Aa naa waŋ nel daama-i pigãan-ba wuɔ: «Niɛŋ *yensãanġu-i baa tibinni nanni-i hiere, ³⁰ da na ji da ni duɔŋ ta ni caa fielu-i, na bi suɔ kerre ifelle hii tĩ. ³¹ Kuuduɔŋgu yaa-i, da na bi ji da mamaŋ daama duɔŋ ta ma ce, na saaya na suɔ wuɔ *Diiloŋ-bãanġu hii tĩ. ³² Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Nel daama ka ce hi fiefie ku nuɔmba namba aa ba suɔ ku. ³³ Dɔrɔ-i baa hĩema-i ni ka gbuo, ŋga meĩ nelma sa ji gbuo dede. ³⁴ Bilaan na fere, baa na yaŋ na hɔmmu yu baa ponsanniŋ-maama, baa konyollenj-maama, baa añjɔguɔma. Da na saa bel na fere, yiin daaku ka tugol-na. ³⁵ Ku ka tugol nuɔmba-i hiere ŋaa kəllunj tugol biŋwuɔŋo dumaa bel-o. ³⁶ Yaahuolo manj juɔŋ, vaan na fere baa Diilocārãlle-i ku yaa u ka kãyã-nei na hel-yuɔ. Da na hel yaahuolo daayo-na, na gbãa yiera Moloŋ-Bieŋo yaanġa-na a piiye.»

³⁷ Yesu taa u dii bãanġu-i *Diilodubuɔ-i-na u waŋ Diiloŋ-nelma-i u pigãan nuɔmba-i, aa tuɔ kã u cɔ *Olivi-tibinni-tãnuŋ-nu. ³⁸ Cuo duɔ kaal, nuɔmba naar kũɔl ba-naa jo Diilodubuɔ-i-na ji ta ba nu u nelma-i.

22

Yuda suuraa Yesu-i

(Matie 26.1-5,14-16; Marke 14.1-2,10-11; Nsãa 11.45-53)

* ^{21:25} Niɛŋ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 13.10; Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 32.7; Yowel sebe-i-na (Joël) 3.3-4.

¹*Baŋ'a ba sa dii siini-i *buruo maŋ nuo-i u ponsaanguŋ juo ta ku pie, ba bi bī ponsaangu faŋgu yaa *korsīnni tīmmaŋ-ponsaangu-i, ²*Diilojigāntaamba yuntaamba-i, baa *ānjīnamma pigāataaŋ baa ta ba taara ba ko Yesu-i, ŋga ba taa ba kālā nuomba-i.

³Huoŋgu faŋgu'i nuo-i, *Sitāniŋ suurii *Yuda-i-na, u yerre nande yaa Isikaro. Yuda nuŋgu waa Yesu *hāalābieŋ cīncieluo ba hāi baamba-na. ⁴Wuo sire kā ba ka nunu baa baa Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa *Diilodubuo niyataamba yuntaamba-i, uŋ ka kāyā-bei dumaa ba bel Yesu-i. ⁵Kuo gbuu dōlnu-bei, baa cira ba ka hā-yo gbeina. ⁶Yuda wuo hūu-ma aa naa tuo ne uŋ ka da hōfafaangu maŋ ba bel Yesu-i nuomba baa suo.

Yesu puōraa ba da ba ka ce korsīnni tīmmaŋ-ponsaangu niiwuoni-i

(Matie 26.17-25; Marke 14.12-21; Nsāa 13.21-30)

⁷*Baŋ'a ba sa dii siini-i *buruo maŋ nuo-i u ponsaanguŋ juo hi, baŋ koŋ *korsīnni tīmmaŋ-ponsaangu tūlmba-i yiŋgu maŋ nuo-i, ⁸Yesu wuo waŋ baa Pier-i baa Nsāa-i wuo: «Kāaŋ na ka ce ponsaangu niiwuoni-i, die kā i ka wuo.»

⁹Baa yuu-yo wuo: «I ka ce-ni hie?»

¹⁰Wuo cira: «Da na ka suur nellen-huoŋga-na, na ka da naacolho naŋo tūyāa hūmmaŋ-būnaŋga, na cu u huon-nu. Duo ka suur dumelle maŋ nuo-i, na suur baa-yo. ¹¹Da na suur, na waŋ baa dumellentierjo-i wuo hāalātier wuo u pigāaŋ-na dūŋgu maŋ uŋ ka hā-yo baa-ku u wuo korsīnni tīmmaŋ-ponsaangu niiwuoni-i baa u *hāalābiemba-i. ¹²U ka pigāaŋ-na dubuo naŋo dōro-i-na; bīmbīnni dii-yuo tī. Na ce niiwuoni-i kusuon-nu'i.» ¹³Pierbaa-ba ta. Baŋ kaa ka hi, baa bi da-ma ŋaa Yesuŋ waŋ-ma dumaa. Baa ce korsīnni tīmmaŋ-ponsaangu niiwuoni-i.

(Matie 26.26-30; Marke 14.22-26; Kor. dīε. 11.23-25)

¹⁴ Niiwuoniŋ-huoŋguŋ juo hi, Yesu wuo jo ji tiena baa u *pɔpuɔrbiemba-i. ¹⁵ Wuo waŋ baa-ba wuo: «Mi gbuu ta mi taara mi ce ponsaŋ daaku-i baa-na aa suɔ suur yaahuolona. ¹⁶ Yaŋ mi tūnu-nei, da ŋ da ye i da i-naa die tiraa ce ponsaŋ daaku-i ku sie waa bande; ku ka waa *Diiloŋ-neller. Kuŋ donyaŋ kumaŋ kuu dii kusuŋ-nu'i.» ¹⁷ Uŋ waŋ mafamma-i, wuo bie duvɛŋo ciŋ-na a jaal Diiloŋo-i, aa cira: «Hũyaaŋ na nyɔŋ tɛntɛŋ. ¹⁸ Mi tūnu-nei, *Diiloŋ-baaŋ da ku saa ji doŋ, mi sa ji tiraa dii duvɛŋo mi nuŋgu-na.»

¹⁹ Ku huŋgu-na, wuo bie *buruo aa jaal Diiloŋo-i aa bũlnu-yuo hã-ba, aa cira: «Mi kũoma yaa-i, ma ka ce tãmmaŋ-kũŋgu na maama-na. Taa na ce miŋ cie kumaŋ daaku-i mi maama ta ma tĩenu-nei.»

²⁰ Baŋ juo wuo niiwuoni-i tĩ, wuo tiraa bie duvɛŋ-ciŋga-i hã-ba aa cira: «Mi tãmma maŋ ka kũnna na maama-na ma yaa daama ciŋga-na. Diiloŋo ka bel u *tobisifɛlenni-i baa ma yaa-i. ²¹ Nieŋ, umaŋ ka hel mi huŋ-nu, uu dii tiena tuɔ wuo baa-ye bande-i-na. ²² Ba ka ko *Moloŋ-Bieŋo-i ninsoŋo ŋaa Diiloŋ uŋ'a ma ce dumaa, ŋga umaŋ ka hã-ba baa-yo ba ko-yo, sũlma haraa kutieŋo-na.»

²³ *Hãalãbieŋ baa doŋ ta ba yuu ba-naa wuo: «Mieŋo-na bande-i-na, hai moloŋo-i sie ce daama temma-i?»

Hãalãbiemba-na hai moloŋo-i yuŋgu?

²⁴ Ku huŋgu-na, *hãalãbieŋ baa ta ba taara ba suɔ umaŋ yuŋgu ba hɔlma-na. Kuɔ ce ijieni. ²⁵ Yesu wuo waŋ baa-ba wuo: «Nellentaamba haa fɔŋgũɔ-i nuɔmba-na, fɔŋgɔtaamba ta ba guor nuɔmba ta ba bĩ-ba nelfafaamba. ²⁶ Ku saa saaya ku waa dumaŋo-na namaa na wulaa. Umaŋ duɔ waa nelbuɔ-i na hɔlma-na, kutieŋo saaya u ce u fere cekũɔ, umaŋ duɔ waa na yuŋgu-na, kutieŋo ce u fere ŋaa maacembiloŋo. ²⁷ Yaŋ mi yuu-na nelma diei: Nuɔ

baa η maacembiloŋo-i hai nelbuo-i? Nuonei sī wei? Ŋga mei dii na hōlma-na ŋaa na maacembiloŋ muo. ²⁸ Miŋ cie muliema maŋ cor hiere, na hīerā na kūoma-i a tīena baa-mi. ²⁹ Terieŋgu faŋgu-na, mi To uŋ hāa-mi fōŋgūo-i dumaa, muomi ka bi hā-na baa-yo dumei, ³⁰ i die ka waa baa i-naa mi nelle-na a tie wuo aa tie nyoŋ baa i-naa. Aa na ka waa *Isirahel dūnni cīncieluo ni hāi-niini yuŋ-nu.»

Yesu gboya Simo-Pier wuo u ka cīina-yuo

(*Matie 26.31-35; Marke 14.27-31; Nsāa 13.36-38*)

³¹ Ku huonŋu-na, Yesu wuo tuo piiye baa Simo-i wuo: «Simo, ne! *Sitāni cāarā-nei Diiloŋo wulaa duo sagalla-nei ne sī u ka gbāa hūu-na mi wulaa. ³² Ŋga mei cāarā Diiloŋo-i a hā nuoŋo-i wuo η Diiloŋ-hūmeller-ŋkūŋgu baa ku. Ŋ ka nanna-mie ŋga η ka bir jo. Da η jo, η kāyā η nabaamba-i.»

³³ Pier wuo cira: «Itie, da ba fie dii-ni kaso, η ka bi da ba diyaa muoŋo-i baa-ni. Halle da ku fie waa kuliŋgu, mii dii η huonŋ-nu.»

³⁴ Yesu wuo cira: «Pier, yaŋ η ferε, muomei tūo-niŋ, isuoduoŋ daaku-na, kōhōldīelāŋo sie hi bu, η ka cīina-mie da i siei wuo naŋ sa suo-mi.»

³⁵ Ku huonŋu-na, Yesu wuo waŋ baa *hāalābiemba-i hiere wuo: «Mi naŋ puōraa-na aa naa cira nelie baa bie gbeija, nelie baa bie buōra, nelie baa bie naatenni; biŋkūŋgu kaa naa na wulaa wei?»

Baa cira: «E'e, ma saa ka ce.»

³⁶ Wuo gbē-ba wuo: «Fiefie ku kūŋgu-i kuuduonŋu sī: Gbeij da a waa baa umaŋ, u bie-ya. Buōra duo waa baa umaŋ, u bie-yo. Aa nuoni maŋ jigāŋga sī baa-ni, η suor η joŋgoruo-i η sāa kanaŋga. ³⁷ Yaŋ mi tūnu-nei, mamaŋ nyegāaŋ Diiloŋ-nelma-na wuo: «Ba ka ce-yo nelbabaŋo»*,

* 22:37 Isayi (Ésaie) 53.12

ba gbě muomei. Ma ka bi ce. Mi maama maŋ nyegāaŋ sebe-i-na, ma cemman-yiingu hii.»

³⁸ Hāalābieŋ baa cira: «Itie, jigāmmu hāi daa tī.»

Yesu wuɔ cira: «Ku ka saanu.»

Yesu kuliingu piɛ ku jo

(Matie 26.36-46; Marke 14.32-42)

³⁹ Yesuŋ waŋ mafamma-i, wuɔ hel ta tuɔ kā *Olivi-tibinni-tānuŋgu-na. Ba taa ba kā koko terieŋgu faŋgu-na. U *hāalābieŋ baa bi sire cu u huɔŋ-nu.

⁴⁰ Baŋ kaa hi, wuɔ gbě-ba wuɔ: «Cāarāŋ Diiloŋo-i weima baa gbāa tāal-na dii-na kuubabalaŋgu cemma-na.» ⁴¹ Aa fuɔ wuɔ cor kā yaŋ-na cɛlle ka dūuna tuɔ cārā wuɔ: ⁴² «Baba, da ŋ sie ŋ maaya yaahuolo daayo-i muɔ-na; ŋga baa cira ŋ fer muɔ, ce-ma niŋ taaraŋ ma ce dumaa.» [⁴³ Huɔŋgu faŋgu-na, *dɔrɔpɔwɔrbiloŋo naŋ wuɔ jo ji carra-yuɔ a dii holle yuɔ. ⁴⁴ U huɔŋgaŋ ŋa na'a ka saa waa huɔŋga dumaŋo-na, kunaŋ kuɔ migāaŋ naara u Diilocārälle-i. U cufaluŋ kuɔ ta ku kūnna ŋaa tāmma.]

⁴⁵ Uŋ juɔ cārā tī, wuɔ sire jo u hāalābiemba wulaa jo ji da hɔculle cie ba kor duɔfūŋ. ⁴⁶ Wuɔ cira: «Bige-i cie na ta na duɔfūŋ? Siireŋ na ta na cārā Diiloŋo-i bīŋkūŋgu baa gbāa tāal-na dii-na kuubabalaŋgu cemma-na.»

Yesu belma hii

(Matie 26.47-56; Marke 14.43-50; Nsāa 18.3-11)

⁴⁷ Nelma saa ji tī Yesu nuŋgu-na, ba'a ba ne da nuɔmba namba jo. Yesu *hāalābieŋ cīncieluo ba hāi baamba-na, baŋ taa ba bī umaŋ *Yuda-i, u yaa waa nuɔŋ daaba yaŋga-na. Baŋ juɔ hi, wuɔ piɛ duɔ pūrā Yesu-i jaal-o. ⁴⁸ Yesu wuɔ cira: «Yuda, ŋ ka jaal *Moloŋ-Bieŋo-i baa jaaluŋ daaku yaa-i a da ŋ pigāaŋ-ba baa-yo ba bel-o ke?»

⁴⁹ Bamaŋ waa baa Yesu-i baa suɔ suɔ fiefie-i-na wuɔ ku huɔŋgu sie fa. Baa yuu Yesu-i wuɔ: «Itie, i bie i jigāmmu-i

bei wei?» ⁵⁰ Unañ wuɔ pãŋ bie u kaanŋa-i a jafũŋ *Diilojigãntaamba yuntienjo maacembiloŋo naŋo nadietũngu-i a yer-ku. ⁵¹ Yesu wuɔ cira: «Yaan dumaa, daaku ka saanu!» Aa naa kã ka bel naacoljo tũngu-i a nar-ku ku temma-i. ⁵² Uŋ naraa-ku, wuɔ waŋ baa *Diilojigãntaamba yuntaamba-i, baa *Diilodubuɔ niyataamba yuntaamba-i, a naara bĩncuɔmba-i wuɔ: «Na hilaa baa jigãmmu baa bõeŋa da na ji bel-mi ŋaa cuoyuo muɔ. ⁵³ Ma sĩ yinni maŋ joŋ i da i-naa Diilodubuɔ-i-na ke? Bige-i cie na saa sie bel-mi terienju fanju-na? Fiefie yaa namaa huɔngu-i, baa *Sitãni bi huɔngu-i; na gbãa ce kumaŋ dɔlaanu-nei.»

Pier cĩinaana Yesu-i

(Matie 26.57-58,69-75; Marke 14.53-54,66-72; Nsãa 18.12-18,25-27)

⁵⁴ Baŋ bilaa Yesu-i, baa ta baa-yo ta ba kã baa-yo *Diilojigãntaamba yuntienjo cĩingu-na. Pier wuɔ yaŋ ba maa aa suɔ cu ba huɔŋ-nu. ⁵⁵ Uŋ kaa hi, wuɔ da nuɔmba namba yiraan dãamu gõŋgũɔŋ-huɔŋga-na, wuɔ kã ka tĩena baa-ba. ⁵⁶ Maacembiloŋo naŋ wuɔ ne Pier da kelkelkel aa naa cira: «Naacolj daayo waa baa Yesu-i.»

⁵⁷ Pier wuɔ cira: «Cieŋ nuɔ, mei sa suɔ-yo.»

⁵⁸ Celle, naacoljo naŋo da-yo, wuɔ cira: «Ma sĩ nuɔ ŋ bi waa baa-ba ke?»

Pier wuɔ cira: «Naacolj nuɔ, ŋ haanu, muɔ sĩ!»

⁵⁹ Kuɔ vaaya celle, unajo saa hũu-ma, wuɔ cira: «Coima saa fa, naacolj daayo hel *Galile; u waa baa-yo.»

⁶⁰ Pier wuɔ cira: «Naacolj nuɔ, ŋ waŋ wuɔ nie du-mandɛ-i?» Uŋ taa u waŋ mafamma-i, kɔholdĩelãŋo doŋ tuɔ bu. ⁶¹ Yesu wuɔ miel ne-yo. Uŋ ŋa naa gboya-yuɔ baa nelma maŋ wuɔ isuɔduɔŋ daaku-na, kɔholdĩelãŋo sie hi bu, kere u ka cĩina-yuɔ da i siei wuɔ u sa suɔ-yo[†] maa pãŋ tĩenu Pier-i. ⁶² Wuɔ hel fuoreŋ gbuu pãŋ tuɔ kaal.

[†] 22:61 Niŋ 22.34.

Ba kãa baa Yesu-i da ba ka yuu-yo

(Matie 26.59-68; Marke 14.55-65; Nsãa 18.19-24)

⁶³ Baŋ bilaa Yesu-i aa jĩna nuɔmba maŋ ta ba niya-yuɔ ba taa ba muo-yo aa ta ba nyɛ-yo. ⁶⁴ Baa naa vaa u yufieŋa-i aa ta ba muo-yo. Umaŋ duɔ muo, ba yuu-yo wuɔ: «Hai moloŋo-i muyaa-ni? Bĩ kutieŋo yerre-i i ne!» ⁶⁵ Aa ba tuoraaya-yuɔ ŋaa ba ka ko-yo.

⁶⁶ Cuoŋ juɔ kaal, *Yuifu ba bĩncuɔmba-i, baa *Diiloji-gãntaamba yuntaamba-i, baa *ãnjĩnamma pigãataaŋ baa jãnu ba-naa aa naa ce ba jo baa-yo wuɔ ba ji ce u ãndaanŋu-i. ⁶⁷ Baŋ juɔ baa-yo, baa yuu-yo wuɔ: «Da kuɔ Diiloŋ uŋ pãa nuŋgu-i wuɔ u ka saaŋ *Koŋkortieŋo maŋ u yaa nuɔŋo-i waŋ-ma baa-ye.»

Yesu wuɔ cira: «Da mi fie waŋ wuɔ nie, na sie hũu-ma, ⁶⁸ aa da mi yuu-na baa mamaŋ, na sie sie-mi. ⁶⁹ ŋga mamaŋ dii, *Moloŋ-Bieŋo ka kã ka waa Itieŋo caaŋ-nu.»[‡]

⁷⁰ Uŋ waŋ mafamma-i, ba hieroŋo-i baa cira: «Diiloŋ-Bieŋo yaa nuɔŋo-i wei?»

Yesu wuɔ cira: «Muɔmei.»

⁷¹ Baa cira: «Ii si dii die ka yuu moloŋo, mie fere-i i nuɔ-ma u nuŋgu-na; wuɔ fuɔ Diiloŋ-Bieŋo.»

23

Ba kãa baa Yesu-i fãamaaŋ ba terieŋ-nu

(Matie 27.1-2,11-14; Marke 15.1-5; Nsãa 18.28-38)

¹ Ku huoŋgu-na, baa sire hiere a kã baa Yesu-i *Pilati wulaa. ² Baŋ kaa hi, baa gbẽ Pilati-i wuɔ: «I daa naacolŋ daa u wuɔra u gbo nuɔmba-i nelle-na wuɔ ba baa pã nampo-i a hã *Orome ba *jãmatigi-i. Aa cira Diiloŋ uŋ pãa nuŋgu-i wuɔ u ka saaŋ *Koŋkortieŋo maŋ, u yaa ufaŋo-i aa tiraa cira fuɔ nellentieŋo.»

[‡] 22:69 Gbɛliemaŋ-nalãanŋu (Psaume) 110.1

³ Pilati wuɔ yuu-yo wuɔ: «*Yuifu ba nellentienjo yaa nuɔŋo-i wei?»

Yesu wuɔ cira: «Muɔmei.»

⁴ Pilati wuɔ waŋ baa *Diiløjigãntaamba yuntaamba-i, baa nuɔmba-i hiere wuɔ: «Mei saa da cãlmuɔ naacolŋ daayo-na.»

⁵ Baa yagar aa naa ta ba kaasĩŋ wuɔ: «U saa fa; nel-gboronjo. U duɔŋ baa-ku dii *Galile a jo ji wuɔra gbuo *Yude-i hiere baa-ku, fiefie-i u juɔ ji cor baa ku yaa-i *Yerusalemu-i-na bande-i-na; wuɔ nuɔmba ta ba ce ba fererŋ-maama.»

⁶ Pilatiŋ juɔ nu ba bĩe Galile yerre-i, wuɔ yuu-ba wuɔ: «Naacolŋ daayo-i Galileyierŋo-i wei?»

⁷ Baa cira: «Ũu, Galileyierŋo.» A ne da huɔŋgu faŋgu-na, *Erɔdi yaa waa Galile yunŋu-na. Kuɔ bi saanu u juɔ yinni fanni-na Yerusalemu-na. Pilati wuɔ saan Yesu-i a hã-yo.

⁸ Erɔdi wuɔ nuɔ Yesu maama-i ku bãanŋu cuɔ, wuɔ tuɔ taara u da u yufelle ŋga u saa ji da-yo. Pilatiŋ juɔ saan-yo hã-yo, kuɔ gbuu dɔlnu-yuɔ; wuɔ tuɔ taara u ce gbere-weima fuɔ ne. ⁹ Wuɔ yuu-yo baa nelma bɔi, ŋga Yesu saa ji serŋ sũnuŋgu yuɔ. ¹⁰ A ne da huɔŋgu faŋgu-na, *Diiløjigãntaamba yuntaamba-i, baa *ãnjĩnamma pigãataamba waa Erɔdi terienŋu-na gbuu ta ba kar coikãŋkarɛiŋa ba haa-yuɔ. ¹¹ Erɔdi-i baa u sorosibaa-ba-i baa nyɛ-yo aa tuora-yuɔ da dei aa dii yuntaan-jonŋoruo hã-yo ku da ku col-o aa bir saan-yo hã Pilati-i baa-yo. ¹² Erɔdi-i baa Pilati-i ba saa ta ba gbo, ŋga yiinŋu faŋgu-na, baa pãŋ bel jĩeru.

(Matie 27.15-26; Marke 15.6-15; Nsãa 18.39-19.16)

¹³ Yesuŋ birii jo, *Pilati wuɔ bĩ *Diiløjigãntaamba yuntaamba-i, baa *Yuifu ba yuntaamba-i, a naara nellerŋ-nuɔmba-i ¹⁴ a ji cira: «Namei juɔ baa naacolŋ daayo-i ji hã-mi wuɔ u wuɔra u gbo nuɔmba-i. Mei yuu-yo namaa ferɛ-i na yufellerŋ, nanŋ haa mamaŋ yuɔ mi saa da-ma yuɔ.

¹⁵ Na saa da *Erōdinj birii saañ-yo hã-mi wei? Fuo saa bi da uŋ ciε kumaŋ aa ku hi u kuliinŋu. ¹⁶ Mi ka ce ba muo-yo yonŋ aa nanna-yuɔ.»

[¹⁷ Belle belle, *Yuifubaa da ba'a ba ce ba *kōrsīnni tīmmaŋ-ponsaanŋu-i, Pilati nanna ba kasobilonŋo diei.]
¹⁸ Nuonŋ baa sire hiere ta ba kaasīŋ wuɔ: «Ko naacolŋ daayo-i aa ŋ nanna Barabasi yaa-i!» ¹⁹ Barabasi wuɔ gbuɔ nuɔmba ce ijieni nanni nellenŋ-huonŋa-na, aa naa tiraa ko nelieŋo. Baa bel-o dii-yo kaso-i-na. ²⁰ Pilati saa tuɔ taara ba ko Yesu-i, wuɔ tiraa piye baa-ba. ²¹ Baa yagar aa ta ba kaasīŋ wuɔ: «Gbu-yo *daaŋ-nu! Gbu-yo daaŋ-nu!» ²² Pilati wuɔ yuu-ba ku yu u beyufieŋa siei wuɔ: «U guɔlaaya hama-i? Mei saa da uŋ ciε kumaŋ aa na'a i ko-yo. Mamaŋ dii, mi ka ce ba muo-yo aa nanna-yuɔ.» ²³ Baa yagar aa naa gbuu pāŋ ta ba kaasīŋ da gbagaga wuɔ ba saaya ba gbu-yo daaŋ-nu ko-yo. ²⁴ Baŋ kaasīŋ dumaanŋo-na, Pilati saa gbāa duɔ yagar, wuɔ naa u hūu-ma. ²⁵ Uŋ hūyāa-ma dumaanŋo-na, wuɔ ce ba nanna Barabasi-i, fuo maŋ gbuɔ nuɔmba ce ijieni-i aa tiraa ko nelieŋo, aa hã-ba Yesu-i wuɔ ba kã, kumaŋ da ku ka dɔlnuŋ-bei, ba ce-ku yuɔ.

Yesu-i u kuliin-hūmelle-na

(Matie 27.32-34; Marke 15.21-23)

²⁶ *Pilatiŋ hãa-ba Yesu-i, sorosibaa baa bie baŋ ka gbuŋ-yonŋ *daaŋgu maŋ nuɔ-i a haa-ku hã-yo, aa naa ta baa-yo da ba ka ko-yo. Baŋ kãŋ hūmelle-na, baa suu baa Sireniyiεŋo naŋo hilaa suonŋ-nu. Ba bī-yo Simɔ. Baa bel-o haa daaŋgu-i hã-yo, aa ce u cu Yesu huonŋ-nu. ²⁷ Nuɔmba saa waa dei ba huonŋu-na. Caamba bi waa ba hɔlma-na, baa haa ba nammu-i ba yunninŋ ta ba kaal. ²⁸ Yesu wuɔ miel tuɔ piye baa-ba wuɔ: «*Yerusalemu caaŋ namaa, baa na kaal mei maama-na, taa na kaal namaa fereŋ maa-na baa na bisāimba maa-na. ²⁹ Na saa da, yiinŋu dii baa yiinŋu,

ba kaa cira: «Caamba maŋ saa hoŋ da, baa bamaŋ saa fie dede, ba yunni dɔlaa.»³⁰ Yiingu faŋgu-na, nuɔmba kaa ta ba gbē tānni-i wuɔ: «Ciŋ na haa-yiē!» aa gbē tānyieŋa-i wuɔ: «Suuyeŋ-yiē!»^{*} ³¹ Da ba dii daabĩnaaŋgu-i dāamu-na, ba ka ce daakuraaŋgu fuo niē?»

³² Baa bilaa gburanġbotaamba namba ba hāi, baa gbonu-bei baa Yesu-i da ba ka ko-ba.

Yesu gbummaŋ-huonġu hii

(Matie 27.35-44; Marke 15.24-41; Nsāa 19.17-27)

³³ Tānyelle nande dii ba bĩ-de Yukoluonġu. Baŋ kaa hi tānyelle fande-i baa gbu Yesu-i baa gburanġbotaanġ daaba-i ba hāi-i-na. Unanġo-i u nadien-na, unanġo-i u nanyuonġ-nu.[†] ³⁴ Baŋ gbuu-ba, Yesu wuɔ cira: «Baba, baa gāŋ baa-ba; baŋ ceŋ kumaŋ ba sa suɔ-ku.»

Sorosibaa-ba-i ba-naa nuɔ, baa ta ba taara ba calnu u jonġorbaa-ba-i, ba saa suɔ baŋ ka hā umaŋ aa yaŋ umaŋ. Baa naa ba ful tierŋa calnu-bei.[‡] ³⁵ Nuonġ baa yiera ta ba fara ba ne. *Yuifu ba yuntaanġ baa ta ba piiye wuɔ: «U kuraa banamba-i, fiefie-i ku hii u yaa-i, u kor u fere i ne. Duɔ kor u fere, ku yaa i ka suɔ wuɔ Diilonġo unġ pāa nuŋgu-i aa saanġ *Konġkortienġo maŋ u yaa ufaŋo-i.»³⁶ Sorosibaa baa bi ta ba nyɛ-yo aa naa hā-yo niisaarni wuɔ u nyonġ,[§] ³⁷ aa naa cira: «Da kuɔ nuonġei Yuifu ba nellentienġ nuonġo-i, kor ŋ fere i ne.»³⁸ Baa nyegāanġ u yudɔrɔ-i-na wuɔ: «Yuifu ba nellentienġo yaa daayo.»

³⁹ Ba nanġ gbuu gburanġbotaamba maŋ, unanġ wuɔ bir gbē Yesu-i wuɔ: «Nanġ saa cira wuɔ Diilonġo unġ pāa nuŋgu-i aa saanġ Konġkortienġo maŋ u yaa nuonġo-i wei? Kor ŋ fere aa ŋ kor mieŋo-i ke!»

^{*} 23:30 Ose (Osée) 10.8 [†] 23:33 Niēŋ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 53.12. [‡] 23:34 Gbeliemaŋ-nalāanġu (Psaume) 22.19 [§] 23:36 Gbeliemaŋ-nalāanġu (Psaume) 69.22

⁴⁰ Ku saa dɔlnu u nawuɔŋo-i, wuɔ tuɔ waŋ baa-yo wuɔ: «Naŋ sa kǎalǎ Diiloŋo-i de! Ma sī ii dii mulienduɔma yaa nuɔ-i baa-yo ke? ⁴¹ Baŋ bilaa miɛŋo-i ba ninsoŋo. Miɛ āntaaramma'i diyaa-ye kuliin daaku-na, aa fuɔ saa bi guɔla biŋkūŋgu ba bel-o da ba ko-yo gbāŋgbāŋ.» ⁴² Aa naa waŋ baa Yesu-i wuɔ: «Yesu, da ŋ ji waa ŋ nellentesinni-na, ŋ baa yaŋ mi maama karaanu-niɛ.»

⁴³ Yesu wuɔ cira: «Mi waŋ ninsoŋo-i baa-ni: Nyuŋgo daayo-na, ŋ ka suur baa-mi Diiloŋ-nelle-na.»

Yesu kuliingu-i

(Matie 27.45-56; Marke 15.33-41; Nsǎa 19.28-30)

⁴⁴ Bāŋguŋ juɔ hi yuhuɔŋga-i, ba'a ba ne da teriɛngu cuure hiere da bīntūu. Ku tiyāa dumei fuɔ bāŋgu ji tereŋ. ⁴⁵ Kompaŋga maŋ naa karaanu *Diilodubuɔ-i, kaa pāŋ taalnu ka holle-na sɔmma hǎi. ⁴⁶ Yesu wuɔ kaasīŋ da gbagaga wuɔ: «Baba, hūu-mi.» Aa bi hūu u fere. ⁴⁷ Sorosi ba yuntieŋo naŋ uŋ daa mafamma-i, wuɔ gbelieŋ Diiloŋo-i aa naa cira: «Coima saa fa, naacolŋ daayo naa vii.» ⁴⁸ Nuɔmba maŋ naa kǎa ka ta ba ne, baŋ juɔ daku dumaŋo-na, baa bir ta ba misīrrǎ ba yunni-i ba kūŋ. ⁴⁹ Yesu sɔsuɔtaamba-i baa caamba maŋ naa nyaanu-yuɔ a hel *Galile-i-na kǎ, baa yiera da yargaa ta ba fara ba ne.

Yesu fuuremma-i

(Matie 27.57-61; Marke 15.42-47; Nsǎa 19.38-42)

⁵⁰ Naacofefeiŋo naŋo waa *Yuifu ba *nellentaamba hɔlma-na, ba taa ba bī-yo Yosefu. Yosefu naa tuɔ kǎalǎ Diiloŋo-i. ⁵¹ U nabaambaŋ ciɛ kumaŋ Yesu-i-na, u saa siɛ dii u nuŋgu-i baa-ba. U taa u hel Arimate. Yuifu ba nelle nande'i difande-i. U taa u niya *Diiloŋ-bāŋgu domma-i. ⁵² Yesuŋ kuu, wuɔ kǎ *Pilati wulaa ka cǎrǎ-yuɔ. Pilati wuɔ hǎ-yo baa-yo. ⁵³ Wuɔ kǎ ka har-o a fīnya-yuɔ aa kǎ ka fuure-yuɔ cīncorre nande-na, baa hīɛŋ-de tǎmpēlleŋ. Baa

sa fuure moloŋo die dede. ⁵⁴ Yiingu fanġu waa jumayiingu, Yuifu ba *yitiēanġu naa saaya ku doŋ bāsuuruŋgu-na. ⁵⁵ Caamba maŋ naa hilaa *Galile-i-na a nyaanu Yesu-i, baa cu Yosefu huoŋ-nu ka ne baŋ naana dumaa. ⁵⁶ Baŋ kaa nanna tī, baa bir kūŋ da ba ka taara nantiilma baa natikolo ka kūnna-yuo. Baŋ'a ba ce mafamma-i bāl, bāanġu suurii tī. Yitiēanġu hii. Baa tīena fiisa ŋaa maŋ nyegāaŋ dumaa *ānjīnamma-na.*

24

*Yesu siire hel kuomba hōlma-na
(Matie 28.1-10; Marke 16.1-8; Nsāa 20.1-10)*

¹ *Yitiēanġu cuo kaala-i-na,* caaŋ daaba naar kā cīncorre-na baa natikolo-i ² kā ka da tāmpēlle maŋ baŋ ŋa naa ce-de suu cīncorre nuŋgu-i di būmalāa halaŋ. ³ Ba suurii ku yaa-i, ba saa da kuloŋo-i. ⁴ Ba hōŋ muo cu, ba'a ba ne da nuomba hāi, ba joŋgorbaa-ba caa da kpeikpei. ⁵ Kor maa ta ma da-ba, baa nisīŋ ba yammu-i. Nuoŋ daa baa gbē-ba wuo: «Bige-i cie na jo ji ta na taara umaŋ dii cicēlma-i bikuoŋ hōlma-na? ⁶ Uu si dii bande-i, u siire hel. Uŋ taa u waŋ mamaŋ baa-na *Galile-i-na, ma tīyāanu-nei wei? ⁷ Ma sī uu naa cira: «Fuo ba hā nelbabalaamba baa *Moloŋ-Bieŋo-i ba gbu-yo *daaŋ-nu ko-yo. Da ba ko-yo, u ka ce yinni hāi yoŋ hīema-na, sieliŋ-yiingu-i u ka sire hel jo.»[†] Ma saa waŋ wei?»

⁸ Yesu nel maa pāŋ tīenu-bei. ⁹ Baa ta kūŋ ka tūnu u *hāalābiemba-i ba kūŋgu-na hiere. ¹⁰ Caamba maŋ waa da mafamma-i ba yireiŋa yaa daaya: Maari maŋ taa u hel Magidala-i-na u waa, a naara u duoŋo-i Sake nyu-i, baa Sani, a naara caamba namba. Ba yaa daa-ma aa kā ka tūnu

* 23:56 Helmaŋ-sebe (Exode) 20.10; Ānjīnamma tiyemaŋ-sebe (Deutéronome) 5.14 * 24:1 Ku cuo kaala waa jumaansi.

† 24:7 Niēŋ 9.22; 17.25; 18.32-33.

Yesu *pəpuərbiemba-i. ¹¹ Baŋ tūonu-bei, pəpuərbiemba da niε sī ba ce kərni; ba saa hūu-ma. ¹² Pier wuɔ sire gbar kã cīncorre-na ka gbīina ne, a da kompaŋga yaa yoŋ hīema-na. U huɔŋ kaa cu, wuɔ naa wuɔ bir kūŋ.

Emawusi hūmelle-na
(Marke 16.12-13)

¹³ Yinduɔŋgu faŋgu-na, bamaŋ taa ba nyaanu Yesu-i, ba hāi baa sire ta ba kã nelle nande-na, ba bī-de Emawusi. Di hɔlma yuu kilobaa cīncieluo u diei temma baa *Yerusalemu-i. ¹⁴ Ba taa ba piye Yesu maama yaa-i ba kã. ¹⁵ Yesu wuɔ jo ji hi-ba ba gbonu. ¹⁶ Ba daa moloŋo-i, ŋga ba yammu cuu-yuɔ, ba saa suɔ-yo. ¹⁷ Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Na waŋ wuɔ niε?» Baa yiεra, ba yammu gbuu vāa hiere. ¹⁸ Unaŋo-i ba taa ba bī-yo Kilopasi. Fuɔ wuɔ cira: «Ku ce naŋ saa nu mamaŋ ciε Yerusalemu-i-na yiŋ daani-na wei?»

¹⁹ Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Bige-i ciε?»

Baa cira: «Mamaŋ daa Nasaretitaŋ Yesu-i, naŋ saa nu-ma wei? Da ŋ nu wuɔ *Diilopəpuərbiloŋo-i, u yaa waa naacolŋ daayo-i. Uŋ taa u ce mamaŋ hiere, ma taa ma dɔlnu Diiloŋo-i aa bi ta ma dɔlnu nelbiliemba-i. ²⁰ *Diilojigāntaamba yuntaamba-i, baa i yuntaamba hāa sorosibaa-ba-i baa-yo wuɔ ba ko-yo. Ba bel-o gbu-yo *daaŋ-nu ko-yo. ²¹ Ii naa haa i naŋga-i u yaa nuɔ-i wuɔ u'i ka kor *Isirahel-baaŋ miεŋo-i. ŋga ba kuɔ-yo ku yinni siei yaa nyuŋgo-i. ²² Caamba maŋ dii baa-ye, banamba naaraa kã cīncorre-na, aa jo ji tiraa cu i hɔmmu-i ²³ wuɔ ba saa ka da-yo. Aa tiraa cira *dɔrpəpuərbiemba kaa carra-bei a waŋ baa-ba wuɔ u siire hel. ²⁴ Baŋ piye dumaŋo-na, i nabaamba namba bi sire kã ka da-ma ŋaa baŋ waŋ-ma dumaa. Ba saa da Yesu yufelle.»

²⁵ Yesu wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Namaaŋo-i, na sa gbuu suɔ ku yuŋgu. Na sa hũu nelieŋ maama donduo. Diilopɔpuɔrbiemba saa waŋ-ma baa-na wei? ²⁶ Ba saa waŋ-ma wuɔ Diilonŋ uŋ pãa nuŋgu-i wuɔ u ka saaŋ *Korŋkortieŋo maŋ, duɔ jo, u ka ce sũlma aa suɔ doŋ u yuntesiŋni-i wei?» ²⁷ Baŋ nyegãaŋ u maama maŋ Diilonŋ-nelma-na, wuɔ suur ma yaaŋga-na tuɔ waŋ-ma baa-ba. U duɔŋ *Moisi sebebbaa-ba yaa nuɔ-i ka cor baa Diilopɔpuɔrbiemba baamba-i hiere, aa baa cor ta ba kã.

²⁸ Baŋ kaa hi Emawusi-i, Yesu wuɔ ce ŋaa u cor yaaŋ-na. ²⁹ Ba saa hũu-ma u duɔ cor; aa naa cira: «Bãaŋgu tĩe tĩ, yaŋ aa ŋ haar ŋ cɔ bande.» Yesu wuɔ haar duɔ ka cɔ baa-ba.

³⁰ Baŋ juɔ cira ba wuo niwuoni-i, wuɔ bie *buruo-i aa jaal Diilonŋo-i, aa bũl-onŋ hã-ba. ³¹ Huɔŋgu faŋgu-na, ba yammu suɔ kaala-yuɔ baa suɔ-yo. Baŋ bi suyaa-yo terieŋgu maŋ nuɔ-i, ba'a ba ne naa-yo. ³² Baa ta ba piiye wuɔ: «Uŋ taa u piiye Diilonŋ-sebe maama-i baa-ye hũmelle-na huɔŋgu maŋ nuɔ-i, i hɔmmu naa gbuu fẽ ŋaa ba kũɔna hũŋhĩnaŋo muɔ.» ³³ Ba saa tiraa tĩena, baa pãŋ sire bir kã Yerusalemu-i-na kã ka da *hãalãbiemba maŋ tĩyãa cĩncieluo u diei, ba tigiinŋ ba-naa, a naara ba nabaamba namba. ³⁴ Baŋ kãa ka da bamaŋ, baa cira: «Itieŋo siire ninsoŋo, Simɔ daa-yo.» ³⁵ Bafamaŋ bi daa mamaŋ Emawusi hũmelle-na, baa bi suur ma yaaŋga-na waŋ-ma. Aa naa cira: «U juɔ tuɔ calnu buruo yaa i suɔ suɔ-yo.»

Yesu caraaya u hãalãbiemba-i

(*Matie 28.16-20; Marke 16.14-18; Nsãa 20.19-23; Pɔpuɔr. 1.6-*

8)

³⁶ *Hãalãbieŋ baŋ waa ta ba piiye, ba'a ba ne da Yesu fuɔ fere-i ba hɔlma-na. Wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Tĩyãaŋ dei!» ³⁷ Korma pãŋ ta ma da-ba wuɔ sĩ *jĩna. ³⁸ Yesu wuɔ cira: «Bige-i kormaŋ-kũŋgu fuɔ? Bige-i cie na ta

na dii nuharungu miε? ³⁹ Nierj mi nammu-i baa mi gbeini-i. Muɔmei mi fεrε! Juɔŋ na ji yieya-miε na ne. Jina muɔ sī. Jina dii ŋaa fafalmu; kũɔma si dii-yuɔ, kokonni bi si dii-yuɔ, ŋga ni yaa daani muɔmi-na.» ⁴⁰ Uŋ taa u waŋ mafamma-i, wuɔ tuɔ pigãaŋ-ba u nammu-i baa u gbeini-i. ⁴¹ Ba hɔŋ muɔ gbuu fẽ da yogogo, ŋga ba saa hũu-ma wuɔ u yaa-i. Baa yiera kar da hãmmu! Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Kuuwuɔŋgu dii baa-na bande-i-na wei?» ⁴² Teterieŋo naŋo waa boluɔŋgu, baa hĩε-yo, baa bie-yo hã-yo. ⁴³ Wuɔ hũu-yo wuo-yo ba yufelle-na. ⁴⁴ Aa naa waŋ baa-ba wuɔ: «Miŋ taa mi waŋ mamaŋ baa-na i wuɔramma-na, ma'i sī daama-i wei? Mi maama maŋ nyegãaŋ *Moisi *ãnjĩnamma-na, baa *Diilopɔpuɔrbiemba sebebãa-ba-na a naara gbeliemaŋ-neini-na, maa naa saaya ma ce; ma bi ciε.» ⁴⁵ Uŋ piiye dumaaŋo-na, kuɔ kãyã-bei ba suɔ Diilonŋ-nelma yaaŋga-i. ⁴⁶ Uŋ waŋ mafamma-i, wuɔ cira: «Baŋ nyegãaŋ mamaŋ, ba ciera wuɔ: Diilonŋ uŋ pãa nuŋgu-i aa saŋ *Koŋkortieŋo maŋ, u saaya u ku a ce yinni hãi hĩεma-na aa sieliŋ-yiinggu-na u sire hel kuomba hɔlma-na ⁴⁷ aa nuɔmba ka nu u maama-i nilɛiŋa-na hiere ka saa. Ba ka doŋ ta ba waŋ-ma *Yerusalemu yaa nuɔ-i wuɔ nuɔmba nanna ba cilɔbabaŋo-i, ku yaa Diilonŋo ka ce jande ba ãmbabalma-na hiere. ⁴⁸ Mamaŋ ciε daama-i hiere, namei daa-ma, namei saaya na wuɔra waŋ-ma. ⁴⁹ Terieŋgu faŋgu-na, mi To uŋ pãa nuŋgu-i wuɔ u ka hã-na fɔŋgũɔ maŋ, da mi kã, mi ka saŋ-yo hã-na. Baa na kã terieŋgu; tĩenaanaŋ na cie u jo igēna.»[‡]

Yesu tamma-i duɔ kã dɔrɔ-i-na
(*Marke 16.19-20; Pɔpuɔr. 1.9-11*)

⁵⁰ Ku huɔŋgu-na, Yesu wuɔ ce ba hel *Yerusalemu-huɔŋga-na a kã Betani caaŋ-nu. Baŋ kaa hi, wuɔ sire u

[‡] 24:49 Pɔpuɔr. 1.4-5

nammu-i dɔrɔ tuɔ cãrã Diiloŋo-i u hã-ba. ⁵¹ Ba juɔ'a ba ne da u nyugũŋ dɔrɔ. § ⁵² Baa jaal-o aa naa ta kũŋ, ba hɔmmu gbuu fẽ da yogogo. ⁵³ Ba saa ta ba naa *Diilodubuɔ-i-na; ba taa ba kã ba jaal Diiloŋo-i.

§ 24:51 Niɛŋ Pɔpuɔr. 1.9.

Diilon-nelma Tobis̄felenni
New Testament in Cerma (UV:cme:Cerma)

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Cerma

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Cerma

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-22
